

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAȚIE A FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA

ANUL LXIV • NR. 590-591 (1390-1391) • 1 – 30 Septembrie 2021 • 24 ELUL 5781 – 24 TIȘREI 5782 • 24 PAGINI – 3 LEI

Roș Hașana 5782, întâmpinat de evrei și de personalități politice românești la Templul Coral din București

R. Shaffer sunând din șofar

F. Cîțu (stg.) și L. Orban, S. Vexler (la bima)

Spre deosebire de anul trecut când, din cauza pandemiei, la ceremoniile de Roș Hașana de la Templul Coral și de la Sinagoga Mare au luat parte un număr redus de participanți, în acest an pe băncile Templului Coral au fost ocupate atâtea locuri cât permit regulile sanitare, situație salutăată atât de prim-rabinul Rafael Shaffer, cât și de președintele FCER, deputat Silviu Vexler. Solemnitatea momentului a fost accentuată și de participarea, la invitația președintelui FCER, a unor importante personalități din viața politică românească și a unor reprezentanți ai Corpului Diplomatic. Astfel, printre invitați s-au aflat Ludovic Orban, președintele Camerei Deputaților, premierul Florin Cîțu, viceprim-ministrul Kelemen Hunor, Marcel Ciolacu, deputat, președintele PSD, deputații Varujan Pambuccian, liderul grupului parlamentar al minorităților naționale, și Ovidiu Gant, secretar al Camerei Deputaților, reprezentantul minorității germane, secretarii de stat Victor Opaschi (Departamentul Cultelor), Laczikó Enikő (DRI) și Raed Arafat (MAI), Andrei Ungar și Cezar Păvălașcu, directori la Secretariatul de Stat pentru Culte. Au participat numeroși reprezentanți ai Corpului Diplomatic, printre care ambasadori ai Franței, Suediei, Turciei, Elveției, Poloniei și Armeniei, precum și secretarul Nunțiatului Apostolice a Vaticanului la București.

Avem prilejul de a deveni mai buni

Deschizând ceremoniile, Eduard Kupferberg, secretar general al FCER și director al Cancelariei Rabinice, a arătat că această sărbătoare oferă prilejul unei introspecții, aceea de a ne da seama de

Suntem propriii noștri judecători

Prim-rabinul Rafael Shaffer a pus accentul pe judecată – o consecință a bilanțului făcut de fiecare dintre noi de Anul Nou. Roș Hașana marchează ziua în care a fost creat Adam, primul om, când a păcătuit și a fost judecat. De atunci, această zi a fost statornică ca o zi de judecată, diferită față de cea obișnuită, deoarece ni se apreciază nu numai faptele rele, ci și cele bune, a arătat prim-rabinul. Cu un an în urmă, a spus el, am primit o allocare. Aceasta a durat un an și acum suntem judecați dacă putem primi una nouă. De aceea facem un bilanț, iar judecata se face în lumina trecutului pentru viitor. Trebuie să reparăm daunele produse, iar în viitor să ne asumăm lucruri bune. Fiecare dintre noi suntem propriii judecători. Să-i judecăm bine și pe cei din jur și să ne rugăm să fim înscrisi în Cartea celor Vii, a conchis Rafael Shaffer.

Nu există nimic mai important decât o mână întinsă la greu

Silviu Vexler, deputat, președintele FCER, și-a exprimat satisfacția deoarece Templul este atât

de plin de enoriași cât permit aceste timpuri și a salutat prezența personalităților politice românești la ceremoniile de Roș Hașana, la Templul Coral. Referindu-se la gândurile unui prieten, că orice clădire are un suflet, el a afirmat că sinagogile evreiești au cu certitudine un suflet conferit de amintirile și trăirile enoriașilor, vesele și triste, iar Templul Coral a devenit un simbol al supraviețuirii comunității evreiești, un martor tăcut al vieții evreiești de peste 100 de ani, atât al momentelor dureroase, cât și al celor fericite. Astăzi, prezența unui număr atât de mare de credincioși este un astfel de moment. Președintele Federației a subliniat episoadele grele care au marcat anul ce a trecut: pandemia, manifestările de antisemitism în creștere, situația dificilă din Israel sau tentativele de reabilitare a unor criminali de război. Pe de altă parte, au existat și momente de bucurie, faptul că în cele mai grele situații, cum a fost pandemia, membrii comunității, mai ales tinerii, s-au organizat pentru a-i ajuta pe cei bătrâni, pentru a nu-i lăsa singuri. „Singurătatea este îngrozitoare, de aceea ne-am organizat să fim alături de fiecare evreu”, a arătat Silviu Vexler care a scos în evidență și succesul campaniei de vaccinare printre membrii comunității. Un alt moment demn de relevat, a spus el, este faptul că, după 30 de ani, au fost recunoscute drepturile copiilor supraviețuitorilor Holocaustului. Pentru a ilustra un principiu al iudaismului, potrivit căruia fiecare

EVA GALAMBOS
(Continuare în pag. 3)

REÎNNOIȚI-VĂ ABONAMENTUL LA REVISTA REALITATEA EVREIASCĂ

Prețul unui abonament pe un an este de 30 lei (11 NUMERE) ȘI VĂ RUGĂM SĂ ÎL REÎNNOIȚI CÂT MAI URGENT PENTRU ANUL 2022, DEOARECE DE LA 1 IANUARIE NU VOM MAI PUTEA EXPEDIA REVISTA PERSOANELOR CARE NU ȘI-AU REÎNNOIT ABONAMENTUL!

Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunitățile evreiești din localitatea respectivă.

Pentru cei din București – la sediul FCER din str. Sfânta Vineri, nr. 9-11, cod poștal 030202. Cod fiscal FCER: 7426470.

ABONAȚII SUNT RUGAȚI SĂ COMPLETEZE ADRESA EXPEDITORULUI PE CUPON!

Abonamentele se mai pot achita și prin mandate poștale, la oficiile poștale din localitate, în contul FCER, la FIRST BANK, SUCURSA-LABUCUROBOR, Contul IBAN: RO-66PIRB4236745798003000 (RON), RO03PIRB4236745798002000 (USD), RO37PIRB4236745798001000 (EUR).

Pentru EUROPA, un abonament pe un an costă 45 de euro (cu toate taxele incluse).

Pentru EXTRA EUROPA, un abonament pe un an costă 95 de dolari USA (cu toate taxele incluse).

Pentru Israel, un abonament pe un an costă 40 de dolari USA. VĂ MULȚUMIM!

**Antisemitismul
în lume, răspândire
și consecințe** PAG. 4

**Keshet XVII, din nou
împreună** PAG. 5

**„Recurs” la Polidin într-o
nouă variantă** PAG. 7

PAG. 10-11 **Comunități**

Diplomați străini în vizită la FCER

Vara nu a fost numai o perioadă de relaxare. Ea a fost și un interval de consolidare a unor relații internaționale. Astfel, la sediul FCER, în timpul lunilor de vară, președintele SILVIU VEXLER, deputat, a primit vizita unor diplomați acreditați la București. Enumerăm mai jos unele dintre aceste întâlniri:

• **Ambasadorul Republicii Slovacă, Excelența Sa Karol Mistrik.** Discuțiile au vizat dezvoltarea relațiilor cu Republica Slovacă, tradițiile comunităților evreiești, proiectele naționale desfășurate de FCER, programele Federației de asistență socială și medicală, respectiv inițiativele de preservare și punere în valoare a patrimoniului evreiesc din țara noastră.

• **Șefa Reprezentanței Comisiei Europene în România, Ramona Chiriac,** recent numită în această poziție. Au fost trecute în revistă evoluțiile în plan european și local, cele mai importante planuri de viitor ale FCER, inclusiv inițiativele de păstrare a patrimoniului evreiesc din țara noastră și proiectele de ajutor social și medical oferite de FCER membrilor săi, precum și demersurile Comisiei Europene pentru combaterea antisemitismului.

• **Ambasadorul Republicii Armenia, Excelența Sa Dr. Sergey Minasyan,** însoțit de reprezentantul minorității armenie în Parlamentul României, domnul Varujan Pambuccian, au discutat cu președintele FCER despre legătura istorică dintre cele două minorități, programele naționale desfășurate de FCER, inclusiv în domeniul medical și social, tradițiile comunităților evreiești, respectiv inițiativele de preservare și punere în valoare a patrimoniului evreiesc și armean din țara noastră. Silviu Vexler a subliniat colaborarea deosebită dintre FCER și Uniunea Armenilor din România, precum și relația apropiată, de prietenie, dintre cele două comunități.

• **Ambasadorul Republicii Polonia, Excelența Sa Maciej Lang.** Discuțiile au vizat promovarea limbii și culturii idiș, demersurile FCER pentru păstrarea și punerea în valoare a patrimoniului evreiesc din România, programele de asistență socială și medicală și situația comunităților evreiești în perioada pandemiei.

• **Ambasadorul Republicii Federative a Braziliei, Excelența Sa Maria Laura Da Rocha,** însoțită de doamna Silvana Polich, șef adjunct de misiune, s-au arătat interesate de aspecte culturale și de tradițiile evreiești din România, precum și de modalitățile de îngrijire și reparare a patrimoniului evreiesc, de serviciile de asistență socială și medicală dedicate membrilor FCER, dar și de aspecte privind prezența și contribuțiile evreilor originari din România la dezvoltarea Braziliei.

• **Ambasadorul Regatului Suediei, Excelența Sa Therese Hydén,** s-a arătat interesată de viața și cultura evreiască din România, de proiectele desfășurate de Federația Comunităților Evreiești din România, serviciile având ca scop îngrijirea, inclusiv medicală, pentru evreii vârstnici, situația comunităților evreiești în perioada pandemiei.

• **Ambasadorul Republicii Turcia în România, Excelența Sa Fusun Aramaz.** Discuțiile au vizat viața evreiască din România și Turcia, precum și realizarea unor programe comune în viitorul apropiat. „În cadrul discuției, am subliniat colaborarea deosebită cu Muftiul Cultului Musulman, domnul Murat Yusuf, dar și relația apropiată, de prietenie, cu domnul deputat lusein Ibram, reprezentantul minorității turce în Parlamentul României”, a scris Silviu Vexler pe pagina sa de Facebook.

• **Ambasadorul Republicii Franceze, Excelența Sa Laurence Auer.** Discuțiile au vizat realizarea unor programe educaționale și comemorative comune, incidentele antisemite din perioada recentă, punerea în valoare a patrimoniului evreiesc din România și activitățile desfășurate la nivel național de Federația Comunităților Evreiești din România.

• **Reprezentantul Special al Departamentului de Stat al SUA, doamna Ambasador Cherrie Daniels.** Discuțiile au vizat activitatea FCER, tentativele de reabilitare a criminalilor de război și a mișcării legionare, incidentele antisemite din perioada recentă, precum și realizarea unor inițiative comune în viitor.

• **Comisarul Guvernului Federal German pentru viața evreiască și lupta împotriva antisemitismului, Dr. Felix Klein.** Discuțiile s-au referit la tentativele de reabilitare a criminalilor de război și a mișcării legionare, la programele de asistență socială și medicală pentru supraviețuitorii Holocaustului, desfășurate de FCER, și la proiectele pentru punerea în valoare a patrimoniului evreiesc din România. (A.M.)

(Sursa: Facebook)

Mesaje de Roș Hașana

Președintele Klaus Iohannis

Cu ocazia Anului Nou evreiesc, Roș Hașana, îmi face o deosebită plăcere să adresez conducerii și membrilor Federației Comunităților Evreiești din România sincere felicitări, însoțite de urările mele cele mai calde de sănătate, prosperitate și bucurie spirituală.

Roș Hașana situează sub auspiciile binecuvântării divine acțiunile și proiectele comunităților evreiești, în spiritul solidarității, al carității, al grijii față de semenii, pentru slujirea și împlinirea binelui comun.

Fiecare nou început ne oferă șansa de a ne

redescoperi rădăcinile spirituale, de a cultiva cu ajutorul lor dialogul, cooperarea, încrederea și generozitatea, pentru a consolida punțile care ne leagă, în familie și în societate.

Fie ca sărbătoarea Roș Hașana să vă dea încredere că vom depăși împreună dificultățile perioadei pe care o traversăm și să vă lumineze calea spre un viitor de pace și prosperitate.

Președintele Itzhak Herzog

Președintele Israelului, Itzhak Herzog, a transmis un mesaj video special de Anul Nou, în care a urat evreilor din întreaga lume un an cu sănătate și în unitate.

„De Roș Hașana și apropiindu-ne de Iom Kipur, Ziua Iertării Păcatelor, mă voi ruga pentru bunăstarea familiei mele apropiate, ca și pentru familia mea extinsă: poporul Israelului și evreii de pretutindeni. Vă doresc, dragi

frați și surori din întreaga lume, un an cu sănătate și de apropiere. Aveți grijă de cei din jur și să fiți conștienți că Israelul este căminul vostru departe de casa noastră și că noi așteptăm să vă vedem în țara noastră iubită, Israel. Să fiți cu toții înscrși în Cartea Vieții și să vă bucurați de un An Nou fericit, cu sănătate și bucurii.

„Șana Tova U Metuka!”, a scris președintele Israelului.

Mesajul a fost postat pe YouTube cu subtitrare în șase limbi și a fost înregistrat la reședința din Ierusalim a președintelui israelian. (E.G.)

Naftali Bennett la Washington

Prima vizită în străinătate a premierului israelian – un succes

Deși amânată cu câteva zile din cauza atentatului de pe aeroportul din Kabul, soldat și cu moartea a 13 militari americani, întâlnirea premierului israelian cu președintele american, Joe Biden, s-a desfășurat în cele mai bune condiții, a apreciat Bennett.

„Ne-am îndeplinit toate obiectivele vizitei. Am convenit cu partea americană asupra unei strategii comune de lucru menite să blocheze cursa iraniană în vederea obținerii armei nucleare”, a declarat premierul israelian înainte de a părăsi Washingtonul. El a arătat că întâlnirile cu Joe Biden, pe 27 august, au fost „foarte călduroase și foarte productive” și au creat „o legătură directă și personală, bazată pe încredere”, care era al doilea obiectiv al vizitei premierului israelian.

Naftali Bennett i-a mulțumit președintelui SUA pentru sprijinul ferm acordat Israelului, în condițiile în care statul evreu este înconjurat de forțe care doresc să-l distrugă (Hamas, Hezbollah, ISIS). În ceea ce privește pericolul iranian, Bennett și-a exprimat satisfacția față de declarațiile președintelui american în sensul că, în cazul eșecului căii diplomatice în soluționarea problemei accesului Teheranului la arme nucleare, mai există și „alte opțiuni”.

Israelul, a spus el în timpul întâlnirii de la Casa Albă, nu va solicita niciodată Statelor Unite să trimită trupe, el este capabil să se apere singur, dar pentru Israel este foarte importantă susținerea din punct de vedere strategic a Statelor Unite și promisiunea continuării înzestrării armatei israeliene.

Președintele Biden a vorbit despre relațiile apropiate pe care le-a avut cu o serie de premieri israelieni și a salutat stabilirea de către Israel

N. Bennett (stg.) și J. Biden

a unor relații cu vecinii arabi și musulmani, fără să utilizeze expresia „Acordurile Abraham”.

În afara pericolului iranian, cei doi lideri au abordat problema desființării vizelor, ceea ce ar permite israelienilor să călătorească în Statele Unite în scopuri de afaceri și turistice fără să solicite o viză. De asemenea, ei au vorbit despre campaniile de vaccinare antiCovid din cele două țări și de eficiența celui de al treilea vaccin.

Comentatorii au subliniat că, în pofida respingerii de către Israel a acordului Occidentului cu Iranul, legat de arma nucleară, premierul nu și-a manifestat în timpul vizitei opoziția față de reluarea de către Washington a unor negocieri cu Teheranul, vizând revenirea Statelor Unite în cadrul acordului denunțat de fostul președinte, Donald Trump.

EVA GALAMBOS

Într-un viitor război, Hezbollah va putea lansa mii de rachete într-o zi

La 15 ani de la încheierea celui de al doilea război din Liban (iulie 2006), armata israeliană a prezentat o informare cu privire la situația de securitate din nordul Israelului. Potrivit aprecierilor IDF, la ora actuală Hezbollah dispune de 150-180.000 de rachete de diferite tipuri – rachete de croazieră, rachete sol-mare –, toate cu o rază de acțiune între 120-400 km, drone cu o rază de acțiune de 400 km și un număr de rachete ghidate cu precizie, acestea din urmă reprezentând o mare îngrijorare pentru armata israeliană, scrie publicația *Algemeiner*. Aceasta înseamnă că, într-un conflict de o săptămână, zilnic pot fi lansate spre Israel 3.000 de rachete.

Potrivit generalului de brigadă Dan Neumann, comandantul Diviziei 36 a IDF, un viitor război cu

forțele Hezbollah va fi unul aerian, asemănător celui recent din Gaza. El a arătat că, alături de replicile aeriene, va avea loc și o intervenție a forțelor terestre, complexă și agresivă, cu multe victime colaterale. Au fost diversificate și țintele, fiind de 20 de ori mai numeroase decât în războiul din 2006. În plus față de planificarea ofensivă, IDF face investiții masive în capacitățile defensive, întărind sistemele de apărare din nord.

Dar IDF nu anticipează că un astfel de conflict ar fi iminent, ținând cont de criza internă din Liban. Pe de altă parte, aceasta ar putea duce la instaurarea haosului și a incertitudinilor, la care se va adăuga situația fragilă de dincolo de graniță, apreciază militarii.

EVA GALAMBOS

La Templul Coral din București

Roș Hașana 5782 – întâmpinat de evrei și de personalități politice românești

(Urmare din pag. 1) suflet contează, vorbitorul a relevat că, la restaurarea Templului Coral, idee care a aparținut fostului președinte, dr. Aurel Vainer, s-au descoperit numeroase cuiburi de păsări care nu au fost distruse, ci mutate în altă parte, în locuri sigure.

Președintele FCER a mulțumit membrilor guvernului și colegilor de parlament, precum și membrilor Corpului Diplomatic, pentru că sunt aici, precum și pentru sprijinul acordat FCER în aceste condiții dificile. El a subliniat că Federația a fost alături de toate comunitățile și obștile, conștientă fiind că nu există nimic mai important decât o mână întinsă la greu.

„Trăim într-o perioadă de criză a valorilor”

Ludovic Orban, președintele Camerei Deputaților, a apreciat că Roș Hașana este începutul unei perioade de reflecție pentru a găsi modul de a fi mai buni. „Mărturisesc profunda emoție în fața acestei chemări la introspecție și regenerare morală și simt că societatea românească, la fel ca întreaga umanitate, trebuie să găsească resursele pentru a răspunde cum se cuvine, a subliniat el. Anii teribili pe care îi trăim, acești ani în care vedem dezlănțându-se forme vechi și noi de intoleranță, de ură, de violență, trebuie să ne mobilizăm și să ne unească. Din păcate, trăim o criză care nu este numai sanitară sau economică, ci este mai mult decât orice o criză a valorilor care stau la fundamentul societăților democratice, o criză a memoriei și poate chiar a ideii pe care o avem despre umanitate. Mă îngrijorează, și știu că îmi împărtășiiți îngrijorarea, toate aceste semne ale unei descompuneri morale care ne amenință din multe direcții. De aceea mesajul de Roș Hașana aparține tuturor”, a afirmat președintele Camerei Deputaților.

Ludovic Orban a scos în evidență contribuția comunității evreiești la dezvoltarea României și a menționat: „Cu atât mai trist este faptul că, mult timp în istoria modernă a României, elitele politice au întârziat să recunoască drepturile comunităților evreiești și îmi exprim regretul cel mai sincer pentru această eroare.” De asemenea, a spus el, s-a întârziat recunoașterea drepturilor comunității evreiești legate de suferințele îndurate în perioada Holocaustului și a atras atenția asupra re izbucnirii antisemitismului și xenofobiei. „Nu trebuie să uităm lecțiile istoriei, escaladarea forțelor extremiste, de aceea trebuie să ne mobilizăm împotriva acestor amenințări”, a mai spus președintele Camerei Deputaților.

„Roș Hașana este un moment de a reuni familia”

„Mă bucur să mă aflu astăzi aici. Este una dintre cele mai mari sărbători ale poporului evreu și nu pot fi decât onorat să iau parte la acest moment, a afirmat premierul Florin Cițu.

Sărbătoarea din acest an este cu atât mai importantă cu cât marchează revenirea spre normalitate, după o perioadă dificilă, pe fondul pandemiei.

Israel a fost și este un exemplu în ceea ce privește vaccinarea: autoritățile de acolo au reușit să deruleze cea mai rapidă campanie de vaccinare anti-Covid, iar acum se află printre primele țări care au oferit a treia doză de vaccin populației.

Statul român este cu adevărat prietenul poporului evreu și al Israelului și, așa cum am spus și în alte ocazii, e important ca parteneriatul nostru să se dezvolte.

Mă interesează și o știți foarte bine: cooperarea dintre companiile românești și cele israeliene. Este un element important; în prezent sunt peste 130 de proiecte comune, la care participă aproximativ 250 de companii israeliene și românești. Mai mult, știu că ultima oară în România erau peste 8.000 de companii israeliene.

Prin urmare, predictibilitatea este cea mai bună strategie pentru un mediu de afaceri durabil.

Pentru Guvernul meu, îmbunătățirea și asigurarea predictibilității este una dintre coordonatele principale ale unei guvernări eficiente. Este simplu, am spus, noi nu majorăm impozitele, nu schimbăm regulile în mijlocul jocului.

Revenind la evenimentul din această seară: știu că pentru dumneavoastră urmează o perioadă de 10 zile de reflecție și pocăință. Este o practică ce poate fi de ajutor oricând și oricui.

Ca orice sărbătoare, este un moment de a reuni familia și de a fi aproape de cei dragi și, vă rog să mă credeți, este foarte important să fim lângă cei din familia noastră cât de mult putem.

Așa că, fie că vreți, fie că nu vreți un sfat de la mine, eu tot vi-l dau: petreceți alături de cei dragi și faceți prezența lor o sărbătoare pentru voi și prezența voastră o sărbătoare pentru ei.

Dumneavoastră și milioanele de evrei din întreaga lume le urez *Șana Tova!*”

Anul Nou – o privire spre viitor

Vicepremierul Kelemen Hunor, președintele UDMR, și-a manifestat bucuria că a revenit la Templul Coral care simbolizează centrul vieții comunitare evreiești din România. Anul Nou iudaic este o mare sărbătoare, se referă la crearea lumii și reprezintă începutul istoriei poporului evreu. Este o bucurie că, după o perioadă grea, putem să ne întâlnim unii cu alții. La începutul unui nou an închidem un capitol, dar privirea se îndreaptă spre viitor. Debutul unui an nou ne pune în fața unor noi provocări, noi obiective, mai mici sau mai mari, care schimbă traiul spre mai binele tuturor, a arătat el. După ce a menționat baza solidă caracteristică vieții evreiești, vorbitorul s-a referit la necesitatea păstrării patrimoniului cultural și spiritual al evreilor, fără de care viața evreiască este o carcasă goală. „Dar noi ne străduim ca acesta să fie plin de viață. Este o sursă de bogăție și evreii vor să fie acceptați, și nu tolerați”, a precizat el. Kelemen Hunor a amintit existența unor atacuri antisemite pline de ură în spațiile online și offline. „Suntem martorii unor atacuri asupra patrimoniului evreiesc”, iar guvernul trebuie să acționeze pentru ca astfel de lucruri să nu se mai repete. El a salutat votarea legii cu privire la crearea Muzeului Național de Istorie a Evreilor și al Holocaustului din România, cuprinsă și în planul național de redresare și reziliență.

Să devenim mai buni și ca oameni, și în calitate de cetățeni

Roș Hașana este o ocazie de meditație și reflecție asupra responsabilității fiecăruia la nivel individual și social, un efort cu o valoare universală de a deveni mai buni și ca oameni, precum și în calitate de cetățeni, a apreciat Marcel Ciolacu, deputat, președintele PSD. Este vorba mai ales despre cum ne raportăm la cei mai vulnerabili în fața vitregiilor vieții, generate de pandemia de coronavirus. Vorbim de rolul oamenilor politici în condițiile în care această sărbătoare ne invită la bilanț și la un examen de conștiință pentru a lucra cu succes în favoarea celor pe care-i reprezentăm, a precizat vorbitorul.

Afirmând că este onorat că a fost invitat să participe la această sărbătoare, Marcel Ciolacu și-a manifestat aprecierea față de comunitatea evreiască, față de ceea ce a realizat în trecut, în prezent și va face probabil și în viitorul României. El l-a felicitat pe Silviu Vexler pentru ideea de a-i invita pe toți

K. Hunor (stg.), M. Ciolacu, R. Arafat

actorii politici, în speranța că, poate, îi trezește să înțeleagă momentul dificil prin care trece România, țară vulnerabilă, „să înțeleagă ce e bine pentru români, pentru România, și mai puțin pentru noi personal”.

Sperăm ca rațiunea să învingă

Exprimându-și bucuria că poate fi alături de Silviu Vexler și de comunitatea evreiască, sentiment împărtășit și de liderul grupului minorităților, Varujan Pambuccian, Ovidiu Ganț, deputat al minorității germane, a arătat că, în cadrul grupului, minoritățile se sprijină reciproc, dar că au nevoie și de susținerea celorlalți oameni politici, ceea ce s-a și întâmplat și pentru care le mulțumește. Noul an iudaic începe în condiții nefavorabile pentru toți, de aceea vorbitorul și-a exprimat dorința ca rațiunea să învingă, să se depășească acest moment. Grupul minorităților se poziționează pentru democrație, echilibru și calm și îndeamnă la dialog. Ovidiu Ganț și-a exprimat speranța ca Anul Nou iudaic să aducă pacea dorită și a afirmat că grupul minorității germane își va oferi și în continuare sprijinul pentru proiectele comunității evreiești.

Într-o scurtă intervenție, dând exemplul personalității politice și al activității fostului premier israelian, Menahem Begin, Silviu Vexler a arătat că acesta, considerat chiar un extremist de mulți inamici politici, a reușit, în calitatea lui de premier al Israelului, prin dialog și compromisuri, să încheie un tratat de pace cu Egiptul.

În continuare, dând semnalul începerii părții religioase de Roș Hașana, prim-rabinul Rafael Shaffer a suflat din șofar. Ceremoniile au fost conduse de prim-cantorul Emanuel Pusztai și de corul Templului Coral.

Masă de Roș Hașana la Sinagoga Mare

FCER, CEB, JCC și Joint au organizat, după o întrerupere de un an, o masă festivă de Roș Hașana. Sinagoga Mare s-a dovedit a fi neîncăpătoare pentru cei care au dorit să participe la eveniment.

Dr. Aurel Vainer, președintele de onoare al FCER, i-a salutat pe cei prezenți, iar sederul de Roș Hașana a fost condus de Eduard Kupferberg și de prim-rabinul Rafael Shaffer. Meniul a fost realizat la restaurantul cașer Moșe, de la hotelul Bar Lev.

Pentru buna organizare a mesei de Roș Hașana se cuvin aduse mulțumiri lui Silviu Horn, director economic al FCER și vicepreședinte al CEB, și lui Jean Bercu, șeful Serviciului Administrativ.

Gilad Erdan

ONU recunoaște legătura dintre antisemitism și terorism

Într-o rezoluție votată recent, intitulată „Strategie Contrateroristă Globală”, Adunarea Generală a ONU a recunoscut, pentru prima dată, că există o legătură între antisemitism și terorism. Astfel, se recunoaște „cu îngrrijire din ce în ce mai mare creșterea generală a discriminării, intoleranței și violenței, indiferent de persoane, îndreptate împotriva membrilor unor comunități religioase și de altă natură din diferite regiuni ale lumii, inclusiv cazuri care au la bază islamofobia, antisemitismul, creștinofobia sau prejudecățile împotriva persoanelor cu diferite convingeri religioase”.

Rezoluția condamnă folosirea internetului în încurajarea și recrutarea terorismului și cere administratorilor site-urilor să-și asume răspunderea pentru folosirea în astfel de scopuri a tehnologiei.

Se condamnă, de asemenea, eșecul Hamas în Gaza în a lua măsuri de protecție a populației civile și a clădirilor, ca școli și spitale, și folosirea lor pentru a lansa atacuri și a depozita arme. Se condamnă vehement și folosirea civililor ca scuturi în apărarea împotriva atacurilor obiectivelor militare.

În cuvântarea rostită în cadrul Adunării Generale, Gilad Erdan, ambasadorul Israelului la ONU, a apreciat adoptarea rezoluției. „Salutăm recunoașterea în cadrul Strategiei Globale a intensificării discursului de ură și a atacurilor teroriste care țintesc comunitățile religioase și etnice și care includ o condamnare explicită a antisemitismului, în spiritul Raportului secretarului general despre terorismul global”, a declarat ambasadorul.

La rândul lor, într-o declarație comună, liderii Conferinței Președinților Celor mai Mari Organizații Evreiești Americane au salutat condamnarea antisemitismului din Rezoluție. „În condițiile creșterii dramatice a atacurilor antisemite în SUA și în lume, este necesar să se atragă atenția comunității internaționale asupra acestei tendințe periculoase în contextul atacurilor teroriste”, au declarat ei.

Berlinul întreabă: Unde e raportul UE legat de manualele palestinienne?

De ceva timp circulă în mediile politice informații despre existența unui raport nedat publicității, elaborat de Uniunea Europeană în urmă cu doi ani, despre conținutul manualelor palestinienne. Anul trecut, guvernul norvegian a declarat că-și retrage fondurile acordate școlilor palestinienne, deoarece a constatat că manualele,

Antisemitismul în lume, răspândire și consecințe

finanțate din acești bani, incitau la ură și la antisemitism. Revista germană *Bild* a publicat extrase din raportul „ținut sub cheie” din 2019, anul în care Federica Mogherini, reprezentantul în acea perioadă al UE pentru politică externă, l-a comandat, iar oameni politici germani au cerut Comisiei Europene să-l dea publicității. „Raportul arată limpede: copiii palestinienii sunt educați în clase în spiritul antisemitismului și al incitării la violență, cu banii UE”, a scris *Bild*.

Ministerul german de externe a declarat că oficialitățile de la Berlin duc o campanie intensă pentru ca UE să facă public raportul. Numeroși europarlamentari au protestat, deoarece nu au avut acces la raportul de 194 de pagini, realizat de Institutul „V. George Eckert”, specializat în cercetarea și monitorizarea manualelor. Europarlamentarul Niclas Herbst (UCD) a declarat pentru *Bild* că „nedezvăluirea de către CE este contraproductivă și de neînțeles”. Herbst, care este vicepreședintele Comitetului Bugetar al Parlamentului European, a adăugat că apelul din aprilie al Parlamentului pentru retragerea din circulație a actualelor manuale din școlile palestinienne a fost ignorat.

La rândul său, Frank Muller-Rosentritt, membru liberal al Bundestag, a arătat că nepublicarea raportului va pune sub semnul întrebării strategia guvernului federal în combaterea antisemitismului. „Nu poți susține că Germania dorește să intensifice lupta [împotriva antisemitismului] și în același timp finanțează producția unor manuale care cer acțiuni teroriste împotriva evreilor”, a spus deputatul german.

Mai multe extrase din raport, publicate de *Bild*, scot în evidență idei ca glorificarea terorismului palestinian împotriva Israelului și promovarea în școli a unor vechi stereotipuri antisemite.

Potrivit institutului israelian IM-PACT-se, care se ocupă de multă vreme de monitorizarea manualelor palestinienne, UE continuă să investească milioane de euro pentru susținerea sistemului educațional palestinian, fără să controleze conținutul manualelor sau să ceară încetarea îndoctrinării copiilor la ură și asasinat.

Sistemul educațional palestinian nu se oprește numai la instigarea, prin manuale, a copiilor și adolescenților palestinieni la terorism. Așa cum au constat ziariștii din Fâșia Gaza, în fiecare vară copiii de la 10 ani în sus sunt trimiși în „tabere de vară”, locuri de instrucție militară unde sunt învățați cum să folosească armele. Astfel că, acuzația potrivit căreia în ultimul război din Gaza israelienii ar fi omorât copii palestinieni se referă de fapt la copiii-soldați pe care Hamas i-a trimis în față pentru a fi sacrificați și, de ce nu, a servi pentru propaganda antiisraeliană, arată publicația *Algemeiner*, citând site-ul american www.honestreporting.com.

Politicizarea antisemitismului în Statele Unite

Un studiu realizat recent în Israel, intitulat „Discursuri antisemite în Statele Unite, reflectate în cele mai importante publicații – situația în 2020”, de Lior Sirkis, a constatat că ambele tabere de pe harta politică americană se acuză reciproc pentru acest fenomen. Dreapta acuză stânga că poartă răspunderea pentru antisemitism și antisionism, iar stânga îi acuză pe supremații albi din dreapta speculării politice. Această divizare politică

reflectă o scindare în comunitatea evreiască americană, ceea ce a dus la dificultăți în definirea antisemitismului, a cauzelor și mijloacelor de a-l combate, arată autorul.

Studiul face o prezentare a diferitelor forme de antisemitism în 2020, de la incidentele antisemite din New York și Jersey la cele declanșate de pandemia de coronavirus, evreii fiind acuzați că ar fi provocat-o, manifestările antisemite din timpul demonstrațiilor BLM (negrii americani), subliniindu-se existența unor discursuri de ură în comunitățile acestora și ale unor lideri de culoare musulmani din SUA.

Autorul arată că și campania prezidențială din 2020 a dat naștere unor manifestări antisemite, ca de exemplu discursurile deputaților din stânga radicală a democraților – Rashida Tlaib și Ilhan Omar – sau abordarea problemei susținătorilor BDS, calificați drept autori ai unor discursuri de ură, de către fostul secretar de stat Mike Pompeo, reprezentând poziția administrației Trump.

Manifestările antisemite în SUA, arată studiul, continuă și în 2021. Astfel, în luna mai evreii din New York s-au confruntat cu un șir de atacuri provocate de războiul dintre Israel și Hamas, iar evreii din New York au postat pe paginile de socializare informații despre amenințările, hărțuirile sau alte forme de discriminare la care au fost supuși deoarece erau evrei. Pe scară națională, Liga Antidefăimare a înregistrat o creștere a incidentelor antisemite în aceeași perioadă. În plus, au avut loc alte atacuri, cum au fost înjunghierea rabinului din Boston și focurile de armă trase prin geamurile sinagogii. Zeci de instituții evreiești au fost vandalizate pe teritoriul SUA, inclusiv muzee ale Holocaustului, sedii ale organizației Habad și școli evreiești, arată studiul.

Tot legată de situația antisemitismului în Statele Unite, Liga Antidefăimare a organizat un simpozion online cu titlul „A înțelege creșterea antisemitismului global și a extremismului”, în cadrul căruia liderii Ligii și alte personalități aflate în fruntea organizațiilor evreiești americane și cea a americanilor de culoare au încercat să găsească un răspuns la acest fenomen, să caute sursele lui istorice și de altă natură, legătura cu rasismul, perceperea de către evrei și neevrei a creșterii antisemitismului în SUA și pe plan global și necesitatea de a acționa mai energic și nuanțat pentru a combate fenomenul.

Incidentele antisemite – în creștere și în Canada

Canada, țară în care, de-a lungul vremii, antisemitismul a fost condamnat energic și au fost luate măsuri pentru combaterea acestuia, înregistrează în ultimul an o creștere a incidentelor antisemite.

În cadrul unui discurs rostit la manifestarea „National Summit on Antisemitism”, premierul canadian Justin Trudeau a calificat drept „inacceptabilă” creșterea incidentelor antisemite și a subliniat că problema nu privește numai comunitatea evreilor, ci este o provocare pentru întreaga țară. Trudeau a arătat că guvernul canadian va investi 6,4 milioane de dolari pentru 149 de proiecte în cadrul Programului de Infrastructură pentru Securitate, în vederea întăririi securității comunităților amenințate din țară, inclusiv pentru instituțiile și comunitățile evreiești canadiene. Premierul a arătat că o parte dintre aceste

fonduri va fi folosită pentru a întări securitatea sinagogilor, a școlilor și a altor instituții evreiești din țară și a subliniat că este cea mai mare investiție pentru un singur an în cadrul acestui program. Noua investiție și reuniunea în sine au loc în condițiile în care în ultimele luni s-a constatat o creștere substanțială a incidentelor antisemite în Canada, mai ales în timpul și după conflictul dintre Israel și Hamas. Potrivit B'nai B'rith Canada, numai în luna mai 2021 au avut loc peste 250 de incidente antisemite, inclusiv 61 de atacuri violente, cel mai mare număr de violențe fizice într-o singură lună din 1982, când a început înregistrarea acestora. „Creșterea crimelor motivate de ură împotriva comunității evreiești în ultimele luni nu este doar alarmantă, ci absolut inacceptabilă”, a spus premierul care a adăugat că „fiecare canadian are dreptul să se simtă în siguranță. Vreau să vă reasigur că guvernul nostru va sta alături de dumneavoastră. Niciun canadian nu va trebui să se teamă să-și practice religia”, a spus premierul. Guvernul canadian, a mai arătat el, a adoptat definiția de lucru a antisemitismului a IHRA și l-a desemnat pe fostul ministru de justiție, Irwin Cotler, drept trimis special pentru combaterea antisemitismului.

Într-o cuvântare, acesta din urmă și-a manifestat regretul în ceea ce privește proliferarea antisemitismului pe plan global și a explicat că aceasta este urmarea „acordării unei atenții sporite normalizării și legitimării antisemitismului în cultura politică”, în condițiile în care „nu există o reacție adecvată față de ura împotriva evreilor, iar combaterea antisemitismului a fost marginalizată”. Evreii sunt de multe ori prezentați ca asupritori, iar demonizarea Israelului s-a transformat și în demonizarea evreilor, a spus el. Cotler a arătat că, în combaterea antisemitismului, un rol important trebuie să-l joace educația privitoare la Holocaust, predarea cauzelor antisemitismului începând de la școala elementară până la bacalaureat.

Boicotarea vânzărilor înghețatei „Ben & Jerry's” în Cisiordania, condamnată de Israel

Firma Unilever, care deține franciza înghețatei „Ben & Jerry's”, a decis să nu mai vândă înghețată în așezările israeliene din teritoriile palestinienne. Măsura a fost apreciată de Israel că face parte din campania BDS de boicotare a Israelului, iar premierul Naftali Bennett a avertizat firma Unilever că vor exista consecințe legale și nu numai atât. Naftali Bennett a declarat că a vorbit cu CEO-ul Unilever, Alan Jope, despre această „măsură clară anti-Israel”, făcând de subsidiara din Marea Britanie a gigantului alimentar. „Această acțiune va avea consecințe serioase, inclusiv legale, iar Israelul va acționa cu putere împotriva oricărui boicot îndreptat împotriva cetățenilor săi”, a declarat premierul.

Anunțând decizia de a stopa vânzările în „teritoriile palestinienne ocupate”, reprezentanții companiei au declarat că parteneriatul cu franciza lor din Israel va expira la anul și că va „rămâne în Israel printr-un aranjament diferit”.

Ministrul israelian de externe, Yair Lapid, a calificat măsura luată de „Ben & Jerry's” ca fiind o „capitulare rușinoasă” în fața antisemitismului și a mișcării Boicot, Dezinvestire și Sancțiuni (BDS), care face apel la boicot total împotriva Israelului.

EVA GALAMBOS

Keshet XVII, din nou împreună

În 29 august 2021, la JCC București a avut loc a XVII-a ediție a programului Keshet, cu participare fizică, după perioada în care acesta s-a derulat online, la fel ca foarte multe dintre activitățile Centrului, după cum a arătat în deschidere directorul Adrian Gueron. Titlul ediției a fost dat de porțiunea de verset biblic „Eu către cel drag și cel drag către mine”, din Cântarea Cântărilor, un cântec de dragoste între poporul lui Israel și Dumnezeu, în care omul trebuie să facă primul pas spre a-și merita viața de veci, cum avea să explice prim-rabinul Rafael Shaffer în prelegerea sa.

Ery Pervulescu, directorul JCC România, a precizat că programul Keshet a crescut de la o ediție la alta, prin numărul de participanți, temele alese și conferențiarilor care le-au susținut. Prezenta ediție s-a desfășurat simultan în 16 comunități evreiești din țară și a fost organizată cu sprijinul FCER și al JDC. Vorbitorul și-a exprimat bucuria de a ne regăsi împreună în marea familie evreiască din România.

Iulian Fota, directorul general al Institutului Diplomatic Român din București, a vorbit despre „Situția din Afganistan și implicațiile sale internaționale”.

El a schițat un istoric pornind de la 11 septembrie 2001, când New Yorkul și Washingtonul au fost atacate de Al-Qaida. Vorbitorul era atunci printre diplomații din Misiunea României pe lângă NATO și UE. Atmosfera de încredere și de imensă solidaritate față de cele petrecute pe teritoriul american a dus la participarea aliaților la războiul împotriva terorismului, condus de SUA și de Marea Britanie. Toate statele NATO și unele țări din afara Organizației au invocat articolul 5 al Tratatului Nord-Atlantic și și-au declarat sprijinul. Și România a trimis trupe în acest război. Occidentul trebuia să se asigure că de pe teritoriul Afganistanului nu aveau să se producă alte atentate. Regimul taliban a fost înlăturat de la putere, iar în 2004 s-au constituit elemente de autoritate națională afgană – întrunirea Adunării Înțelepților, conceperea unei Constituții, alegerea primului președinte al Afganistanului. Trupele SUA și ale statelor NATO au rămas în Afganistan, pentru a proteja noile structuri politice și a da o șansă modernizării. La nivelul contraterorismului, misiunea din Afganistan, pornită din necesitatea de a deconstrui Al-Qaida, a reușit. O slăbiciune a fost ignorarea imenselor diferențe culturale, a apreciat vorbitorul. Sentimentul de eliberare pe care americanii voiau să-l aducă în Afganistan s-a transformat, cu timpul, în rezistența afganilor contra ocupantului, talibanii fiind preferați americanilor. De aici eșecul democratizării și al modernizării Afganistanului. De fapt, societatea civilă a fost cea care a depus armele, de aceea nu s-a mai putut face nimic. Americanii au ieșit pe nedrept cu o imagine șifonată, că i-ar fi abandonat pe afgani. Occidentul se hotărâse de mult timp să plece din Afganistan. În prezent, securitatea Occidentului este pusă în pericol, sunt posibile alte atentate. În viitor, diplomația va fi mult mai importantă decât elementele de ordin militar, a conchis vorbitorul.

Prim-rabinul Rafael Shaffer a susținut prelegerea cu titlul „Nu depinde decât de mine”. El a pornit de la

Talmud, tratatul *Avoda Zara*, fila 17, în care se povestește despre Elazar ben Dordaia, care încă nu era rabin, că mergea la prostituate. Pentru una dintre ele a călătorit peste șapte mări și șapte țări, iar aceasta a râs de el, a suflat și i-a spus: „Așa cum respirația aceasta nu se va întoarce la locul ei, tot așa Elazar ben Dordaia nu va fi primit dacă va face *tešuva* (căință)!” Plecând de la ea, Elazar le-a cerut dealurilor și munților, cerului și pământului, soarelui și lunii, stelelor și constelațiilor să se roage pentru el, să primească milostivirea divină. Ele i-au răspuns: „Înainte să ne rugăm pentru tine, trebuie să ne rugăm pentru noi!” Atunci el și-a dat seama: „Asta nu depinde decât de mine!” Și-a pus capul între

genunchi și a plâns până când a fost iertat. Unii oameni își dobândesc viața de veci în decursul unor ani de căință, alții izbutesc asta într-un ceas. Într-o poveste de căință era de așteptat să apară referința la focurile Gheenei. Ea lipsește, pentru că o caracteristică a religiei iudaice este conștiința că există pedeapsă, fără ca aceasta să fie cea mai puternică motivație în decizia omului de a se schimba; el nu face fapte bune de dragul unei recompense sau de teama unei pedepse. Cea mai importantă este legătura inimii omului cu Dumnezeu. Într-un sens mai profund, tema sărbătorilor de toamnă este reînnoirea acestei legături pe care, în restul anului, omul are responsabilitatea să o păstreze, a subliniat vorbitorul.

Dr. Anca Tudorancea și dr. Felicia Waldman au ales tema „Stereotipuri, clișee, preconcepții și intoleranță”, pornind de la filmul *Ils sont partout* (2016, regia Yvan Attal), difuzat la

finalul sesiunii Keshet. Anca Tudorancea, de 20 de ani cercetător la CSIER, a povestit întâmplări reale în care a fost considerată agent Mossad ori a

fost întrebată cu suspiciune despre profilul Centrului la care lucrează. Filmul în discuție a fost comparat în unele puncte cu *Train de vie* (1998, regia Radu Mihăileanu), la nivelul umorului și al ironiei. În filmul lui Attal, scena cea mai bună i s-a părut aceea în care se instituie Ziua Bolnavilor de Alzheimer, de fapt o formă de comemorare a pierderii memoriei. Într-un exercițiu în care un personaj este încurajat să-și amintească numărul de telefon, el spune un alt număr – cel pe care îl are tatuat pe braț – și începe să povestească despre Holocaust. **CLAUDIA BOSOI** (Continuare în pag. 22)

Doi conducători spirituali ai evreilor din România: Alexandru Șafran și Moses Rosen

Luna iulie a fost una cu puternice valențe comemorative pentru doi dintre cei mai importanți lideri spirituali ai evreilor români, ambii foști șefi-rabini ai României. **Alexandru Șafran** s-a născut pe 12 septembrie 1910 și a decedat pe 27 iulie 2006. **Moses Rosen** s-a născut pe 23 iulie 1912 și a trecut la cele veșnice pe 6 mai 1994.

Ambilor să le fie amintirea binecuvântată!

Dr. Alexandru Șafran (1910-2006)

Acum 15 ani se stingea la Geneva dr. Alexandru Șafran, fost șef-rabin al României între 1940-1947, cărturar de anvergură europeană, un luptător pentru ameliorarea situației dramatice a evreimii române în acei ani critici.

Mare rabin al Genevei din 1948, s-a impus în lumea filosofică a secolului al XX-lea prin studiile sale cabalistice. După 1995, cărți talmăcite în română de Țicu Goldstein z.l. i-au apărut la Hasefer.

În demersurile sale pentru ajutarea evreilor deportați în Transnistria a primit sprijin din partea Reginei-Mamă Elena, a nunțiului apostolic Cassulo, a delegațiilor Crucii Roșii Internaționale, a ambasadurilor Elveției, Suediei, Turciei. Demersuri neoficiale, fiindcă, după înființarea, în 1942, a Centralei Evreilor, Consiliul de conducere al Federației funcționa în clandestinitate. Intervenția la mitropolitul Bălan a avut ca rezultat salvarea evreilor din sudul Transilvaniei și a unui convoi de evrei bucureșteni urmând să fie deportați în Transnistria. În 1942 apelează la Iuliu Maniu care nu-i refuză ajutorul, conștient că tratamentul populației evreiești din România avea să cîntărească greu în fața Forțelor Aliate, când, după război, se vor stabili responsabilitățile fiecărui stat beligerant. În iarna lui 1947, aflat în vizită în SUA, ia legătura cu oameni politici, cu lideri ai unor mari organizații evreiești americane pentru ajutarea României afectate de secetă.

În iunie 1947 participă la Conferința interreligioasă de la Seelisberg unde, pentru prima dată, este recunoscut public antisemitismul creștin. Reconsiderarea relațiilor între creștini și evrei la lucrările Conciliului Vatican II își are sorgintea în Carta adoptată atunci.

În august 1947 se întâlnește la Geneva cu președintele Comitetului Special al Națiunilor Unite pentru Palestina, Emil Sandström, spre a urgenta emigrarea în Țara Sfântă a evreilor români.

Dacă noul regim instaurat de sovietici reușise ceva, aceasta era impunerea mitului „puterii evreilor comuniști”. Or „se știa bine că personajul-cheie la București era Andrei Vîșinski, ministrul adjunct de externe al URSS, nu cutare sau cutare «evreu comunist», nota în memorii șef-rabinul Șafran. Dacă a scăpat doar cu expulzarea, fără a-și pierde viața, pentru că a refuzat să semneze un document venit din partea autorităților sovietice, în care Maniu era declarat „fascist și trădător”, cerându-i-se pedeapsa capitală, faptul s-a datorat unui comunist neevreu: Emil Bodnăraș, se pare.

La revenirea în țară, în 1995, fostul senator de drept vorbește în Parlament. În 1997 devine membru de onoare al Academiei Române.

La un an de la încetarea din viață, reputatul istoric Carol Iancu îi dedică monografia *O viață de luptă, o rază de lumină*.

Dr. Moses Rosen (1912-1994)

Istoria postbelică a comunității a fost marcată de șef-rabinul dr. Moses Rosen, președinte al FCER după decesul lui Martin Băluș. A făcut viabile instituțiile evreiești, ceea ce n-a izbutit la acea vreme niciun alt lider comunitar din Est.

Ajunge șef-rabin în 1948, anul naționalizării, când se pierdeau imobile, școli, spitale evreiești, pierderi care se adăugau celor din perioada Holocaustului. Reorganizează comunitățile, menține viața sinagogală, înființează cursuri de Talmud Tora. Prin studiul Tanahului, tinerii învață istoria evreilor și ebraica. 1948 este

și anul proclamării independenței statelor a Israelului. Cultivă legăturile cu șefii misiunilor diplomatice israeliene în România, înlesnește relațiile între evreii din România și Israel, între România și Israel. Face demersuri să obțină vize pentru cei înscriși la plecare. Facilitează *aliya* evreilor din fosta URSS, via România.

În 1956, anul revoluției anticomuniste din Ungaria, convinge autoritățile statului că o revistă a FCER poate fi o „vitrină a libertăților democratice din țara noastră”. Așa se naște *Revista Cultului Mozaic*.

Un punct de merit este readucerea Joint-ului în țară, în 1967. Cu ajutorul Joint-ului, este reorganizat sistemul comunitar de asistență socială și medicală. Iau ființă Centrul de Ajutor Medical, 12 restaurante rituale, cinci cămine pentru vârstnici. Asigură asistență la domiciliu pentru supraviețuitorii Holocaustului, dar și pentru cei în suferință.

Spre a salva de la demolare, către sfârșitul anilor '70, sinagogi incluse în planul de sistematizare a Capitalei, la Templul Unirea Sfântă face Muzeul de Istorie a Evreilor din România. Sinagoga Mare devine lăcaș de rugăciune pentru evreii sefarzi. După inițierea de conferințe pe teme iudaice, continuă acțiunile culturale prin înființarea, în 1977, a CSIER, adăpostind și editura Hasefer, aceasta existând separat de după 1990.

Este *Doctor honoris causa* al Yeshiva University din New York, a Bar Ilan din Israel. E laureat al Premiului Zalman pentru Educație, din Israel, și Emerit al Casei Diasporei, din Tel Aviv.

Dr. Moses Rosen acționează pentru imaginea României în lume, cu merite în opțiunea țării, singura din blocul excomunist, în menținerea relațiilor diplomatice România-Israel după războiul din 1967. Sprijină atât obținerea Clauzei Națiunii Celei Mai Favorizate, cât și, după inundațiile din 1970 și 1975 și după cutremurul din 1977, a unor ajutoare de la mari organizații evreiești americane.

Împreună cu regretatul Patriarh Justinian este cofondator al ecumenismului în România. Condamna public manifestări antisemite în epoca Ceaușescu. În 1992 devine membru de onoare al Academiei Române.

IULIA DELEANU

Ziua Europeană a Culturii Iudaice

Duminică, 22 august, Templul Coral din București a găzduit concertul „Tineri interpreți la porțile excelenței”, dedicat Zilei Europene a Culturii Iudaice.

Muzicienii Andrei Ioniță, Ștefan Iordachi, Aida Popa, Paul Suci, Olivia Marin, Nectaria Alexa, Gergő Maksay au oferit publicului recitaluri solo de violoncel, cu piese ale unor compozitori

celebri, dar și câteva lucrări interpretate în ansamblu de opt violoncele. Dacă ați numărat doar șapte nume, aveți dreptate. Lor li s-a alăturat muzicianul Sergiu Marin, pe care-l știm cu toții din Bucharest Klezmer Band, și așa am ajuns la opt violoncele.

Concertul a fost în același timp și o încheiere festivă a masterclass-ului pe care cunoscutul violoncelist Andrei Ioniță l-a susținut cu elevii Școlii gimnaziale „Iosif Sava” din București.

În deschiderea evenimentului organizat de FCER și CEB, Silvian Horn, vicepreședinte CEB, a mulțumit elevilor Școlii gimnaziale „Iosif Sava” și profesoarei coordonatoare Ani-Marie Paladi și și-a exprimat bucuria de a-i găzdui din nou în Templul Coral pentru un concert.

Și președintele de onoare al FCER, dr. Aurel Vainer, s-a arătat emoționat

de tinerii violonceliști și i-a asigurat că, oricând vor dori să cânte din nou în Templul Coral, ușa le va fi deschisă.

În finalul concertului, violoncelistul Andrei Ioniță a acordat un scurt interviu despre experiența masterclass-ului cu elevii școlii pe care și el a absolvit-o, înainte de a pleca din țară:

„Eu sunt plecat de nouă ani deja din țară. Am plecat la studii la Berlin și am rămas acolo, dar revin în țară cât se poate de des. Mă consider în același timp cetățean al lumii și român până în măduva oaselor. Aș vrea să îi mulțumesc profesoarei Ani-Marie Paladi, căreia îi sunt foarte recunoscător. A fost profesoara mea atâția ani aici, în România, a fost cea care mi-a format stilul de cântat la violoncel și concepția despre muzică, înainte de a pleca în străinătate. Sunt din nou recunoscător că a venit cu această inițiativă și m-a invitat să susțin un masterclass pentru acești tineri violonceliști. Pentru concertul de astăzi am ales lucrări ale unor compozitori cunoscuți, ca Rahmaninov sau Saint-Saëns, dar și lucrări compuse de violonceliști precum Goltermann și Popper. Majoritatea pieselor pe care copiii le-au cântat sunt lucrări pe care le-am studiat și eu când eram de vârsta lor. În urmă cu patru ani am susținut pentru prima dată un concert cameral în Templul Coral și mi-am spus că ar fi păcat să nu se organizeze concerte mai des aici. Este o locație senzațională, nu doar cu o acustică foarte bună, dar și cu un decor extraordinar”, a spus Andrei Ioniță în finalul evenimentului muzical.

GEORGE GÎLEA

ONU finanțează și organizații antiisraeliene

Potrivit unui raport al organizației sioniste studentești de lobby „Im Tirtsou”, care luptă împotriva delegitimării Statului Israel, ONU finanțează organizații antiisraeliene, dintre care unele au legături cu organizații teroriste, relatează JForum.

Astfel, între 2016 și 2020, ONU a oferit cel puțin 40 de milioane de dolari unor organizații neguvernamentale palestiniene extremiste, care promovează boicotarea Israelului (BDS), lucrează în instituții internaționale împotriva Israelului și au, la rândul lor, legături cu organizațiile teroriste. Unele dintre ele sunt apropiate de Frontul Popular pentru Eliberarea Palestinei sub niște titlaturi de-a dreptul inocente, ca de pildă Comitetele de Lucru ale Uniunii pentru Agricultură (UAWC) sau Uniunea Comitetelor de Lucru pentru Sănătate (UHCW).

Raportul arată că aceste ONG-uri sunt finanțate prin intermediul a trei agenții importante ale ONU: UNICEF, Biroul de Coordonare a Problemelor Umanitare și Programul ONU pentru Dezvoltare (PNUD).

Concluziile raportului „Im Tirtsou” demonstrează că 19 ONG-uri palestiniene extremiste au primit în perioada menționată finanțări din partea ONU, iar 8 dintre ele au legături cu organizațiile teroriste.

Matan Peleg, președintele mișcării „Im Tirtsou”, a declarat: „De la crearea Statului Israel, aproape cu orice prilej, ONU ne-a întors spatele. Cereți Administrației americane (cea mai mare donatoare de fonduri pentru diferitele organizații ale ONU - n.r.) să nu participe la acest scandal și să retragă din donații sumele care sunt transferate terorștilor.” (E.G.)

Numiri pe posturi diplomatice americane

Mark Gitenstein – ambasador la Uniunea Europeană

În cadrul procesului de numire a unor noi membri ai Corpului Diplomatic, președintele american Joe Biden l-a numit pe Mark Gitenstein, fostul ambasador american la București, în postul de ambasador la Uniunea Europeană. El a justificat această alegere prin faptul că, în fosta sa misiune, Gitenstein a avut prilejul să cunoască problemele Europei de Est, ale statelor din zonă, toate membre ale Uniunii Europene, și a interacționat cu liderii UE.

Mark Gitenstein a fost ambasador în România în timpul administrației Barack Obama. Activitatea lui în cei aproape patru ani petrecuți în România (2009-2012) a fost apreciată, el implicându-se în probleme legate de privatizare și în respectarea statului de drept. Printre altele, a negociat cu Bucureștii Acordul româno-american de apărare balistică, respectiv crearea bazei de la Deveselu, și a vizitat de trei ori trupele române și americane din Afganistan.

Publicația în limba engleză *Nine O'Clock* din România l-a desemnat pe Mark Gitenstein „diplomatul străin al anului 2011”.

Evrei de origine din Botoșani, bunicii diplomatului au emigrat în SUA la sfârșitul secolului al XIX-lea, dar încă mai trăiau rude ale acestuia la Iași. Ca ambasador în România, Gitenstein a avut relații excelente cu comunitatea evreiască și a făcut mai multe vizite la diferite comunități, iar la Iași a reușit să-și identifice rudele.

Avocat de profesie, Mark Gitenstein a fost timp de 17 ani consilierul democrat al Comisiei judiciare a Senatului, unde a devenit un apropiat al lui Joe Biden, iar după ale-

gera acestuia ca președinte, a făcut parte din echipa de tranziție.

Președintele Consiliului European, Charles Michel, a salutat numirea lui Mark Gitenstein în calitate de viitor ambasador al SUA la Uniunea Europeană.

Deborah Lipstadt, istoric al Holocaustului, numită reprezentant al SUA în probleme de antisemitism

Președintele Joe Biden a ales-o pe Deborah Lipstadt pentru această funcție importantă, alegere care a întrunit și acceptul organizațiilor evreiești americane.

Președintele B'nai B'rith International Charles O. Kaufman și directorul executiv Daniel S. Mariaschin au apreciat că este „eminent calificată” pentru acest post, iar David Harris, liderul Comitetului Evreiesc American, a numit-o „unul dintre cei mai importanți experți americani și pe plan mondial în problemele antisemitismului modern”.

Profesor de istorie a evreilor la Universitatea Emory din Atlanta, Lipstadt a fost unul dintre fondatorii Institutului de Studii Iudaice și s-a preocupat de subiecte legate de presa americană, atât în perioada Holocaustului, cât și după aceasta, exemple fiind procesul lui Adolf Eichmann sau propria bătălie juridică, încheiată cu succes, împotriva negaționistului britanic David Irving. Deborah Lipstadt a ocupat funcții în cadrul Joint și în cadrul Muzeului Memorial al Holocaustului de la Washington.

Pentru prima dată, trimisul special al Departamentului de Stat pentru Monitorizarea și Combaterea Antisemitismului va avea grad de ambasador.

EVA GALAMBOS

Noul director artistic al Operei

Dirijorul israelian Ethan Schmeisser, devenit recent directorul artistic al Operei Naționale din București (ONB), a acordat un scurt interviu revistei „Realitatea evreiască”, în care a vorbit despre planurile sale la conducerea artistică a Operei din București, despre provocările unei stagiuni de operă în pandemie, dar și despre o serie de spectacole, desfășurate pe parcursul unei săptămâni, pe esplanada din fața Operei. O altfel de Promenada Operei, proiect ajuns la a XI-a ediție, încheiat pe 5 septembrie cu o seară româno-israeliană.

„Această seară româno-israeliană de la Operă a fost o idee susținută de ambasadorul Israelului la București, ES David Saranga. Ne-am dorit o colaborare între unul dintre soliștii de seamă de la Opera Națională București, Teodor Ilincăi, un tenor faimos nu doar în România, ci și în lume, și soprana israeliană Ira Bertman, o adevărată prima donna a operei israeliene”, a spus Ethan Schmeisser, în deschiderea dialogului, despre acest spectacol cu un program special, compus pentru a pune în valoare artiștii celor două culturi.

– Sunteți de puțin timp directorul artistic al ONB. Cum vă simțiți aici, ce părere v-ați făcut despre artiști, despre oraș?

– Părinții mei, care au emigrat în anii '60 în Israel, sunt originari din România, iar eu am și cetățenie română, nu doar israeliană. Așa că simt că sunt acasă când sunt aici. Nu vorbesc fluent limba română, deși am crescut

ascultând această limbă, iar acum cuvintele pe care le auzeam în copilărie îmi revin în vocabular, ușor-ușor. Cât despre nivelul artistic al oamenilor din ONB, este foarte ridicat, mai ales în privința vocilor. Cred că România, în general, și Bucureștiul, în special, au de oferit unele dintre cele mai bune voci pe care le poți asculta în zilele noastre. Se cunoaște încă influența tradiției din secolul al XIX-lea în ceea ce privește tehnica de canto. Este cunoscut, spre exemplu, că prima interpretare a operei *Tosca* i-a aparținut unei soprane din România – Haricleea Darclée. Așadar, simt cumva că duc mai departe această respectabilă tradiție. De asemenea, orchestra ONB este foarte bună, așa că încercăm să păstrăm această tradiție și să prezervăm ceea ce este bun, dar și să privim în perspectivă spre direcții noi.

– Care este viziunea dumneavoastră ca director artistic pentru ONB, ce planuri aveți în viitorul apropiat?

– Prima premieră a stagiunii pe care o voi dirija va avea loc la sfârșitul lunii octombrie. Este vorba despre o adaptare a operei *Norma*, de Vincenzo Bellini, spectacol ce va fi regizat de Alice Barb care este o figură importantă a culturii în București. Este o producție nouă și foarte frumoasă, care o va avea în prim plan pe soprana Elena Moșuc. Desigur, mă ocup și de alte proiecte, dar nu am voie să spun prea multe despre cele care sunt în curs de realizare. Spre exemplu, împreună cu directorul ONB, Daniel Jinga, lucrăm la câteva concerte baroc și la restul repertoriului. Vom avea, de asemenea, o serie de spectacole speciale în luna aprilie, cu o puternică notă evreiască și israeliană, și mi-ar face plăcere să vorbim din nou în primăvara anului viitor despre acest proiect.

– Vă mulțumesc!

GEORGE GÎLEA

„Recurs” la Polidin într-o nouă variantă

Interviu cu dr. Sylvia Hoișie

Cum privește dr. Sylvia Hoișie, al cărei nume e asociat cu descoperirea Polidinelui, „recursul” la acest imunostimulator într-o nouă variantă, orală sau sub formă de spray, făcută de Institutul „Cantacuzino” din Capitală? Cum explică „interesul public” actual față de lansarea sa pe piață? Ce amintiri îi stârnește? Prevede viață lungă cercetărilor pe aceeași temă? Sunt tot atâtea întrebări la care cercetătoarea a avut amabilitatea să ne răspundă.

– Cum ați reacționat la vestea reușirii, cu mijloace moderne, a rezultatelor cercetărilor dumneavoastră de succes, de acum mai bine de jumătate de secol?

– Am avut satisfacția că munca noastră, a cercetătorilor Institutului „Cantacuzino” din București și Iași, din anii '60 ai secolului trecut, încununată de producerea în serie a preparatului POLIDIN, nu a fost zădărnicită de vreme. Un sentiment încercat și anul trecut, când Institutul „Cantacuzino” a reluat producția de Orostim, copilul Polidinelui, administrat pe cale orală sub formă de capsule, propus de noi înainte de 1990, introdus la scurt timp în producție. M-am bucurat că noua cercetare a beneficiat de cu totul alte instrumente științifice și tehnologice. Nu într-un tot nouă: în anii '80, noi am studiat o cale de administrare a Polidinelui sub formă de picături nazale, am elaborat lucrări, dar nu le-am comunicat, fiindcă ne lipsea o bază experimentală suficientă. Am eliminat din rețetă fenolul, important pentru produsul injectabil, și am constatat că maritorilor, copii și adulți, le-a crescut rezistența imunitară la viroze.

– Ce v-a ajutat și stimulat în inventarea Polidinelui? Care erau condițiile de lucru în epocă?

– Biblioteca Institutului „Cantacuzino” era extrem de bine dotată, aveam abonamente la marile reviste de spe-

cialitate din lume. Am avut șansa unor profesori toabă de carte, a unor colegi experimentați. Eram tineri, dornici de a absorbi cât mai multe cunoștințe, pentru ca, la rândul nostru, să ne dăm măsura capacității proprii. Doar astfel am putut ca, după ani de experimente, să propunem produsul spre omologare. Am primit omologarea în 1965 de la OSIM. Ce mândri am fost când am primit brevetele de inventatori și am trecut la producția Polidinelui! Aparatura cu care lucram era destul de precară. Abia după 1960 s-au achiziționat noi utilaje, așa încât, când am vizitat Institutul „Pasteur” în 1968, diferențele nu mi s-au mai părut abisale. Din păcate, totul a stagnat în deceniile următoare.

– Revenind la prezent: care este diferența între supliment alimentar și medicament clasic?

– Polidinelul ca supliment alimentar are aceeași valoare curativă ca medicamentul clasic. Adaosul de orz verde, care îl califică drept supliment alimentar, are și el efect imunostimulator. Procedura de aprobare în cazul acestor suplimente este simplificată față de cea a medicamentelor, iar riscurile sunt minime. Imunostimulatorul, fiind produs în România, este accesibil, ieftin, la îndemâna oricui are nevoie repede el.

– Credeți că readucerea în actualitate a producerii Polidinelui în formulă

nouă are legătură cu cercetările pentru eradicarea pandemiei de SARS-COV 2?

– Mi-e greu s-o afirm. În România a început să se vorbească despre Polidinel cu câțiva ani înainte de pandemie, cu referire la gripele sezoniere, foarte răspândite și, unele, în forme severe, foarte periculoase, mai ales pentru cei vulnerabili. Greutățile apărute în crearea unui vaccin antigripal românesc au readus în memoria specialiștilor amintirea Polidinelui, scos din producție oarecum brutal după 2011. Personal, asociez eficiența deja probată a Polidinelui în primul rând cu gripele, pe care organismele cu imunitatea întărită de Polidinel le pot birui mult mai ușor.

– Considerați totuși că ar putea fi o pistă de cercetare în bătălia cu coronavirusul?

– Așa cum am mai spus și cu alte prilejuri, Polidinelul nostru ar putea servi preventiv ca adjuvant pentru stimularea rezistenței organismului uman împotriva virusului Corona, dar numai studii clinice serioase și aplicate ar fi în măsură să dea un răspuns edificator. Ar fi un posibil proiect pe termen lung pentru Institutul „Cantacuzino” și clinicile colaboratoare.

– Vă mulțumesc.

IULIA DELEANU

Michele Bianco, primul laureat al Premiului „Iancu Țucărman”

În 23 iulie 2021, Muzeul Municipiului București (Palatul Suțu) a găzduit concertele laureaților Competiției internaționale de muzică clasică „Youth of Music 2021”. Proiectul a fost coordonat de pianista Sînziana Mircea, președinta Asociației MuseArt, și s-a aflat la prima ediție, fiind dedicat tinerilor

muzicieni – elevi, studenți sau profesioniști – cu vârsta între 14 și 30 de ani. Au susținut recitaluri Michele Bianco (Italia, acordeon clasic), primul laureat al Premiului „Iancu Țucărman” și câștigătorul premiului „Debut la București”, categoria a III-a (adresată muzicienilor aflați la început de carieră, cu vârste între 25 și 30 de ani); Ștefan Cazacu (violoncel), câștigătorul Trofeului „Youth of Music”, categoria a III-a; Sînziana Mircea (pian).

Sînziana Mircea le-a mulțumit lui Adrian Majuru, directorul instituției-gazdă, și membrilor comisiei de concurs: președinte – Alexandru Tomescu, violonist; juriu – Verona Maier, pianistă; Liliana Staicu, managerul Orchestrelor și al Corurilor Radio România; și Alexandru Mija, managerul de turme al Orchestrei de Tineret a Uniunii Europene.

Maria Popa i-a înmănat lui Michele Bianco (27 de ani) Premiul „Iancu Țucărman”, spunând: „Este prima dată când Asociația culturală «Iancu Țucărman – Maria Popa», împreună cu Asociația MuseArt Academy, acordă acest premiu și suntem încântați să ți-l oferim ție! Te felicităm pentru performanțele tale deosebite și îți dorim ca acest premiu să te ajute în următorii pași spre o carieră de mare succes! Sperăm să putem fi prezenți și la următoarele ediții ale Competiției «Youth of Music», pentru ca Premiul «Iancu Țucărman» să rămână o emblemă a multor muzicieni de mare talent, așa cum Iancu Țucărman a fost un om absolut deosebit pentru noi toți!”

Recitalul oferit de Michele Bianco, *Respirații armonice: noi căi pentru acordeonul clasic*, a cuprins selecții din operele compozitorilor Ceaikovski, Bach, Semionov, Janáček, Ganzer, Kusiakov și Sbordoni.

Artistul a acordat un interviu revistei *Realitatea evreiască*, în care a povestit despre începuturile carierei lui. Pasiunea pentru muzică și-a descoperit-o în copilărie: a început la 6 ani, dintr-o joacă, iar de la 14 ani a urmat cursuri de muzică la Conservatorul „Tito Schipa” din Lecce, sub îndrumarea profesorului Germano Scurti. A studiat și pianul timp de cinci ani, după care s-a dedicat numai acordeonului. „În urmă cu trei ani mi-am încheiat studiile de Master. Acum simt că muzica este viața mea. Vreau să mă bucur de locurile în care am ocazia să călătoresc, să împărtășesc publicului muzica, ideile mele, prezența mea pe scenă. Îmi iubesc viața de muzician.”

L-am întrebat și ce semnifică pentru el Premiul „Iancu Țucărman”: „M-a făcut fericit faptul că am primit acest premiu. Participarea la competiție mi-a întărit motivația să exerseze cât mai mult, pentru că viața de muzician nu este ușoară. Să câștigi un premiu este foarte important pentru tine și pentru cariera ta: călătorești, cunoști oameni noi, îți faci prieteni.” Nu a avut șansa de a-l cunoaște pe Iancu Țucărman, dar a aflat că era „un om foarte inteligent, de o mare seriozitate, căruia îi plăcea să vadă că tineri asemenea mie își urmează pasiunea și își realizează visul de muzician”.

Aflat prima oară în România, Michele Bianco s-a simțit „foarte bine la concertul din această seară, publicul a fost foarte prietenos”. În viitor, el își dorește să-și investească energia în direcția muzicii: „Îmi place să lucrez cu compozitori din întreaga lume. Cânt și solo, dar și într-un trio – în formația Sirius. Acordeonul este un instrument cu sunet puternic; imaginează-ți câtă forță este în trei! Îmi place să creez piese noi pentru instrumentul meu care, la fel ca altele, cere mult exercițiu pentru a păstra un nivel înalt. Simt că pot face asta cu energia, motivația și dorința mea de a-mi continua viața ca muzician.”

CLAUDIA BOSOI

Obligația de a spune adevărul

Norman Manea la 85 de ani

Între viața și opera unui scriitor de anvergură internațională, cum este Norman Manea, ajuns nu demult la 85 de ani, sărbătorit de publicații culturale importante din țara natală și din lume, nu există semne despărțitoare. Este regizorul competent al propriilor experiențe existențiale convertite în proză, eseu, curs de literatură (la Bard College, SUA) rezultând din traume provocate de dictaturile din România veacului al XX-lea care i-au impus exilul. Din obligația de a spune adevărul: oricât de dureros, niciodată simplu. Un exil care începe de la vârsta de cinci ani, „din cauza unui dictator și a ideologiei sale”, desăvârșit la 50 de ani, „din cauza altui dictator și a unei ideologii aparent opuse”.

Primul exil are loc în 1941, când Antonescu ordonă deportarea evreilor din Basarabia și Bucovina, locul său de baștină, în Transnistria. Revine în țară împreună cu familia în 1945. Anii tinereții sunt marcați de instaurarea stalinismului, când România este transformată într-unul dintre statele din zona de influență a fostei URSS. Asistă, în perioada maturității, la o altă „schimbare la față”: internațional-socialismul metamorfozat, sub dictatura lui Ceaușescu, în naționalism. De fapt, nu asistă; protestează apelând la metaforă prin ceea ce scrie, reușind, cu toate precauțiile, să irite cenzura. Inginerul hidrotehnician care, din 1974, se dedicase cu totul scrisului, deși debutase în 1966 – o parte dintre motivații fac obiectul „Confesiunilor lui August Prostu” –, ajuns la jumătatea vieții, era pe punctul unei deliberări pe care o simțea decisivă: plecarea din țară. Nu era o hotărâre ușoară. Avea să vorbească despre asta la aniversarea de acum cinci ani, la Biblioteca Academiei Române: „Până în ultima clipă nu am vrut să părăsesc locul unde m-am născut și limba, dar am fost silit de condiții. Atunci am devenit un perpetuu pribeag, dar am avut posibilitatea să am o altă înțelegere a efemerității, a înfrățirii și a învrăbirii între oameni. Nu este puțin lucru să poți compara ce-i poate face omul semenului său în condiții de libertate, după ce ai scrutat isprăvile sale sub dictatură.”

După ce primește, în 1986, o burse DAAD la Berlin, ajunge în SUA cu o bursă Fulbright a Universității Catolice din Washington DC. Suferințele lăuntrice – despărțirea de părinți, încorsetarea în engleză pentru cel căruia româna îi este instrument de gândire și expresie – le va folosi în laboratorul său literar, semn că trăiește. Se vor răsfrânge în tot ce va scrie ulterior. Cărți apropiate temporal – *Casa melcului*, Hasefer, 2000; și *Întoarcerea huliganului*, Polirom, 2003 – pun reflectorul asupra scrisului, maladie și leac; a dramelor trăite ale evreității, infernul Transnistriei; a antisemitismului mascat în comunism; a condiției exilatului oriunde s-ar afla: o lume mai mult suprafață vibratilă, decât realitate profundă.

Coridorul de comunicare între scriitorul în costum de gală și cel de zi cu zi este străvechea filosofie populară evreiască: nu te demobiliza, caută soluții, acționează!

IULIA DELEANU

I U D A I C A

Luna Tişrei și sărbătorile sale

Luna Tişrei este a șaptea lună a calendarului ebraic și luna de început a anului civil, diferit de anul religios, care începe la 1 Nisan. În Tora, cartea Vaikra / Leviticul 23, 24, este menționată ca „Luna a Șaptea”. În cartea Melakhim A / 1 Regi 8, 2, este menționată ca *Hodeș Haeitanim* (Luna Întăririi). La 1 Tişrei este Anul Nou după calendarul ebraic, Roș Hașana (Capul Anului). După unele păreri, ideea de a considera începutul anului la 1 Tişrei ar fi de origine babiloniană. Luna Tişrei are 30 de zile și corespunde parțial lunilor septembrie și octombrie din calendarul gregorian.

Denumirea ei este de origine akkadiană: „taşritu” (început); în calendarul babilonian este denumită „Arah Taşritum” (luna începutului).

Roș Hașana este celebrat două zile din cauza inexactităților de calcul astronomic. Conform tradiției, este ziua creării omului. Este ziua amintirii, o zi de meditație, de gândire, de rememorare a faptelor, atât cele bune cât și cele rele. Lectura Torei este a capitolului referitor la sacrificarea lui Ițhak, care a fost înlocuită cu sacrificarea unui berbec (Bereșit / Geneza 22, 1-2). Cererea pentru un an bun este bazată pe credința patriarhului Avra-

ham, care a fost dispus să-și sacrifice unicul fiu la cererea lui Dumnezeu.

LUCIAN ZEEV-HERȘCOVICI

(Continuare în pag. 22)

SLIHOT 5781, o valență în plus

„Dicționarul de civilizație iudaică”, de Jean-Christophe Attias și Esther Benbassa, apărut în 1999 la Editura Univers Enciclopedic, tradus în română de Șerban Velescu, oferă o definiție laconică a rugăciunilor de *Slihot* – iertări, recitate înainte de ivirea zorilor, începând cu 1 Elul, la evreii sefarzi, și începând cu duminica dinaintea de Roș Hașana până la Iom Kipur, la evreii de rit așkenaz: „rugăciuni de penitență”.

Pregătire sufletească pentru Ziua Judecării – Roș Hașana, *Slihot*, tip unic de rugăciuni despre care se crede că ar fi fost redactate, într-o primă fază, concomitent cu elaborarea Mișnei, în secolul al II-lea e.a., erau rostite și în perioade de dezastre naturale. Aceste *Slihot* timpurii erau bazate pe versete biblice legate de păcat, căință, nevoie de iertare. Multe rugăciuni de *Slihot* au fost compuse înainte de secolul al VII-lea e.a., dar au avut un grad redus de circulație din cauza unor interdicții, în acea vreme, de copiere a scrierilor sacre. În secolul al IX-lea e.a., Rav Amram Gaon a inclus unele *Slihot* în Sidurul întocmit de el, cunoscut în epocă. Majoritatea rugăciunilor de *Slihot* recitate azi au fost scrise între secolele al VIII-lea și al XII-lea, perioadă de mare efervescență sub raportul creației liturgice în Europa Occidentală: Landul Rinului în Germania de azi, Franța, Italia. *Slihot*-urile de rit așkenaz au avut o evoluție diferită în raport cu cele de rit sefarzi, fiind influențate de obiceiurile diferitelor zone geografice în care s-au dezvoltat comunități evreiești. *Slihot*-urile sunt structurate, în mare parte, în strofe de câte patru versuri, al patrulea făcând trimitere la un citat biblic. Fiecare poem din cadrul serviciului divin de *Slihot* include un refren recitat alternativ de oficiant și de obște. Metafora, sugestiile referitoare la Biblie, Talmud, Midraș înveșmăntază rugăciunile de *Slihot* în limbaj simbolic. Este acreditată opinia că autorii lor sunt mari cărturari ai acelor timpuri, precum Saadia Gaon, Rabeinu Gershon, Rași.

Chiar de la debut, *Slihot* erau adresate Divinității nu numai de marile sărbători de toamnă, ci și în momente tensionate din istoria umanității. Așa este și cel prezent, când oamenii s-au făcut și se fac responsabili de dereglări climatice cu efecte nocive. În acest an, în afară de *Slihot* tradiționale, cu toții ar trebui să ne gândim cu respect și să cerem iertare și naturii – creația și darul Divinității din care suntem parte, pentru că am nescotit-o în dauna sănătății noastre și a planetei, mânați de interese economice private sau de obsesia hipertehnologizării, intrată în cotidian. Dacă, tradițional, *Slihot*-urile priveau dorința noastră de iertare pentru rățacirile față de normele etice statuate prin Decalog, în viața actuală, cu uriașele ei metamorfoze la nivel micro- și cosmic, e nevoie să ne recunoaștem și vinovăția față de natură. Mai mult: trebuie să descoperim soluții concrete de îndreptare, pe care să le aplicăm cu aceeași sinceritate ca și în cazul în care dorim să îndreptăm greșelile față de Divinitate și de semenii noștri.

IULIA DELEANU

Biserica Anglicană va cere scuze pentru expulzarea evreilor britanici în urmă cu 800 de ani

La a 800-a aniversare a Sinodului de la Oxford (1222), care a restrâns drepturile evreilor de pe teritoriul britanic, măsurile finalizându-se cu expulzarea lor în 1290, Biserica Anglicană se pregătește să-și ceară scuze comunității evreilor. Aceasta se va concretiza într-un „act de pocăință”. Deși legile antisemite au fost aplicate de Biserica Catolică, cea anglicană fiind creată abia în 1534, prin acest gest Biserica Anglicană își asumă responsabilitatea pentru antisemitismul creștin, a relatat presa britanică.

În ultimii ani, Biserica Anglicană a făcut pași importanți pentru a cultiva relații bune cu evreii britanici. În 2019 a editat un document în care a subliniat importanța relațiilor

dintre evrei și creștini și a recunoscut că secole de antisemitism creștin în Europa au creat premisele pentru Holocaust.

„Mai bine mai târziu decât niciodată”, a fost reacția liderilor comunității evreiești. Potrivit lui Dave Rich, expert în problemele antisemitismului, „trauma istorică a antisemitismului medieval englez nu va putea fi ștearsă niciodată și moștenirea ei supraviețuiește și astăzi. Dar în această perioadă de creștere a antisemitismului, sprijinul și empatia Bisericii Anglicane sunt binevenite pentru comunitatea evreilor noștri, ca o aducere aminte a faptului că Marea Britanie de astăzi este o altfel de țară”, a spus Rich. (E.G.)

Noaptea Sinagogilor Deschise

Federația Comunităților Evreiești din România, Comunitatea Evreilor din București, în colaborare cu JOINT România și cu B'nai B'rith România au organizat în seara zilei de sâmbătă, 4 septembrie, o nouă ediție a programului Noaptea Sinagogilor Deschise.

Manifestarea se înscrie în programul „Ziua Europeană a Culturii Iudaice”. În cadrul acestui eveniment cultural, toți cei interesați de istoria și cultura evreilor din România au putut lua parte la diverse manifestări desfășurate în cadrul a patru sinagogi bucureștene – Templul Coral, Sinagoga Mare, Templul Unirea Sfântă și Sinagoga Yeshua Tova.

La Templul Coral, un cuvânt de bun-venit a fost adresat de Ery Pervulescu, directorul JOINT România, care a salutat prezența unui număr important de vizitatori pe care i-a invitat să ia parte și la viitoarele evenimente. Silvian Horn, vicepreședintele Comunității Evreilor din București, a mulțumit tuturor celor prezenți pentru participare, după o întrerupere de doi ani cauzată de pandemie, și le-a prezentat momentele artistice pregătite de trupe și formații înființate de CEB.

Președintele FCER, deputatul Silviu Vexler, a amintit câteva momente importante din istoria Templului Coral, inclusiv pogromurile petrecute în anii 1856 și 1941, dar și lucrările de restaurare ale patrimoniului de cult evreiesc. El și-a exprimat dorința ca, odată sfârșită pandemia, sinagogile din Capitală să-și redeschidă larg porțile pentru vizitatori. „Templele și sinagogile își trăiesc cu adevărat viața atunci când sunt pline de oameni”, a subliniat vorbitorul mulțumind celor prezenți pentru interesul acordat.

Programul artistic a reunit reprezentații ale trupei de dansuri israeliene Haverim și concerte muzicale susținute

de formația Cvartet Art Shalom, precum și de Corul Templului Coral, aflate în coordonarea ec. Silvian Horn. De asemenea, un moment muzical religios a fost oferit de prim-cantorul Emanuel Pusztai. Un moment aparte a fost întâlnirea cu prim-rabinul Rafael Shaffer, cei prezenți având ocazia de a-i adresa întrebări legate de religia și tradiția iudaică. Rabinul Shaffer s-a referit la o serie de subiecte, cum ar fi calendarul evreiesc, sărbătorile de toamnă, precum și tradițiile și obiceiurile religioase iudaice transpuse în viața de zi cu zi.

Sinagoga Mare din strada Vasile Adamache și-a deschis larg porțile vizitatorilor, programul debutând cu spectacolul *Stand-Up Lechaim!* susținut de actorii ai Teatrului Evreiesc de Stat – Maia Morgenstern, Mihai Ciucă, Dorina Păunescu și Mirela Nicolau – cu participarea TES Orchestra. Prezentarea sinagogii - monument istoric a fost realizată de Mihail Gălățeanu.

În intervenția sa, intitulată *Tradiții milenare: sărbătorile evreiești de toamnă*, secretarul general al FCER și director al Cancelariei Rabinice, Eduard Kupferberg, s-a referit la originile celor mai vechi tradiții ale poporului evreu în contextul marilor sărbători de toamnă (Roș Hașana, Iom Kipur și Sucot). De pildă, vorbitorul s-a referit la menirea șofarului, un obiect de cult întrebuițat cu prilejul Anului Nou Evreiesc. Conform tradiției, a explicat vorbitorul, sunetul provocat de acesta îl năucește pe Satan, iar astfel se vor produce mai puține fapte rele care va trebui să fie judecate de Dumnezeu.

Muzeul de Istorie și Cultură a Evreilor din România „Dr. Nicolae Cajal”, găzduit de Templul Unirea Sfântă, a oferit publicului un program divers. Vizitatorii au avut prilejul de a afla informații legate de tradițiile de toamnă și de sărbătorile evreiești, beneficiind și de un tur ghidat al lăcașului de cult, condus de Carmen Hannah Iovițu, directoarea Muzeului. Nu în ultimul rând, iubitorii de artă au putut admira lucrări aflate în Pinacoteca FCER, în care se regăsesc picturi semnate de Nicolae Tonitza, Marcel Iancu, Tia Peltz ș.a. „Ca întotdeauna, ne bucurăm de popularitate, am avut până acum peste 150 de vizitatori, ceea ce înseamnă că oamenii sunt doritori să ne cunoască istoria. Suntem fericiți și, ca de fiecare dată, ne deschidem cu bucurie ușile”, a declarat Carmen-Hannah Iovițu.

DAN DRUȚĂ

Centre culturale evreiești din Germania, pe lista UNESCO

În condițiile în care Germania marchează 1700 de ani de prezență evreiască pe teritoriul său, UNESCO a decis să treacă pe lista celor mai valoroase moșteniri culturale ale lumii orașele Mainz, Speyer și Worms, cunoscute de asemenea ca localități ShUM – acronim format din primele litere ale denumirii în ebraică în Evul Mediu a acestor orașe.

Cele trei orașe formează o parte din ceea ce odinioară era cunoscut drept „Ierusalimul de pe Rin” și au jucat un rol important prin contribuția lor la menținerea limbii ebraice, a unor studii religioase și a stilului arhitectural religios. „Este pentru prima dată când UNESCO recunoaște moștenirea culturală evreiască din Germania”, a afirmat Congresul European Evreiesc. Ministrul german de externe, Heiko Maas, a considerat că „este un minunat dar pentru anul în care aniversăm 1700 de ani de viață evreiască în Germania”.

Printre siturile care s-au păstrat figurează Curtea Evreiască de la Speyer, care include structurile unei sinagogi și o casă de rugăciune pentru femei, vestigiile arheologice ale ieșivei, curtea și baia rituală subterană aproape intactă, care și-a menținut calitățile arhitecturale și de construcție. Complexul sinagogal din Worms constă în sinagoga din secolul al XII-lea, reconstruită după război, și o casă de rugăciuni pentru femei, din secolul al XIII-lea. Siturile includ vechiul cimitir din Worms și vechiul cimitir evreiesc din Mainz.

„Pentru viața evreiască din Germania și Europa, orașele ShUM – Speyer, Worms și Mainz – au o importanță decisivă. Ele se află la originea unei istorii îndelungate și semnificative din Evul Mediu până acum. Tradițiile cu rădăcini în comunitățile ShUM sunt valabile și astăzi și influențează viața evreiască din lumea întreagă. Personalități de excepție ca Rashi și rabinul Gershom au avut o influență decisivă asupra iudaismului așkenaz din zona Rin-Palatinat”, a declarat Aron Schuster, directorul Biroului Central de Asistență a Evreilor din Germania. „Prin recunoașterea orașelor ShUM drept situri UNESCO ce fac parte din moștenirea mondială este posibil să se păstreze trecutul acestei moșteniri globale unice, să-l putem apropia de prezent și să servească drept model pentru viitor”, a mai adăugat el.

Sinagoga din Görlitz este din nou lăcaș de cult

După 30 de ani de renovări și restaurări, sinagoga din Görlitz, singura din Saxonia care nu a ajuns pradă flăcărilor în timpul Noptii de Cristal din 1938, a fost redată comunității evreiești. Denumită Sinagoga Forum Cultural Görlitz, ea va servi atât ca lăcaș de cult, cât și ca spațiu pentru întâlniri ecumenico-evreiești. Chiar dacă nu a fost restaurată în totalitate, minuscula comunitate din oraș (30 de persoane și susținătorii ei) a reușit să strângă 70.000 de euro pentru a plăti cheltuielile necesare înlocuirii uriașei Stele a lui David, așezată odinioară pe cupola sinagogii, vizibilă în tot orașul.

La inaugurarea din 1911, sinagoga, construită în stil Art Deco, era suficient de spațioasă ca să-i adăpostească pe toți cei 600 de membri ai comunității. În perioada respectivă, la Görlitz activau numeroase instituții evreiești. Chiar dacă în Noaptea de Cristal s-a încercat incendierea clădirii, pompierii din localitate au salvat sinagoga. Puțin mai târziu, evreii au fost deportați și uciși în Holocaust.

După război, Görlitz a ajuns în Germania de Est, iar sinagoga, aflată într-o stare deplorabilă, a fost folosită ca depozit. În 1963, orașul a cumpărat sinagoga de la comunitatea evreilor din Dresda și a cumpărat-o oficial din nou în 1990, după unificarea, de la Claims Conference. Restaurarea a fost cerută și susținută de un grup de locuitori ai orașului, iar banii pentru restaurare – 2,6 milioane de euro – au fost oferii de guvernele federal și al landului, cât și de donatori, persoane particulare.

„După multe decenii, comunitatea evreilor din Görlitz are, în sfârșit, un loc de rugăciune și de odihnă”, a declarat Conferința Rabinică Ortodoxă din Germania. Într-un gest simbolizând ani de eforturi interreligioase, fiul pastorului protestant al orașului a dăruit sinagogii propriul pian Steinway.

La reînălțarea sinagogii au participat și au luat cuvântul primarul orașului, Octavian Ursu, premierul Saxoniei, Michael Kretschmer, și rabinul Akiva Weingarten, din Dresda.

EVA GALAMBOS

Harry Rosenfeld, fost editor la *Washington Post*, a decedat la 91 de ani

Harry Rosenfeld a fost autorul moral al investigației jurnalistice conduse de doi ziaristi de la *Washington Post*, care a dus la dezvăluirea cazului Watergate și, în ultimă instanță, la demisia președintelui Nixon. A fost cel care a avut încredere în Carl Bernstein și Bob Woodward, a supervizat activitatea lor și, când s-a dovedit că nu a fost vorba de o simplă spargere, iar acțiunea a căpătat caracter politic, nu a lăsat ca subiectul să fie preluat de alți jurnaliști, cu experiență, în condițiile în care Woodward și Bernstein erau începători. În argumentația lui, el se baza tocmai pe tinerețea celor doi. „Sunt înfometaji”, a explicat el dorința celor doi de a duce la capăt investigația. De fapt, de aceea li se

încredințau teme considerate minore, ca spargerile în apartamente, magazine sau sedii de partide. El a urmărit, împreună cu cei doi, desfășurarea evenimentelor, cum s-a transformat o știre despre un furt local în scandalul național și internațional Watergate și a fost alături de ei când au primit premiul Pulitzer pentru performanța lor.

Harry Rosenfeld a fost un ziarist curajos, un editor cu viziune modernă și imaginație. Și-a început activitatea de ziarist la *Herald Tribune* din New York, unde a petrecut 18 ani, apoi la *Washington Post*, unde a răspuns de mai multe secțiuni, și și-a terminat cariera la două publicații din Albany.

Harry Rosenfeld a fost un supraviețuitor al Holocaustului. Familia lui

era originară din Berlin, unde el a asistat la Noaptea de Cristal și a văzut cum a fost incendiată sinagoga pe care o frecventau. Au reușit cu toții să emigreze în SUA în 1939, după o așteptare de cinci ani pentru viză. Au prins ultimul tren, deoarece peste câteva luni a început al Doilea Război Mondial. Rosenfeld și-a descris activitatea din presă în cartea *From Kristallnacht to Watergate: Memoirs of a Newspaperman (De la Noaptea de Cristal la Watergate. Memoriile unui ziarist)* în care, referindu-se la anii petrecuți la *Washington Post*, a arătat cum a reușit să transforme, împreună cu echipa, un ziar mediocru într-una dintre cele mai importante publicații americane.

EVA GALAMBOS

80 de ani de la evacuarea evreilor din Moinești

La Moinești, în iulie 1941, ca urmare a ordinului de evacuare a evreilor în capitalele de județ, comunitatea evreilor a fost mutată în întregime la Bacău. Fundația Leolam a comemorat 80 de ani de la acest eveniment dureros, printr-un material audio-video pregătit de Mihaela Rusu, căreia i s-au alăturat Mihaela Jescu și Bianca Pintilie (voluntare ale Fundației), în care au fost citate mărturiile și scrierile ale unor oameni ce au trăit atunci sau au cercetat acea perioadă.

Cercetătorul Marius Cazan (INSHR) a scris despre evacuarea făcută în condiții foarte grele, pe o ploaie torențială și într-un timp extrem de scurt (24 de ore). Evreii au fost cazați în sinagogi sau în școli, iar o parte dintre bărbați au fost trimiși la muncă obligatorie în Basarabia. După război, doar un număr mic de evrei s-a întors la Moinești, număr estimat la 480 de suflete în 1947.

Amintirile personale ale etnosociologului Hary Kuller z.l., născut la Moinești, arată că la data evacuării era copil și privea „mutarea” ca pe o aventură. Vecinii le-au promis părinților că vor avea grijă de lucrurile lor, dar aceștia nu le-au mai recuperat.

În lucrarea *Noi, copiii străzii Leca*, de Iulius Iancu, apare o descriere semnificativă a aceluși moment, mărturia aparținându-i lui Efraim Natasohn: „În decurs de câteva zile s-au distrus viețile a aproape 500 de familii evreiești care au fost silite să lase în urma lor case, avere și în spe-

cial un mod de viață complex, înrădăcinat adânc în peisajul înconjurător, relații sociale stabilite de comunitatea străbună înconjurată de populația sătească care, deși era sursa principală de existență, era și sursă de dușmănie și persecuție antisemită. Viața fiecărei familii și averea ei s-au strâns într-o căruță țărănească trasă de doi boi, care urma să-i ducă spre un viitor necunoscut.”

Solomon Șapira, în monografia *O legendă vie: Moinești*, afirmă că niciun evreu nu a fost exceptat de la evacuare, nici măcar bolnavii sau invalizii de război. El continuă: „Mulți evrei au abandonat mobilier și lucruri de gospodărie folosite de părinții și bunicii lor, de care îi legau amintiri scumpe. (...) Evacuarea evreilor a dat naștere la scene de o rară tragedie: bătrâni bolnavi și schilozi, scoși din patul lor de suferință, târau după ei câte o plapumă sau o cuvertură roasă de molii, unele obiecte de mică valoare care făceau parte din traiul lor de zi cu zi. Ei aruncă o ultimă privire spre cimitirul de la poalele muntelui Osoiu, unde au rămas morții lor.”

La finalul materialului au fost citate listele cu numele ordonate alfabetic ale evreilor evacuați.

Tot în iulie a avut loc curățenia anuală realizată de Fundația Leolam la cimitirul din Moinești, același la care făcea referire Solomon Șapira în rândurile de mai sus.

CLAUDIA BOSOI

Polonia limitează restituirea bunurilor evreiești confiscate de naziști și comuniști

Președintele Poloniei, Andrzej Duda, a promulgat un proiect de lege care limitează revendicările de restituire a bunurilor evreiești confiscate în perioada Holocaustului și a altor categorii cărora li s-au luat proprietățile în perioada ocupației naziste din timpul celui de al Doilea Război Mondial, precum și a proprietăților confiscate în epoca comunistă, relatează presa internațională. Cererile de restituire, scrie site-ul JTA, se pot referi doar la ultimii 30 de ani, ceea ce anulează revendicările formulate recent referitor la perioada celui de al Doilea Război Mondial. Președintele Duda și alți lideri polonezi susțin că legea ar simplifica procedurile de restituire și ar pune capăt unei perioade de corupție și confuzie cu privire la revendicările de restituire, majoritatea lor fiind formulate, de fapt, de polonezi ne-evrei. Dar măsura, apreciază analiștii, este o continuare a campaniei duse de guvernul polonez de dreapta care vrea să se îndepărteze de consecințele crimelor de război naziste. În acest context, în 2018 Polonia a elaborat o lege care sancționează încercările de a critica Polonia și pe cetățenii polonezi pentru atrocitățile din timpul Holocaustului, cu toate că numeroși polonezi au colaborat cu naziștii.

Atât premierul israelian Naftali Bennett, cât și ministrul israelian de externe Yair Lapid au calificat legea limitării restituirilor drept antisemită. „Astăzi Polonia a aprobat, și nu pentru prima oară, o lege antisemită și imorală”, a declarat Lapid, iar premierul Bennett a caracterizat-o drept o decizie rușinoasă și o sfidare a memoriei Holocaustului. În consecință, Yair Lapid l-a rechemat pe însărcinatul cu afaceri al Israelului în Polonia. El a adăugat că ambasadorul Poloniei în Israel, care este plecat în concediu, nu ar trebui să revină, iar Israelul își va coordona cu Statele Unite viitoarele măsuri de condamnare a legii. „Ambasadorul Poloniei ar trebui să folosească vacanța ca să explice polonezilor ce înseamnă Holocaustul pentru cetățenii israelieni și măsura în care nu vom tolera disprețul față de memoria Holocaustului”, a afirmat Lapid.

La rândul său, Polonia a declarat că-și rechemă ambasadorul, Ministerul Afacerilor Externe anunțând că „ambasadorul Poloniei în Israel va rămâne în țară până la noi ordine”. Potrivit ministerului, acest gest este un răspuns „la acțiunile recente nejustificate ale Statului Israel, inclusiv decizia nefondată de reducere a nivelului relațiilor diplomatice cu Republica Polonă, precum și la declarațiile inacceptabile ale ministrului israelian al afacerilor externe și ale altor membri ai guvernului”.

WJRO, organizația internațională care se ocupă de problema restituirii bunurilor evreiești confiscate, a arătat că Polonia a oferit compensații majore pentru bunurile evreiești confiscate de la comunitățile evreiești, dar că este singura țară din fostul bloc sovietic care nu a luat măsuri pentru a restitui proprietățile private evreiești, lăsându-i pe cei afectați să se adreseze tribunalelor.

EVA GALAMBOS

COMUNITĂȚI

Bacău Amintiri ale tatălui meu din „Locurile groazei“

Președintele Comunității Evreilor din Bacău, Brif Hainrich, ne-a transmis de această dată câteva spicuiți din impresiile tatălui domniei sale, Brif Iosub David, din timpul deportării acestuia în Transnistria.

„Acasă, la Dorohoi, la 11 noiembrie 1941 a venit un camion care a încărcat cât s-a putut din agoniseala de o viață a familiei noastre și a transportat-o la gară. Trenul ne-a adus la Atachi, localitate în apropiere de Moghilef, în Ucraina. La sosirea cu trenul ni s-a ordonat să dăm jos, la pasajul dintre linii, toate bagajele și să luăm cu noi doar pachete ușoare de mână, căci urma să parcurgem distanțe mari, pe jos.

După multe chinuri am ajuns la malul Nistrului, de unde urma să fim transportați la Moghilef, în grupuri de câte 10-15 persoane, pe un pod plutitor tras cu o frânghie de câțiva soldați. Unii soldați furau căciunile oamenilor de pe cap, în condițiile în care afară era un ger amarnic.

Eu am lucrat la podul peste Nistru,

cu tehnicieni nemți cu care ne înțelegeam în idiș. La pod, eu lucram cu lopata la amestecat cimentul cu prundiș, amestecul era încărcat în vagonete și turnat apoi în stâlpii podului.

Am muncit apoi la șosele, în afara orașului, pe timp de iarnă grea, la curățat zăpada. Am avut noroc, pentru că eram obișnuit de acasă cu munca fizică.

Noi am plecat 8 persoane din casa noastră din Dorohoi, 6 copii cu cei 2 părinți. Tatăl meu nu a rezistat și a murit după mai puțin de un an. În Transnistria, ca să nu murim de foame, mergeam la cerșit la ucrainenii de la care primeam coji de cartofi și tărâțe de porumb. Cu toată rușinea, vă spun că am găsit coji de cartofi cu murdărie de copii, m-am dus la pompă, le-am spălat și le-am mâncat.

Ne hrăneam din lăzile de gunoi, cu capete de pătrunjel, de morcovi etc. Din canalul de zoaie am recuperat cu un cârlig un animal aruncat, probabil de la vânătoare, l-am adus în lagăr și ne-am hrănit câteva zile. De multe ori am prăjit câte o cioară sau o rândunică și ne întrebam dacă să încercăm cu vreun câine sau o pisică.

Am mai lucrat la un azil de bătrâni, unde erau zeci sau poate sute de morți intrați în putrefacție, înghețați și lipiți pe jos, pe care trebuia să-i transportăm cu căruța și să-i îngropăm, câte 10-15, în gropi comune. La un moment dat am fost separați, frații mei ajungând la Warvoroca și Tulcin.

Noi ne curățam unii pe alții de păduchi, care roiau pe noi ca viermii pe o mâncare stricată. În cei peste doi ani de deportare, nu cred că am putut să ne spălăm măcar o dată.”

BRIF HAINRICH,
președintele CE Bacău

Zile Înfricoșătoare) –, de la Roș Hașana până la Iom Kipur, când ni se stabilește, de către Divinitate, sentința finală a destinului.

Sesiunea Keshet a avut un succes deosebit la Bacău, în ciuda furtunii ce avusese loc cu o noapte înainte. Ca o minune, în dimineața respectivă vremea s-a liniștit și am putut să ne manifestăm atât în interiorul sediului, cât și în frumoasa noastră curte.

ȘANA TOVA 5782! (B.H.)

KESHET XVII

Sesiunea a XVII-a a manifestărilor Keshet a purtat un nume deosebit de interesant, reprezentând un verset din Shir Hașirim, „Ani LeDodi VeDodi Li”.

Prim-rabinul Rafael Shaffer, prin intermediul lui Ery Perulescu, ne-a pus la dispoziție un interesant material plecând de la această temă și făcând legătura cu perioada în care ne aflăm, înaintea Sărbătorilor de Anul Nou 5782. Materialul a fost frumos lecturat și comentat de Fany Kaltman.

Am aflat astfel că, în Cântarea Cântărilor, termenul „Dod” (cel drag) este o metaforă pentru Dumnezeu. Tot din material am aflat că cele 40 de zile, cât a stat Moșe pe Muntele Sinai, pentru a primi, pentru a doua oară, Tablele Legii, coincid cu cele 40 de zile, de la 1 Elul până la Iom Kipur. De la 1 Elul se suflă din șofar pentru trezirea conștiinței și pentru a ne aminti că intrăm într-o perioadă deosebit de solemnă, când ni se stabilește destinul, fiecărui dintre noi, pentru anul care urmează. Ni s-a vorbit și despre Aseret Yemei Teșuva – Cele 10 zile de căință (Iamim Noraim,

Tulcea Prestație de mare ținută a formației Haverim

Asociația Eudivers Tulcea a organizat ediția a XVI-a a Festivalului Interetnic, în perioada 25-31 iulie 2021.

Cu sprijinul FCER, Comunitatea Evreilor din Tulcea a fost reprezentată de formația de dansuri israeliene Haverim, care a participat pentru a doua oară la acest eveniment.

Spectacolul prezentat de membrii formației pe scena din Piața Civică a Municipiului Tulcea a fost de o înaltă ținută artistică, a primit aplauze și felicitări din partea publicului tulcean. Mulțumind FCER pentru sprijinul logistic acordat, conducerea CE Tulcea și-a exprimat convingerea „că prezența formației Haverim va fi apreciată și la evenimentele artistice interetnice din 2021 și din următorii ani”, dacă aceasta va mai participa.

Comunitatea Evreilor din Tulcea mulțumește coregrafilor Ioana și Alex Simion pentru pregătirea și coregrafia minunată prezentată de acest spectacol.

Mulțumim membrilor formației Haverim pentru dansurile și ținuta artistică perfectă, demonstrate pe scena din Piața Civică a Tulcei.

Vă mai așteptăm cu drag!

ing. **FAIMBLAT SOLOMON,**
președintele CE Tulcea

Roman Comemorarea evreilor înhumați în gropi comune în 1941

An de an, Comunitatea Evreilor româșcani organizează o ceremonie de comemorare a victimelor evrei ieșeni din „Trenul Morții” din iulie 1941, înhumați în două gropi comune la Roman.

Întrucât programul încărcat al manifestărilor de la Iași nu a permis și deplasarea la Roman a organizatorilor, conducerea Comunității locale a organizat o ceremonie tradițională cu participare modestă, la care au fost prezenți atât evrei, cât și neevrei. S-au aprins lumânări, s-a rostit rugăciunea de pomenire *mula*, s-au depus flori pe mormintele comune.

Autoritățile locale au organizat pe peronul gării o mică ceremonie de comemorare a evenimentelor din iulie 1941, cu participarea deputatului Laurențiu Leoreanu, a primarului Leonard Achiriloaei, a secretarului Gheorghe Carnariu și a altor funcționari din Primărie, precum și a unui grup de cetățeni româșcani.

Președintele Comunității Evreiești locale, Iancu Wexler, a explicat semnificația evenimentului comemorat, buna conviețuire a evreilor cu populația majoritară până la izbucnirea violențelor antisemite, a evocat personalitatea și fapta eroinei Viorica Agarici, președinta de atunci a Crucii Roșii din Roman, care a salvat de la moarte sigură, cu ajutorul evreilor româșcani, peste 800 de evrei ieșeni închiși în „Trenul Morții”, în deplasare spre lagărul de la Călărași, cum hotărâseră guvernării vremii.

A fost depusă o coroană de flori la bustul eroinei.

Primarul municipiului a anunțat amenajarea unei camere-muzeu la gara Roman, omagiind personalitatea eroinei Viorica Agarici, devenită „Drept între popoare” în Israel și „Cetățean de onoare” al Romanului.

IANCU WEXLER

Mahzor de Roș Hașana

În urma unor eforturi deosebite și încununată de succes, prim-rabinul Rafael Shaffer ne-a pus la dispoziție, electronic, materialul pentru Mahzorul de Roș Hașana. Materialul este perfect pentru necesitățile Sinagogii actuale din România: conține textul ebraic, alături de transliterație și traducerea în limba română. Într-un timp record, cu sprijinul lui Haim Misloschi, am reușit să tipărim, la o calitate excelentă și la un preț foarte bun, un număr de 20 de bucăți. S-a realizat astfel un deziderat mai vechi al enoriașilor noștri, acela de a avea și la Sărbătorile de Toamnă posibilitatea de a urmări și de a participa activ, prin intermediul transliterației, la desfășurarea serviciului religios.

Încă o dată, mulțumiri tuturor celor implicați în procesul de editare a Mahzorului!

Șana Tova 5782! (B.H.)

Vizită la prietenii noștri din Focșani

Trei membri ai Comitetului de conducere al CE Bacău, respectiv ing. Florin Goldring, ing. Mircea Cojocar și subsemnatul, au făcut o scurtă vizită, în schimb de experiență, la CE Focșani. Vizita a fost programată încă de anul trecut, însă a fost amânată din cauza pandemiei. Principalul scop al vizitei a fost vizitarea Sinagogii Mari din Focșani, reabilitată recent.

Ca de obicei, gazdele, soții Rond, au fost campioni la ospitalitate. Am aflat, la fața locului, că lucrările au durat trei ani, că a fost un volum de muncă foarte mare și că sinagoga a

fost reinaugurată în decembrie 2020. Lucrările au fost executate de firma WEIMAR SRL Buzău, cei care au câștigat și licitația pentru renovarea Sinagogii Cerealiștilor din Bacău. Sinagoga din Focșani arată foarte bine acum, ca scoasă din cutie, totul este nou și impecabil. De altfel, acum sinagoga găzduiește permanent diferite expoziții și evenimente culturale locale. Pentru cei care au văzut-o și înainte de renovare, transformarea suferită este un adevărat miracol.

Vizita la Focșani ne-a amplificat dorința de a reuși și noi reabilitarea Sinagogii Cerealiștilor din Bacău, lăcașul de suflet al tuturor băcăuanilor mai în vârstă, unanim recunoscută ca fiind una dintre cele mai frumoase din țară. (B.H.)

COMUNITĂȚI

Satu Mare „Ani LeDodi VeDodi Li”

Cu sprijinul JDC și FCER, Comunitatea Evreilor Satu Mare a organizat Keshet, ediția a XVII-lea. „Ani LeDodi VeDodi Li” a fost tema învățării iudaice, care este o frază adesea citată în legătură cu iubirea și iudaismul și este un citat din Cântarea Cântărilor, scrisă de înțeleptul Rege Solomon. Ea se traduce prin „Eu sunt a iubitului meu, iar iubitul meu este al meu”. Sensul pasajului începe să se reveleze într-un loc neașteptat. Primele litere ale fiecăruia dintre cuvintele „Ani LeDodi VeDodi Li” o explică pe Elul, în ebraică, lună dinaintea marilor sărbători, timp de pocăință și autoexaminare. Iubirea la care se face referire în acest pasaj este cea a relației noastre cu Dumnezeu, o relație plină de compasiune, plină de înțelegere și iertare, o iubire care înțelege că viața este o lucrare în curs și nimeni nu este perfect de la început. Luna Elul ne oferă șansa de a ne concentra din nou atenția și de a ne asigura că facem progrese în direcția corectă, spre a lăsa bucuriile lui Dumnezeu din noi să strălucească într-un mod frumos. Un sentiment frumos și spiritual se traduce și în relațiile noastre cu alți oameni.

Având în vedere că se apropie marea sărbătoare evreiască Roș Hașana, oficianții de cult Gheorghe Piscoran și Gyorgy Cornea au citit rugăciunile *Slihot*, iar Mugurel Sebok și Adrian Beșa au explicat auditoriului învățătura iudaică „Ani LeDodi VeDodi Li”.

Mulțumim JDC și FCER pentru sprijin!

ADRIAN BEȘA,
președintele CE Satu Mare

Concert de muzică klezmer

Comunitatea Evreilor Satu Mare a organizat duminică, 22 august 2021, un concert de muzică klezmer. Consiliul județean Satu Mare a fost partener al evenimentului intitulat „Tradiții evreiești – Concert de muzică klezmer”.

Formația Hakeshet Klezmer Band din Oradea și tânăra solistă Esther Csatári-Malec au propus publicului o muzică evreiască de o calitate deosebită. Muzica din Europa Centrală și de Est, piesele tradiționale evreiești conțin teme și prelucrări din folclorul românesc, ucrainean, rusesc, lituanian, polonez, unguresc, sârbesc. Emoția și virtuozitatea, expresia veritabilă a muzicii klezmer au marcat aranjamentele muzicale inovatoare, dar fidele compozițiilor originale.

După o perioadă lungă, în care am fost nevoiți să renunțăm la prezența fizică în sălile de spectacol, ne-am bucurat de un recital excepțional. Publicul sătmărean este satisfăcut de fiecare dată când îi putem oferi audiții evreiești de înaltă clasă, într-un cadru deosebit, pe care doar Sinagoga Mare îl poate oferi. (A.B.)

Craiova Un evreu din Craiova, un om ca un sfânt

Ștefan Ardeleanu (Pișta) ne-a părăsit de curând la o vârstă respectabilă, 96 de ani, după ce a fost în întreaga sa activitate un ziarist de renume la ziarul *Înainte*, apoi la *Cuvântul Libertății*, fiind unul dintre stâlpii Comunității Evreilor din Craiova.

Născut la data de 10.05.1925, în comuna Poieni, jud. Satu Mare, a avut un răstimp de suferință în timpul perioadei antonesciene și al ocupației horthiste din Ardeal, motiv pentru care a trebuit să facă față unor deosebite greutăți în lagărul de muncă Doaga, din județul Vrancea.

Pe numele său adevărat Salzberger, și-a luat numele Ardeleanu de la regiunea țării de unde provenea și unde și-a găsit jumătatea în persoana Ricăi Schwartz, o femeie frumoasă și inteligentă, care a fost mereu lângă el. A mai avut un frate geamăn, Bela, care a trăit la Oradea și a fost unul dintre apropiații socrului Emerich Popper, oameni care s-au ocupat o

viață întreagă de ziaristică. Aș putea spune că Ștefan Ardeleanu a beneficiat de un har deosebit, punându-și pe ceea ce salva de articole, de un umor desăvârșit, publicate după 1990.

Cei doi, Ștefan și Rica Ardeleanu, s-au bucurat să aibă un fiu deosebit, profesor la Facultatea de Electrotehnică din Craiova, Mircea Ardeleanu, și apoi o noră în persoana Simonei Ardeleanu (Solomon).

Comunitatea Evreilor din Craiova îi va rămâne recunoscătoare veșnic lui Pișta Ardeleanu și familiei sale, pentru că el a reprezentat omul care s-a realizat ca oficiant de cult și a putut, în majoritatea situațiilor, să slujească atât la momentele de sărbătoare, cât și în alte ocazii în care era nevoie de cunoștințele sale de religie iudaică. Meritul lui este acela că a transmis și fiului său aceste cunoștințe, în așa fel încât, în toată această lungă activitate pe care o desfășor la C.E. Craiova, să mă pot sprijini cu încredere pe cunoștințele și integritatea acestei familii.

De aceea spun că în toată viața petrecută cu noi și nelipsind niciodată din interiorul sinagogii, Ștefan Ardeleanu a fost și rămâne un povătuitor, un înțelept pentru mulți doritori de a obține informații iudaice și cunoștințe despre Comunitatea Evreilor din Craiova.

Pentru toate acestea îi mulțumesc în numele tuturor din comunitate și pentru ceilalți prieteni; și locul unde doarme somnul pentru vecie este aproape de toți prietenii și rudele de care s-a înconjurat aici, la Craiova.

prof. dr. **SABETAY CORNELIU,**
președintele CE Craiova

Piatra Neamț Spiritul comunitar, resuscitat

Există deja o tradiție anuală ca, în luna august, un grup de membri ai Comunității Evreilor Piatra Neamț să se deplaseze la Târgul Neamț spre a se întâlni cu membrii Obștii Evreilor din acest oraș, la **N. EMIL Sinagoga** (Continuare în pag. 12)

Botoșani Dragostea dintre oameni și Dumnezeu

Keshet i-a adus împreună, după lungi și grele momente de însingurare, pe toți enoriașii din comunitatea botoșăneană. „Ani LeDodi VeDodi Li”, iată o temă frumoasă pentru această întâlnire. Salutul de bun-venit a fost adresat celor prezenți de ing. Gustav Finkel, consilier al C.E. Botoșani. Dragostea dintre oameni și Dumnezeu, dintre poporul evreu și Creator a fost și este una dintre caracteristicile religiei iudaice. În alocuțiunea sa, vorbitorul a amintit importanța lunii Elul, acronim pentru „Ani LeDodi VeDodi Li”. Sunetul șofarului, a mai spus G. Finkel, reprezintă primul pas pe care îl facem către Dumnezeu. Se înalță rugăciunile de *Slihot*, pentru a ni se ierta greșelile făcute și a dobândi liniște sufletească și armonie, în apropierea sărbătorilor de toamnă.

Președintele Comunității, David Iosif, și-a exprimat bucuria de a-i revedea pe enoriași; vădit emoționat, le-a urat multă sănătate și împliniri, în armonia căminelor lor.

Subsemnata a vorbit despre Elie Wiesel. Acesta a popularizat tema procesului lui Dumnezeu, prin romanul *The Trial of God* (1979). Este un fapt cunoscut că Wiesel a fost deținut (A-7713) la Auschwitz. Avea 15 ani când a fost deportat cu familia în lagăr, în 1944. Rudele i-au fost exterminate, cu excepția a două surori mai mari, pe care le va regăsi mai târziu. Experiența lagărului l-a marcat pe Wiesel pe viață. Ca în cazul multor evrei, ne-

gra perioadă a Holocaustului i-a slăbit încrederea în Dumnezeu. S-a născut atunci întrebarea „Unde ai fost Tu, Doamne, în acei ani de suferință?”

Talenta om de litere, care a condus ani de zile destinele Teatrului „Eminescu” din Botoșani, Traian Apetrei a vorbit despre puterea renașterii poporului evreu, suscitând un viu interes printre cei prezenți. A subliniat ideea de comunitate, care a conferit putere poporului evreu. Mari imperii s-au prăbușit, în timp ce, asemenea unui veritabil model cultural, spiritualitatea iudaică a avut menirea să înalțe din cenușă un popor hăituit și marginalizat.

O deosebit de interesantă alocuțiune a fost și cea a lui Paul Zeida care a vorbit despre Manuscrisele de la Marea Moartă. Esența religiei iudaice constă în ideea că fiecare om poartă în el scânteia lui Dumnezeu.

Printre cei prezenți, apăsător de povara anilor, stătea într-un colț Marcel Cohn, supraviețuitor al Holocaustului. În anii aceia grei a cunoscut degradarea și angoasele umane. La o vârstă a jocului și a bucuriilor, micul băiat a cunoscut tot ce putea fi mai rău. A devenit ateu, considerând că Dumnezeu și-a întors ochii de la el și de la ai lui.

Keshet XVII – o ediție a cunoașterii, a întrebărilor pătrunzătoare și a unor răspunsuri pe măsură, un curcubeu binefăcător pe cerul existenței noastre.

Prof. **BEATRISA FINKEL**

Cluj Pinkasul din veacul al XIX-lea ar putea reveni la CE Cluj

În 15 februarie 2021, revista *Babel* semnala prezența pe site-ul unei case de licitații din New York a unui manuscris de mare valoare, din veacul al XIX-lea, care a aparținut comunității evreiești clujene: *Pinkas Klali d'Chevra Kadisha Klausenburg* – primul registru de înmormântare al Societății Sacre a Comunității Evreiești Ortodoxe din Cluj.

După primele demersuri internaționale ale conducerii CE Cluj pentru a recăpăta acest registru foarte prețios, licitația a fost oprită și World Jewish Restitution Organization (WJRO) a preluat acțiunea de recuperare a acestui manuscris.

După cum informează revista *Babel*, sub semnătura ziaristei Andrea Ghiță, Departamentul de Justiție din SUA și alte organizații și instituții juridice americane intră în acțiune și întăresc speranța evreilor clujeni de a-și recăpăta registrul de înmormântări, datând din veacul al XIX-lea.

Într-un comunicat emis de autoritățile juridice din SUA se arată că Jacquelyn Kasulis, procuror interimar al Districtului de Est al New Yorkului, și Peter Fitzhugh, agent special HSI (Homeland Security Investigations – Secția de Investigații a Departamentului de Siguranță Națională) din New York, au anunțat punerea sub sechestru a 17 pergamente și pinkasuri în manuscris, precum și registre de înmormântare care au aparținut comunităților evreiești din România, Ungaria, Ucraina

și Slovacia. Manuscrisele și registrele, luate de la comunitățile evreiești și dispărute în timpul Holocaustului, au fost descoperite la o casă de licitații din Brooklyn care le oferea spre vânzare. „Pergamentele și manuscrisele care au fost confiscate ilegal în timpul Holocaustului conțin informații

istorice inestimabile care aparțin descendenților familiilor care au existat și au prosperat în comunitățile evreiești dinaintea de Holocaust. Acest birou speră că acțiunea de punere sub sechestru de astăzi va contribui la reconstituirea istoriei de dinaintea de Holocaust, din Europa de Est”, a declarat procurorul interimar Jacquelyn Kasulis.

„Felicit eforturile Diviziei Civile a acestui birou și ale HSI în recuperarea acestor importante artefacte religioase. Recuperarea acestor manuscrise constituie punctul culminant al unei ample anchete privitoare la proprietățile culturale, derulată de către HSI. Avem privilegiul de a face parte dintr-o echipă capabilă să returneze aceste artefacte comunităților evreiești proprietare de drept”, a declarat agentul special Fitzhugh de la HSI.

„Să sperăm că minunata ediție *Pinkas Klali d'Chevra Kadisha Klausenburg* va ajunge cât mai repede acasă, la Cluj, și va putea fi admirată în viitoarea colecție muzeală din Templul Memorial al Deportărilor Evrei, renovat de curând”, mai arată Andrea Ghiță. (A.N.)

JCC BUCUREȘTI Bucuria Șabatului

Începând cu luna iulie 2021, am reluat seriile de Șabat, prin cooperarea dintre JCC, FCER, JDC, Cancelaria Rabinică a FCER și CEB și prin bunăvoința donatorilor care, săptămână de săptămână, au susținut desfășurarea acestora. Partea de Kabbalat Șabat se desfășoară la Templul Coral, iar masa tradițională și binecuvântările, la JCC București.

Fă o mițva și susține și tu unul dintre Șabaturile viitoare – scrie-ne la bucuresti@jcc.ro.

Te așteptăm să întâmpinăm împreună Șabatul vineri seara – rezervă-ți și tu un loc pe www.shabat.jcc.ro

ADRIAN GUERON

Expoziția foto „Femei care inspiră”

JCC București a organizat pe 28 iulie vernisajul expoziției foto dedicate Clarei Spitzer și lui Hedy Löffler, intitulată „Femei care inspiră”.

Cele două artiste de origine evreiască s-au numărat printre membrii fondatori ai Asociației Artiștilor Fotografi (AAF), înființată în anul 1956, la inițiativa Ministerului Culturii. Gazdele evenimentului, directorul JCC București, Adrian Gueron, și Delia Marc, au împărtășit publicului bucuria unui astfel de eveniment cultural, realizat cu prezență fizică, după o perioadă lungă, în care majoritatea manifestărilor s-au desfășurat în mediul online.

Delia Marc a mulțumit lui Eugen Negrea, membru al AAF, pentru inițiativa acestei expoziții. Cele două artiste, a remarcat vorbitoarea, împărtășesc un destin comun – sunt născute în Timișoara și au meritul de a fi contribuit la înființarea acestei asociații profesionale, ambele fiind unele dintre primele femei fotograf din secolul al XX-lea.

Eugen Negrea a afirmat că, dincolo de tematica stabilită și de îndatoririle de serviciu, cele două fotografe

profesioniștii se remarcă prin valoarea fotografiilor care surprind aspecte din viața cotidiană a Bucureștiului. Din păcate, a amintit Eugen Negrea, după 1989, odată cu pierderea sediului permanent, un număr important de fotografii din arhiva Asociației s-au pierdut. El s-a referit la importanța organizării unui astfel de eveniment, amintind ceea ce Hedy Löffler adesea obișnuia să spună: „Fără trecut nu avem un viitor.”

Hedy Löffler (1911-2007) a fost aleasă membră a Comitetului de conducere și șefă a Comisiei de expoziții din cadrul Asociației Artiștilor Fotografi din România. Pe lângă numeroasele albume fotografice reprezentând orașe din țară și din Europa, a avut o foarte mare contribuție la realizarea vederilor poștale cu peisaje alese, litoralul Mării Negre, mănăstiri sau alte edificii reprezentative, dar și coperti de discuri sau chiar fotodiscuri.

Clara Spitzer (1918-2013) a îmbrățișat cariera de ucenic fotograf în salonul Gergely din Timișoara, imediat după terminarea facultății, cochetând însă cu fotografia de la vârsta de cinci ani, atunci când primise primul aparat foto. După al Doilea Război Mondial avea să o cunoască pe Hedy Löffler, aceasta fiindu-i mentor în arta fotografică. Deși îndatoririle de serviciu îi impuneau imortalizarea unor imagini supuse ideologiei vremii, acest lucru nu a împiedicat-o să colaboreze cu Teatrul Bulandra din Capitală, în special cu regizorul Liviu Ciulei, ea fiind autoarea unora dintre cele mai cunoscute imagini cu actori precum Toma Caragiu, Clodi Bertola, Gheorghe Dinică, Ștefan Bănică ș.a.

DAN DRUȚĂ

JCC IAȘI Keshet 17- un eveniment îndrăgit și mult așteptat

După o îndelungată și nedorită pauză, îndrăgitul program Keshet, cel mai mare program educațional evreiesc din România, a fost din nou organizat în peste 20 de comunități evreiești. Tema acestei ediții, desfășurată în preajma sărbătorilor de toamnă, a fost „Ani LeDodi VeDodi Li – „Eu către cel drag și cel drag către mine” (Șir Hașirim – Cântarea cântărilor).

În deschidere, președinta CE Iași, Benjamina Ides-Vladcovschi, a mulțumit celor peste 50 de participanți care, în ciuda vremii nefavorabile, au onorat cu prezența lor acest eveniment.

În continuare, directorul JCC Iași, Albert Lozneau, a subliniat importanța seminarului pentru activitatea comunității, pentru fiecare membru sau prieten al acesteia și a explicat alegerea temei acestei ediții. „Șir Hașirim este simbolul iubirii dintre Dumnezeu și poporul evreu, iar inițialele cuvintelor temei ediției compun numele lunii ebraice Elul care este o lună a introspecției, în care ne pregătim spiritual pentru Roș Hașana și Iom Kipur, în care facem primii pași pentru a ne apropia de Dumnezeu.”

Prima prelegere a fost susținută de dr. Nicoleta Dabija, muzeografa la Casa Muzeelor, despre scriitorul Shalom Alehem, despre importanța moștenirii sale culturale și despre legătura personajelor sale cu Divinitatea, abordată din unghiuri diverse, cu umor și profunzime.

În continuare, ing. Martha Eșanu a prezentat cartea *Evreul – Singurătatea lumii*, de Adi Cristi, care conține 74 de poezii ce vorbesc despre Iașiul evreiesc de altădată, omagiu adus celor care au suferit în timpul Pogromului de la Iași, de la care anul acesta s-au împlinit 80 de ani. Prelegerea a fost urmată de un emoționant recital de poezie, oferit cu generozitate publicului de către autor.

Dr. ing. Filip Petraru a susținut a treia prelegere, despre marile sărbători evreiești Roș Hașana, Iom Kipur și Sucot, despre însemnătatea lunii Elul, cât și despre conexiunea dintre Dumnezeu și poporul evreu.

Ultima conferință a fost susținută de ing. Maria Sava Nechifor, de la Centrul de știință Aleodor, care a împărtășit impresiile sale despre cartea *Rabinul și Cardinalul: un dialog iudeo-creștin de astăzi*, scrisă de Gilles Bernheim, fost rabin-șef al Franței.

Masa tradițională de la restaurantul ritual al Comunității a încheiat, într-o atmosferă plăcută, această ediție a Keshet-ului, pe care o dorim repetată cât mai curând.

SILVIAN SEGAL

JCC TIMIȘOARA

August – vacanță activă la JCC Timișoara

Ceea ce a pornit ca un proiect de colaborare între Asociația Pantograf, Institutul Francez din Timișoara și comunitățile evreiești din zona de vest a României s-a transformat, prin dăruirea organizatorilor, într-un program care a cucerit inimile multor spectatori din aceste orașe. Violonista Clara Cernat, dirijorul și compozitorul Thierry Huillet și Orchestra de Cameră din Toulouse au sedus realmente inimile a

numeroși spectatori, în cadrul programului „Sunetul Sinagogilor”. Dincolo de partea artistică de excepție, proiectul a reprezentat șansa de a descoperi bijuteriile arhitectonice, puțin cunoscute, pe care le reprezintă sinagogile gazdă. La Timișoara, concertul efectiv nu s-a putut ține cu public în Sinagoga Fabric, aflată într-o stare avansată de degradare, dar organizatorii au filmat câteva momente muzicale. Evenimentul organizat în Aula Magna a Universității de Vest a fost deschis de liderul proiectului, Ovidiu Dăjboag Miron, în compania doamnelor Tilla Rudel, director al Institutului Francez din Timișoara, și Luciana Friedmann, președinta Comunității Evreilor din Timișoara. Cei prezenți i-au aplaudat îndelung pe artiștii franco-români care au realizat o orchestrare și un aranjament cu totul speciale ale unor melodii tradiționale românești. Ei au reușit să redea valoarea universală a acestor melodii și să o conecteze cu frumusețea, la fel de universală, a unei clădiri care definește întreg cartierul Fabric și, prin ceea ce înseamnă ea, poate fi considerată un simbol al Timișoarei.

Copiii din cadrul JCC Timișoara s-au putut bucura la mijlocul lunii august de o tabără de zi, pe parcursul unei săptămâni. Madrihii Rebeca Barnea, Michaela Nanu, Adina Barnea și

Adrei Pârnu i-au răsfățat pe cei mici cu programe dintre cele mai atractive. Șansa de a fi găzduți în minunata curte a Institutului Francez din Timișoara a însemnat că majoritatea programelor s-au putut desfășura, zilnic, între orele 9 și 13.30, în aer liber. Tema acestei ediții a fost „Tikun Olam” – „Repararea Lumii” – și majoritatea programelor au încercat să îi învețe pe cei mici despre câteva valori umane care fac lumea noastră mai suportabilă, mai luminoasă și mai bună. Ieșirea la lanova, pentru a vizita o frumoasă fermă de cai, a făcut parte, nu întâmplător, din acest program. Îngrijirea și protejarea animalelor este, de asemenea, parte a respectului pe care îl acordăm Creației în deplinătatea sa.

Prima ediție Keshet de la Timișoara, desfășurată cu public, de la începutul pandemiei, a avut un invitat de mare clasă. Maestrul Ioan Holender, director timp de două decenii al Operei din Viena, cetățean de onoare al urbei de pe Bega și membru de onoare al Comunității Evreilor din Timișoara, i-a invitat pe cei prezenți în Sinagoga Iosefin la o călătorie pe care au ascultat-o cu sufletul la gură. Chiar dacă el însuși a fost protagonistul poveștii sale, Ioan Holender s-a referit și la multe subiecte care i-au afectat pe semenii săi. Studentul evreu exmatriculat de la Politehnică în 1956, care a fost la un moment dat antrenor de tenis și, pentru puțin timp, chiar vatan în Timișoara, a făcut o carieră fără asemănare la Viena. Provenit dintr-o mare familie timișoreană, o familie care a fost însă deposedată de bunurile sale, el s-a trezit căutându-și menirea într-o Viena care nu era nici foarte primitoare pentru un tânăr evreu din România, nici foarte ușor de cucerit. Iubirea fără margini față de operă l-a făcut pe Ioan Holender să devină inițial impresar, unul de foarte mare succes. Însă o dată ce a devenit un nume, recunoscut în toate mediile artistice din lume, calea spre glori-

oasa carieră i-a fost deschisă pentru totdeauna. În cetatea vieneză, Opera sacrosanctă părea o himeră pentru tânărul venit din mica în marea Viena. Dar a reușit! Timp de exact 19 ani, Ioan Holender a fost, probabil, a doua personalitate a Austriei, după cancelarul și azi rămâne autoritatea *number one* în opera internațională, fiind consilier în domeniu la reputele opere și instituții de cultură.

Fiul său, tenorul Liviu Holender, a interpretat, vocal și la pian, melodia lui Dan Mizrahi, *Bătrânul tei*. Auzindu-l atât pe el, cât și pe soprana Adriana Gonzales, o excelentă interpretă și parteneră a fiului său, maestrul, care nu este adeptul sentimentalismelor, cu greu și-a stăpânit câteva lacrimi. Tinerii aceștia doi par să fie un vis împlinit, cel de a duce mai departe iubirea arzătoare pentru operă.

La final, rabinul Zvika Kfir a conectat prezența maestrului Ioan Holender cu această perioadă a sărbătorilor. El a rostit rugăciunile de *Slihot* dar, mai ales, le-a explicat sensul profund. Alexandru Fischer a încheiat seara cu un Kol Nidrei, cântat în avans, cu pasiune și sensibilitate, un omagiu adus memoriei tatălui său, regretatul cantor Hugo Fischer.

Revenind la Maestrul Ioan Holender, trebuie să spunem că este un cititor fidel al Revistei *Realitatea evreiască*, fapt care este o adevărată onoare pentru noi. (L.F.)

Spiritul comunitar, resuscitat

(Urmare din pag. 11) Meseriașilor.

Este un eveniment în sine, dar mereu focalizat pe o temă. Din păcate, anul trecut pandemia a impus suspendarea acestui moment.

Însă anul acesta, profitând și de faptul că JCC a reluat seria reuniunilor culturale desfășurate sub genericul Keshet, conducerea CE Piatra Neamț

a decis ca a XVII-a întâlnire de acest fel, în ziua de 29 august a.c., să aibă loc în cadrul Obștii din Târgu Neamț. Activitatea a fost mai extinsă de astă dată, începând cu o rugăciune și cu pomenirea morților (sub coordonarea oficianului de cult Marcel Bergman), continuând cu prezentarea frumosului poem biblic Șir Hașirim (Cântarea Cântărilor), sub aspect estetic (Em. Nadler, președinte) și religios (Marcel Grinberg, vicepreședinte), și terminând cu o inaugurare de monument (Sami Idă z.l.) la cimitirul evreiesc din Târgu Neamț.

În final, toți participanții (evrei și invitații lor – 34 de persoane) au avut ocazia să-și manifeste spiritul comunitar și la Restaurantul Belvedere.

Secțiune coordonată de
GEORGE GÎLEA

Hollywood-ul și nazismul

Extrema dreaptă interbelică privea cu ostilitate cinema-ul de sorginte hollywoodiană, pe care îl considera o afacere evreiască și un instrument de propagandă iudaică. „83% dintre întreprinderile cinematografice de la Hollywood sunt în mâna jidanilor sau controlate de ei. Majoritatea regizorilor este, de asemeni, a lor”, scria Ilie Rădulescu, directorul publicației antisemite *Porunca vremii* (05.01.1941). Și adăuga: „Trebuie să recunoaștem că jidanii au o superioritate extraordinară în a regiza propaganda ideilor lor criminale, în a prezenta, mai ales, socotelile lor drept imperative ale vieții naționale a altora.”

Nu știm de unde a scos Ilie Rădulescu procentajul de 83% (nu l-am mai găsit citat în presa de la noi), dar este o practică obișnuită în literatura antisemită de a menționa cifre și procente pentru a da credibilitate afirmațiilor denigratoare printr-o aparență de precizie științifică.

Lucrările serioase oferă o cu totul altă imagine. Politologul Donald S. Strong a publicat, tot în 1941, lucrarea *Organized anti-Semitism in America*, în care, după ce a numărat numele cu aparență evreiască din Registrul regizorilor, a arătat că ponderea evreilor era de doar 4,7%.

Ceea ce deranja era, de fapt, vizibilitatea evreilor, unii dintre ei imigranți est-europeni, în poziții decizionale și influente din prospera industrie cinematografică americană, care producea marea majoritate a filmelor distribuite la nivel mondial. Steven Alan Carr analizează, în cartea sa *Hollywood and Anti-Semitism* (2001), ascensiunea mitului influenței evreiești asupra filmului, demonstrând că acesta nu a fost o creație nazistă, ci a fost preluat de propaganda lui Hitler pe filieră americană și dezvoltat ulterior.

În State, pe lângă importurile din cultura europeană de la începutul secolului al XX-lea, au contribuit la răspândirea antisemitismului discursul conservator al unor grupări religioase protestante și catolice, populismul anticorporației și agrarian, mișcările împotriva imigranților, „orientalismul” din discursul politic (în sensul dat de Edward Said, de dispreț față de ce vine din Orient și de la Est), anticomunismul de după Primul Război Mondial, izolaționismul și poziționările anti-război de după declanșarea celei de-a doua conflagrații mondiale etc. Stereotipul evreului subversiv, care subminează politica, economia și cultura din interior, a fost popular în America interbelică, la fel ca în Europa. Influența evreiască asupra culturii a fost descrisă ca o molimă care a cuprins întâi presa, apoi teatrul și, la urmă, filmul și Hollywood-ul.

Coruperea culturii creștine prin amuzament și jocuri este o idee pregnantă în *Protocoalele înțelepților Sionului*, broșură antisemită fabricată în Rusia țaristă, care a contribuit substanțial la răspândirea antisemitismului în secolul al XX-lea. În SUA, Henry Ford a fost și una dintre principale voci americane antisemite. *The International Jew*, tratatul antisemit al lui Ford, cu vânzări record de peste zece milioane de exemplare, care l-a influențat enorm pe Hitler, a adaptat mitul dominației evreiești asupra presei și teatrului în termenii coruperii Hollywood-ului. Teoria lui Ford este rezumată de o inscripție aflată la intrarea uneia dintre fabricile sale: „Evreii ne învață comunism. Ne învață ateism. Distrug creștinismul.

Controlează presa. Produc filme promiscue. Controlează banii.” Evreii sunt acuzați de vulgarizarea culturii, prin transformarea ei în industrie de amuzament, de subminarea valorilor americane și de manipularea opiniei publice, în acord cu interese colective ilegite ale evreimii.

Hitler era obsedat de filme, pentru că le atribuia o forță fantastică în modelarea opiniei publice. Pasiunea sa a fost întreținută și de faptul că între Hollywood și Germania fusese încheiat un soi de pact de neagresiune, în 1930, respectat până spre 1940, în urma căruia afacerile cu filme americane în Germania erau protejate, cu prețul menajării imaginii Germaniei și, după venirea la putere în 1933, a lui Hitler.

Totul a început cu reacția virulentă față de filmul *All Quiet on the Western Front* (1930), adaptare după romanul lui Erich Maria Remarque, care demola puterea propagandei și a naționalismului militarist, într-o manieră de interpretare a Marelui Război care se afla în totală contradicție cu versiunea eroizantă din *Mein Kampf*. La primele proiecții ale filmului în Germania, naștii, care tocmai câștigaseră peste o sută de locuri în Reichstag, au protestat vehement, au izbucnit tulburări stradale și mai multe landuri au cerut interzicerea filmului. Până la urmă, filmul a fost interzis în Germania, iar reprezentanțele diplomatice ale Germaniei în SUA și în Occident au intervenit energic pentru a șicana distribuția filmului.

Acest caz a devenit un precedent dezastruos, de acum încolo marile studiouri americane cultivând autocenzura și permițând ingerințele germane în conținutul filmelor, cu scopul de a proteja vânzările din Germania și din restul Europei. Astfel, a fost încheiat un veritabil pact tacit între Germania nazistă și Hollywood, cu avantaje mutuale, dar nociv pentru soarta democrației și a evreilor. Despre acest pact a scris în detaliu, pe baza unor documente inedite, Ben Urwand în *The Collaboration. Hollywood's Pact with Hitler* (2013).

Marile studiouri americane, deși fuseseră fondate de imigranți evrei din Europa de Est (William Fox – Studiourile Fox, transformate ulterior, prin fuziune, în Twentieth Century-Fox; Louis B. Mayer – MGM; Adolph Zukor – Paramount; Harry Cohn – Columbia Picture; Carl Laemmle – Universal Pictures; Jack și Harry Warner – Warner Brothers), au concediat o parte dintre angajații evrei și, mai important, au acceptat ca evreii să dispară din reprezentarea cinematografică.

Din 1900 până în 1929 au fost făcute aproximativ 230 de filme despre evrei. Multe erau stereotipale, evreii apărând drept comercianți, proprietari de magazine de amanet, croitori, muncitori, personalități biblice, trișori etc. După 1930, evreii au dispărut pur și simplu de pe ecran, atât ca urmare a pactului tacit dintre Hollywood și Germania, cât și ca rezultat al presiunilor instituțiilor de reglementare americane și ale unor organizații evreiești americane și internaționale, care se temeau că portretizarea evreilor în filme putea duce la accentuarea antisemitismului. Dezbaterile aprinse din jurul filmului *The House of Rothschild* (1934), încă din faza de concepere a acestuia, a precipitat evacuarea evreilor ca personaje din filme. Filmul, produs de Twentieth Century (înainte de fuziunea cu Fox),

a fost conceput ca o critică la adresa prejudecăților antisemite prin evocarea istoriei familiei Rothschild din secolul al XIX-lea, dar a stârnit temerea că va alimenta mitul bancherului evreu internațional care controlează finanțele lumii și destinul ei politic. Mai multe organizații evreiești – dintre care Anti-Defamation League al B'nai B'rith, The American Jewish Committee, The Los Angeles Jewish Community Committee au fost printre cele mai active – au făcut presiuni pentru a opri producerea filmului. Acestea considerau că mesajul ar fi mai bine perceput dacă ar fi transmis din zone non-evreiești. Filmul a ieșit, până la urmă, și a avut vânzări record, dar campania împotriva sa a coagulat un curent de opinie care a dus la revizuirea criteriilor de cenzură în sensul filtrării drastice a prezenței evreiești pe ecrane. Temele organizațiilor evreiești aveau să se vadă confirmate când regimul nazist va folosi imagini din *The House of Rothschild* în sinistrul film de propagandă antisemită *Der ewige Jude* (*Evreul etern*), care a avut premiera în noiembrie 1940.

Organizațiile evreiești se opuneau și producerii de filme americane antinaziste, apreciind că ar fi interpretate ca propagandă evreiască, că ar provoca proliferarea, în contrapartidă, a propagandei naziste în SUA, în condițiile în care nazismul găsea un număr tot mai mare de adepți și acolo, și că ar părea o încurajare a angajării Americii în conflictele armate din Europa. Pe lângă alți factori, vocea organizațiilor evreiești a contat în stoparea filmului antinazist *Mad Dog of Europe*. Filmul, al cărui scenariu era scris de respectatul Herman J. Mankiewicz, autorul de mai târziu al *Citizen Kane* (1941), ar fi trebuit să spună povestea familiei evreiești Mendelssohn ai cărei membri au pierit unul câte unul, fie sacrificându-se pentru Germania în Primul Război Mondial, fie fiind omorâți de regimul nazist (inclusiv un fiu care a devenit adept al lui Hitler).

S-a opus filmului și așa numitul Birou Hays, care era instituția de autoreglementare a industriei de film americane, considerând că filmul ar periclita vânzările de film în Germania și în alte părți din Europa. *Mad Dog of Europe* are o poveste lungă și interesantă, dar, pe scurt, nu a fost turnat.

Singurul studio american care a făcut figură discordantă a fost Warner Bros. Jack și Harry Warner au luat în mod repetat poziție publică împotriva nazismului. Filme precum *Black Legion* (1936), *The Life of Emile Zola* (1937), *Sons of Liberty* (1939), *Confessions of a Nazi Spy* (1939) pun în cauză intoleranța, discriminarea, bigotismul, barbaria antisemitismului și fascismului.

Black Legion expunea activitatea unui grup nativist și antisemit din Michigan.

The Life of Emile Zola (1937) a făcut accesibilă pentru marele public povestea afacerii Dreyfus. Totuși, cuvântul „evreu” nu a fost pomenit niciodată în film; într-o fază preliminară a filmului, evreitatea era pomenită de trei ori, dar mențiunile au fost scoase la intervenția lui Jack Warner care a susținut că filmul nu trebuie să facă trimiteri prea evidente la evenimentele din prezent. Cei care apreciază subtilitatea abordării observă și că audiența din epocă a înțeles, în general, că filmul se constituie într-o critică la adresa nazismului.

Sons of Liberty, care reflectă ro-

lul lui Haym Salomon, un imigrant evreu din Polonia, la finanțarea revoluției americane, nu se ferește, în schimb, să evidențieze particularismul evreiesc. Filmul a fost adoptat și de organizațiile evreiești, pentru că sublinia „americanismul” evreilor, loialitatea, patriotismul și contribuția acestora la crearea și dezvoltarea Statelor Unite.

Filmul *Confessions of a Nazi Spy* a pornit de la un caz real – arestarea unui agent al Abwehr (serviciul de informații al armatei germane) – care a fost dezvăluit celor de la Warner Bros. de un agent FBI care a lucrat la caz. În film, germanii sunt descriși, fără excepție, drept fanatici obedienți Berlinului, iar americanii sunt somați să fie vigilenți împotriva amenințărilor la adresa democrației. Inițial, filmul, care a avut premiera în mai 1939, a stârnit reacții virulente din partea (pro)naziștilor. Cinematografele care au proiectat filmul au fost devastate. Presa fascistă a început să publice texte cu titluri de tipul „Hollywood-ul declară război naziștilor” sau „Acest film va provoca un război”. Filmul era însă slab, nu a avut succesul de public așteptat și, surprinzător, i-a atras atenția lui Goebbels care s-a simțit flatat că a devenit personaj în film. Represaliile naziste nu s-au produs și vânzările de filme americane în Germania – ale celor trei studiouri care mai distribuiau filme acolo, MGM, Paramount și Fox – au mai continuat o vreme, chiar după ce Germania a declanșat al Doilea Război Mondial. În 1933 Hollywood-ul vânduse 65 de filme Germaniei, iar în 1937, cu 38 de filme vândute, și în 1938, cu 41, ritmul se menținuse ridicat.

Timp de șase ani după venirea la putere, Hitler, care se uita la filme aproape zilnic și era dependent de producțiile americane, a evitat să atace public Hollywood-ul. Lucrurile s-au schimbat odată cu infamul discurs al lui Hitler din 30 ianuarie 1939, la aniversarea a șase ani de regim nazist. Atunci Hitler a profețit „anihilarea rasei evreiești din Europa” și, câteva momente după aceasta, a adăugat: „Și anunțul făcut de companiile de film americane în legătură cu intenția de a produce filme antinaziste – adică antigermane – va face ca producătorii noștri germani să producă filme antisemite în viitor.” Așadar, Hitler a preluat temerea, atât de populară la Hollywood, că filmele antinaziste vor provoca și mai mult antisemitism și a transformat-o, diabolic, în profeție și justificare a antisemitismului.

Divorțul dintre Germania nazistă și Hollywood nu a fost brusc. A rezultat dintr-o dezangajare reciprocă și graduală. Piața filmului american în Germania și Europa s-a diminuat progresiv în 1940-1941, pe măsură ce armatele lui Hitler cucereau tot mai mult din bătrânul continent și creștea ostilitatea dintre SUA și Germania. Abia în acest context, al scăderii la jumătate a profiturilor din vânzările de filme în afara SUA, a crescut disponibilitatea Hollywood-ului de a ridica vocea împotriva lui Hitler. Declanșarea ostilităților militare dintre cele două țări, în decembrie 1941, a făcut lucrurile clare.

ADRIAN CIOFLÂNCĂ

Dezbateră online „Spuneți NU antisemitismului și urii!”, organizată prin proiectul educativ „Do One Brave Thing”, parte a Inițiativei de Modelare a Viitorului Europei, a avut scopul să aducă împreună organizații ale societății civile care iau atitudine în fața radicalizării și a polarizării sociale. Moderatorii au fost Ana Rafaela Batista, licențiată în Relații internaționale la Universitatea din Minho, Portugalia, și Florina-Marieta Neagu, specialistă în Comunicare și relații publice la Institutul Român pentru Pace (PATRIR) din Cluj-Napoca.

Pornind de la definiția de lucru a antisemitismului, elaborată de IHRA, Tamás Büchler (avocat evreu maghiar, coordonatorul proiectului european al rețelelor de combatere a antisemitismului în cadrul CEJI) a arătat că antisemitismul îmbracă multe forme, de la răpire și ucidere (cazul studentului evreu Ilan Halimi, originar din Maroc, care în 2006 a fost victima bandei „Les Barbares”), la antiindianism accentuat odată cu pandemia de coronavirus. În opinia sa, cele mai

La Sovata, monument dedicat medicului evreu Gidali Jozsef

De-a lungul secolelor, târg-mureșenii s-au obișnuit să dea o fugă la Sovata la sfârșit de săptămână. În anii '90, când s-au deschis granițele, am avut șansa să fim invitată în Macedonia la un Festival Internațional de Poezie. Cine n-a auzit de mirificul lac Ohrid, din Macedonia de Nord? Ajunsă acolo, m-a frapat asemănarea zonei cu Sovata.

Atunci nu știam că Lacul Ursu este cel mai mare lac helioterm din Europa. Erau mulți oameni care făceau cure balneare pentru diferite afecțiuni. Dar cei mai mulți vizitatori ai stațiunii veneau aici să se desțindă, fără să-și pună prea multe întrebări. Dacă această stațiune balneoclimaterică a renăscut din cenușă, asta se datorează oamenilor mari și mărunți, care au lucrat secole de-a rândul pentru a crea acest mic eldorado în zona noastră. Medici, savanți, spirite luminate au înnobilit stațiunea cu prezența lor, prin munca lor asiduă, de zi cu zi.

Doctorul Gidali Jozsef (1893-1982) a absolvit Facultatea de Medicină din Cluj. El cunoștea multe domenii ale medicinei interne, dar și balneologie, chirurgie, boli infecțioase, ginecologie, stomatologie. Ajuns medic la Sovata în anul 1924, și-a dedicat viața, munca de zi cu zi salvării vieților omenești. A rămas în memoria oamenilor prin conduita lui, prin cinste, corectitudine și competență.

În vremuri vitrege a fost batjocorit, smuls de lângă familie, trimis de naziști la moarte, dar a evadat și a revenit la Sovata. Din păcate, soția și unicul lor fiu au fost exterminați.

MARTHA IZSAK

(Continuare în pag. 22)

bune practici pentru a combate antisemitismul sunt cercetarea aprofundată a istoriei evreilor și educarea tinerilor prin seminare despre viața evreiască, menite să schimbe percepția asupra evreilor.

Zofia Bojańczyk, coordonator de programe educative la POLIN (Muzeul de Istorie a Evreilor din Polonia), a prezentat concluziile unui sondaj despre răscoala din ghetoul Varșoviei. La întrebarea: „Pentru cine este importantă această răscoală?”, în 2013 numai 31% au răspuns „pentru polonezi”, iar 69%, „doar pentru evrei”, în timp ce în 2018 percepția a început să se schimbe, 49% considerând răscoala importantă mai ales pentru polonezi. Un proiect al Muzeului POLIN este Campania Narciselor Galbene, prin care flori galbene din hârtie cu șase petale, amintind de steaua galbenă, sunt purtate la vedere de voluntari, inclusiv ne-evrei. Datorită entuziasmului lor, proiectul a devenit tot mai cunoscut. De la afirmații precum „Poporul evreu le fură banii polonezilor”, voluntarii au ajuns să primească mulțumiri din partea polonezilor pentru activitatea lor.

Ca fiică de supraviețuitori ai Holocaustului din România, Peninah

Zilberman, fondatoarea și președinta Fundației Tarbut Sighet, s-a născut în Israel și a emigrat în Canada în 1969. Acolo evreii nu purtau kipa sau alte simboluri care i-ar fi identificat ca atare; și nici celelalte minorități nu purtau haine specifice. Deși la începutul anilor '80 evreii din Canada își puteau dezvălui în siguranță identitatea, când era întrebată de unde provine, vorbitoarea prefera să indice România. Când a inițiat Fundația Tarbut Sighet (2014), a fost întrebată dacă s-a confruntat cu manifestări antisemite. Răspunsul a fost că nu le caută, atât firea ei, cât și linia de acțiune a fundației fiind pozitive și urmărind o dimensiune educativă: traducerea și publicarea de cărți ale supraviețuitorilor Holocaustului; coordonarea de activități în urma cărora studenții primesc un certificat de ambasador al poveștii unui supraviețuitor; organizarea de vizite la Auschwitz pentru studenți. Evocându-l pe pastorul luteran Martin Niemöller,

unul dintre reprezentanții Rezistenței germane, vorbitoarea a atras atenția că nimeni nu este în siguranță doar pentru că nu este evreu și că trebuie să fim uniți și să denunțăm orice nedreptate, chiar dacă, la prima vedere, nu ne afectează direct.

Anne-Sophie Van Vyve, director educațional la Kazerne Dossin din Belgia – memorial, muzeu și centru de documentare privind Holocaustul și drepturile omului –, a făcut un tur virtual al Muzeului Kazerne Dossin, un loc special ocupându-l mărturiile lui Arthur Langerman, evreu din Belgia, supraviețuitor al Holocaustului. Vorbind despre stereotipurile proiectate asupra evreilor, ea a propus un exercițiu cu cinci imagini care înfățișau un bărbat cu plete, o persoană de culoare, o femeie musulmană cu văl, un tânăr alb și o femeie albă. Cei care, în virtutea clișeelelor, ar fi părut demni de încredere – cei doi albi – erau, de fapt, un bancher condamnat pentru fraudă, respectiv una dintre membrele clanului Manson care au ucis-o, printre alții, pe Sharon Tate, soția regizorului Roman Polanski.

CLAUDIA BOSOI

Unu și cu unu fac uneori... patru!

N-am idee cât de multe amănunte transpiră în afara Israelului privitor la relațiile dintre diferitele comunități, cea evreiască „atee”, cea a „haredimilor” (cărora li se mai spune ultraortodocși) și cea arabă.

Ce se știe despre relațiile populației israeliene, sau mai bine zis ale israelianului de rând, cu populația arabă de pe malul de vest al Iordanului sau cu cea din Fâșia Gaza?

Pentru cei dornici să-și îmbogățească bagajul de cunoștințe în acest subiect, iată o poveste mai mult decât reprezentativă pentru atmosfera care domnește în aceste zile prin părțile noastre, o poveste în patru părți.

1. O israeliancă în vârstă de 50 ani, mamă a trei copii, religioasă, se hotărăște să doneze un rinichi, în modul cel mai altruist posibil, cuiva care suferă de insuficiență renală necesitând dializă și care e în pericol de agravare a bolii în fiecare moment. Poziția familiei posibilei donatoare e de la sine înțeleasă: opoziție totală („Ai trei copii! Ce se va întâmpla cu ei dacă survine vreo complicație și propria ta viață va fi în pericol?”). Dar nimic nu îi poate schimba decizia și Centrul de transplant începe să caute un pacient al cărui profil imunologic permite acceptarea rinichiului străin. După un scurt timp, viitoarea donatoare este informată că s-a găsit un recipient propice, un evreu în vârstă de vreo 55 ani, în acută nevoie de un transplant renal. Familia donatoarei se împacă cu gândul că nimic n-o mai poate împiedica să treacă prin operația de extirpare a organului ce trebuie transplantat și, în sfârșit, lucrurile se liniștesc.

2. Câteva zile mai târziu, Centrul de transplant o anunță pe viitoarea donatoare că ultimele analize făcute candidatului de primire a rinichiului indică o totală incompatibilitate între cele două organisme, dar urmează o veste bună: noul candidat pentru primirea rinichiului e un copil în vârstă de trei ani din... Gaza!

Familia donatoarei reîncepe campania de convingere pentru renunțarea la superbul gest altruist: „Îți expui viața și situația alor tăi pentru un copil de dușman, al cărui tată poate fi terorist sau care poate a ucis israelieni nevinovați?”

Dar orice opoziție e întâmpinată cu îndârjire, israelianca se prezintă la operație și extirparea rinichiului donat și transplantarea lui în corpul copilului au loc în același spital, una după alta.

3. Tatăl copilului care a primit rinichiul donat, arab din Gaza, aflând cine e eroina care a dat odraslei lui o nouă viață, decide să devină și el donator altruist, oferind unul din rinichii săi unui cetățean israelian.

Bineînțeles, toate mijloacele de comunicare israeliene preiau dubla știre și zeci de comentarii despre umanismul omului de rând, de ambele părți ale graniței, și despre speranța că odată și odată atmosfera se va îmbunătăți și, cum scrie în Biblie, nu e departe ziua când „lupul va sălășlui împreună cu iedul”.

Posturile de televiziune interviează donatoarea, dar se lovesc de refuzul părintelui donator de a-și dezvălui identitatea, de frica consecințelor pe care le-ar putea suporta la el acasă, unde asemenea gesturi pot fi cu ușurință

etichetate ca trădarea intereselor poporului palestinian care pentru nimic în lume nu va accepta o soluție de pace cu coloniștii israelieni, venetici care s-au așezat pe un pământ care n-a fost niciodată al lor, că până și Iisus Hristos era palestinian...

4. Urmarea e cea firească. Hamasul, organizația teroristă care domină și controlează Fâșia Gaza, interzice cu desăvârșire diseminarea oricărei știri legate de dublul transplant! Decizia are ca scop evitarea unor cazuri similare, de pactizare cu dușmanul. Ceea ce nu-i de mirare. Media palestiniană din Gaza n-a menționat niciodată faptul că Ichie Sanwar, capul terorist al organizației Hamas, fusese operat de o tumoră cerebrală într-un spital israelian, de medici israelieni, în perioada în care fusese închis în Israel pentru acte de teroare comise împotriva populației evreiești. Fără această intervenție chirurgicală, Sanwar ar fi fost de mult îngropat cu toată cinstea și onoarea într-un cimitir musulman.

De fapt, acum ar fi momentul de a-l lăsa pe cititor să comenteze singur povestea de mai sus, pentru că, așa cum se spune în latină, *quod erat demonstrandum*, și orice adaos nu poate decât leza ideea de bază.

Cu toate acestea, mă simt obligat să furnizez doar câteva cugetări de ordin personal.

Din momentul declarării independenței, acum mai bine de 73 ani, propaganda antisemită, îmbrăcată în noul ei

costum de atitudine antiisraeliană, acuză statul evreu de cele mai grave crime comise împotriva populației arabe din

interior și din jur, de la apartheid și până la genocid. Zeci de organizații internaționale proferează minciuni la adresa situației populației arabe israeliene, dar și mai multe privitoare la politica Israelului față de palestinienii din „teritorii”.

De parcă ura împotriva evreilor israelieni a început cu Războiul de Șase Zile care a dus la reîntregirea Ierusalimului și la ocuparea malului de vest al Iordanului, de parcă uciderea sistematică a evreilor din Palestina/Israel nu are o vechime de peste 150 de ani.

Ura împotriva Israelului trebuie menținută cu orice preț, minciuna stă cu regele / despotul / dictatorul la masă, nimic nu poate opri cumplita campanie de delegitimare a statului evreu.

Și deodată, din senin, se găsește o israeliancă, o femeie care, într-un moment de nebunie, oferă un rinichi unui copil din Gaza și îl molipsește de această psihopatie și pe tatăl copilului, care face un gest similar!

Povești din astea nu fac decât să infesteze îndochinarea populației arabe și cine știe unde poate duce un asemenea dublu gest nesăbuit! Pericolul e clar, e prezent, și el trebuie înlăturat cu orice preț!

Iar un gest rămas nedifuzat pur și simplu nu există. Oare cine nu știe că deseori adevărul e mai primejdios decât orice minciună?!

Prof. dr. GABRIEL M. GURMAN,
Omer, Israel
gurman@bgu.ac.il

Revigorarea vieții culturale evreiești (1945-1949)

Alături de activitățile politice, de lupta pentru redobândirea drepturilor și bunurilor pierdute în anii prigoanei, nu a fost neglijată nici revigorarea vieții culturale iudaice atât în București, cât și în provincie. După 23 august 1944, principalele instituții culturale au revenit în viața publică, ce-i drept în condiții de relativă libertate, căci se aflau sub supravegherea autorităților, ceea ce nu le-a împiedicat să funcționeze legal până în 1949. Activitatea lor era axată în principal pe specificul cultural etnic, dar și cu deschidere de aculturație în societatea globală. Printre institutele de prestigiu care își reiau activitatea după 1944 este de menționat Institutul de Cultură al Templului Coral, înființat în anul 1936, care își continuă existența până în anul 1948. Acesta are funcția de „Academie”, de consacrare a unor intelectuali evrei de vârf. „În jurul lui s-au grupat gânditorii iudaismului român, care lămurau aci, pe lângă temeiurile credinței noastre, adevărurile eterne, știința pură, lirica și poezia izvorâtă din sufletele celor ce aparțin neamului lui Israel.”

Printre ultimii membri primiți a fost dr. Wilhelm Filderman, în martie 1947. Cuvântările de primire au fost rostite de avocatul Arnold Schwefelberg și de Iosif Brucăr. Cunoscutul filosof îl apreciază pe Filderman, arătând că, „în vremea noastră, el reprezintă concepția clasică a omului politic așa cum l-au definit marii filosofi ai antichității, Platon și Aristotel”. El îi analizează opera, oprindu-se în mod special asupra cărții autobiografice a lui Filderman, intitulată *Pro Domo Mea*. Lucrarea *Adevărul asupra problemei evreiești din România în lumina textelor religioase și a statisticii*, apărută în 1925, este de asemenea apreciată. În ceea ce îl privește pe Arnold Schwefelberg, deși avea altă atitudine decât Filderman față de noul regim, a susținut totuși cu multă căldură primirea lui în această prestigioasă instituție. El subliniază valoarea lucrării depuse de Filderman la Institut, lucrare semnificativ intitulată *Contribuția evreilor la morală națiunilor*. Filderman compara modul în care grecii și romanii îi tratau pe străinii aflați în mijlocul lor, în special pe cei învinși, spre deosebire de felul cum i-au tratat evreii pe străini, aplicându-le normele etice ale iudaismului. Micu Zentler, președintele Templului Coral, a subliniat activitatea de peste trei decenii a lui Filderman pentru dobândirea și apărarea drepturilor care se cuveneau evreimii din România.

Un alt eveniment cultural anunțat de ziarul *Neamul evreesc* din 18 ianuarie 1947 a fost redeschiderea Universității Populare UER, care și-a reluat activitatea după 8 ani de suspendare forțată a cursurilor. S-a inaugurat atunci un ciclu de conferințe despre iudaism și umanitate. S-a vorbit despre Biblie, despre înțelepciunile și idealurile de dreptate socială cuprinse în această Carte a Cărilor. Printre conferențieri s-a aflat și Gala Galaction. De mare succes s-a bucurat conferința lui I. Peltz despre misiunea scriitorului evreu: aceea de a fi propovădătorul binelui și al adevărului. El s-a referit la misiunea celor ce scriu pentru a face cunoscute valorile culturale evreiești.

Tot în această perioadă își desfășoară activitatea Societatea de Studii Iudaice. Conferințele și dezbaterile din anii 1948-1949 au început la 12 august 1948, cu conferința ținută de dr. M.A. Halevy despre „Moses Mendelssohn și tendințele moderniste ale discipolilor săi”. În general, tematica conferințelor s-a axat pe istoria iudaismului, pe iudaism ca doctrină. O altă conferință s-a referit la „Un secol de istorie a iudaismului, 1848-1948”.

Este demnă de menționat și Comunitatea Israelită a Templului Coral. Activitatea ei se afirmă nu doar pe tărâm cultural, ci și cultural. Prin bibliotecă, arhivă, muzeu și institutul cultural pe care le cuprinde, are totodată funcție de așezământ de cultură. Dar, începând cu anul 1949, încetează să mai funcționeze, cauzelor financiare adăugându-li-se cele politice. Prin noua lege a cultelor (din anul 1949), Comunitatea Israelită a Templului Coral este desființată, iar activitatea Templului este redusă la cadrul strict cultural. În general, după anul 1949 activitatea instituțiilor de cultură iudaică este mult limitată.

LYA BENJAMIN

Evrei
în viața
publică

Dragoș Ciocîrlan, corespondentul RRA în Israel

După 1989 dădusem concurs pentru un post de redactor la Departamentul literatură și artă al Radioteleviziunii Române și astfel am avut șansa să întâlnesc pe culoarele Radioului mulți colegi de la Radio România Actualități (RRA), între care și pe Dragoș Ciocîrlan. Îi ascult cu mare plăcere și interes corespondențele din Israel, întrucât, de fiecare dată, Dragoș are știința (sau arta sau harul... sau toate la un loc) de a transmite lucruri relevante nu doar pentru Israel, ci și pentru realitatea românească, europeană sau transatlantică.

În urmă cu câțiva ani, cu ocazia sărbătoririi a 70 de ani de la declararea independenței Statului Israel, Institutul Cultural Român de la Tel Aviv (în colaborare cu Asociația Ziariștilor și a Oamenilor de Cultură de Limbă Română și cu Editura Saga) a organizat un eveniment de excepție, dedicat acestui moment aniversar. S-a lansat volumul „Israel la 70 de ani”, în care sunt cuprinse mărturiile ale personalităților israeliene din România. Colegul Dragoș Ciocîrlan a primit atunci diploma de onoare pentru activitatea jurnalistică în calitate de corespondent în Israel, alături de Lea Koenig, marea doamnă a teatrului israelian, doctor Zvi Herman Bercovici, consul onorific și medicul personal al fostului premier israelian, Colette Avital, fost vicepreședinte al Parlamentului de la Ierusalim, și Riri Sylvia Manor, unul dintre cei mai cunoscuți medici oftalmologi din Israel, dar și poetă și prozatoare apreciată.

Dragoș era unul dintre colegii de la RRA care îmi făcuse o impresie deosebită prin relațiile sale, dar și prin comportamentul său ca om. Îmi amintesc și acum o întâlnire întâmplătoare cu el pe stra-

dă, în zona Sălii Palatului (cu puțin timp înainte de plecarea în Israel în calitate de corespondent RRA). A fost o discuție obișnuită, între doi colegi din Radio, chiar dacă lucram la redacții diferite. Pentru mine a fost o întâlnire pe care am ținut-o minte, fiindcă la scurt timp Dragoș a „dispărut” de pe culoarele Radioului, fiind „teleportat” corespondent RRA în Israel. Cel puțin aceasta a fost senzația mea: un om, un coleg cu care te întâlnești într-o zi pe stradă, iar a doua zi afli că a plecat la mii de kilometri distanță și poate nu-l vei mai vedea niciodată. Doar îi vei asculta relațiile radiofonice prin care el va continua să ne fie mereu aproape.

Încheiem acest articol cu câteva gânduri transmise în exclusivitate pentru *Realitatea evreiască* de către Dragoș Ciocîrlan:

„Roș Hașana, Anul Nou Evreiesc, în sunet de șofar, cu mere și miere, mese festive și rugăciuni, este o binecuvântare pentru toată omenirea. Între Anul Nou și Iom Kipur, pentru mine sunt 10 zile în care gândurile aleargă spre Zidul de Vest din Ierusalim și spre Templul Coral din București, oriunde m-aș afla. Sunt Acasă și Acasă!”

Cu generozitate și dragoste pentru darul vieții noi, cele două locuri sunt mai mult decât un legământ cu Începutul. Noul An aduce binecuvântare și fericire pură, libertate, le sunt recunoscător și mă simt ocrotit Acasă și Acasă !”

IOAN IACOB

Populația Israelului în 2021

În ajunul Anului Nou iudaic, potrivit Biroului Central de Statistică, populația Israelului a ajuns la 9,3 milioane, înregistrându-se o creștere de 146.000 de persoane (1,6%) comparativ cu 2020. Se apreciază că la sfârșitul lui 2024 populația va ajunge la peste 10 milioane, scrie *Times of Israel*.

Ca structură a populației, 6,94 milioane, respectiv 74%, sunt evrei, peste 1,98 milioane, respectiv 21%, sunt arabi și 466.000 de persoane, respectiv 5%, aparțin altor grupuri etnice.

La ora actuală, în Israel trăiesc cei mai mulți evrei, depășind ca număr Statele Unite, unde trăiesc aproximativ 6 milioane de evrei. În întreaga lume, a stabilit Agenția Evreiască, trăiesc 15,2 milioane de evrei. După SUA, cei mai mulți evrei din diaspora se află în Franța (446.000), Canada (393.500), Marea Britanie (292.000), Argentina (175.000), Rusia (150.000), Germania (118.000) și Australia (118.000), iar 27.000 de evrei trăiesc în țările arabe și musulmane (Turcia, Iran, Maroc și Tunisia). (E.G.)

În curând Taiwanul va avea primul centru comunitar evreiesc

Jeffrey Schwartz, evreu american stabilit în Taiwan, om de afaceri implicat în activități filantropice, va deschide în decembrie la Taipei primul centru comunitar evreiesc din insulă, relatează site-ul JTA. Este un complex în valoare de 16 milioane de dolari, pe un spațiu de peste 2000 de metri pătrați, cu o sală de spectacole cu 300 de locuri, restaurant cașer, săli de clasă, muzeu evreiesc cu exponate din colecția lui Schwartz și o sinagogă cu o *mikva*. Centrul a fost proiectat cu ajutorul soției lui Schwartz, Na Tang, o muziciană și actriță din Taiwan.

Schwartz speră ca centrul să devină un far al culturii iudaice într-o țară în care trăiesc între 500 și 1000 de evrei, dintr-o populație de 23,5 milioane de persoane. Până acum evreii se întâlneau în spații mici. În anii 1970-1980, înainte ca majoritatea industriei regiunii să se mute în China, rabinul Ephraim Einhorn, acum de 102 ani, ținea într-o cameră de hotel servicii religioase pentru oamenii de afaceri evrei care veneau în Taiwan. Prin crearea acestui centru, Schwartz, care trăiește în Taiwan de 50 de ani, vrea să lase evreilor o moștenire, pentru ca următoarea generație să aibă un loc de care să fie mândră.

Centrul lui Schwartz nu este afiliat comunității evreilor din Taiwan, al cărui membru a fost și el; Schwartz a constatat că taiwanezii sunt interesați de viața evreiască. Deși îl respectă pe rabinul Ein-

horn, Schwartz dorește pentru noua sinagogă pe altcineva, astfel că se va adresa organizației locale a Habad. Cu câțiva ani în urmă, el a fost deosebit de impresionat de prezența și manifestarea rabinului Tabib, al Habad, cu prilejul unei comemorări a Holocaustului, organizată la Taipei de autoritățile locale. Acum rabinul, care dorea de mult să aibă o sinagogă și o *mikva*, a acceptat să conducă activitățile legate de viața religioasă, cele laice urmând să fie îndrumate de Jeffrey Schwartz.

Schwartz speră că membrii comunității vor participa la diferitele activități ale centrului. Raporturile dintre cele două grupuri sunt bune: Glenn Leibowitz, șeful PR al noului centru, este prieten cu Ben Schwall, liderul comunității evreilor din Taiwan.

Atât evreii laici, cât și cei religioși din Taiwan sunt conștienți că centrul nu va fi viabil dacă nu va exista o strânsă colaborare între cele două grupuri. (E.G.)

Victorie israeliană în tenis, la Bacău

Tenismenul israelian Yshai Oliel, cap de serie numărul cinci, a câștigat titlul în proba de simplu a turneului ITF de la Bacău, dotat cu premii totale de 25.000 de dolari, după ce l-a învins în finală pe francezul Arthur Cazaux, al doilea favorit, cu 6-4, 4-6, 6-4 – ne-a semnalat Gabriel Stan, un cititor băcăuan.

Preluând o știre din publicația *Deșteptarea*, care citează Agerpres, G. Stan ne informează că Oliel (21 de ani, 447 ATP) a obținut victoria în turneul „Dedeman – Simba Trophy” după aproape trei ore de joc (2 h 47 min).

Yshai Oliel și-a trecut astfel în palmares cel mai important titlu din carieră, până acum având cinci titluri ITF15.

O nouă posibilă specie umană preistorică

În timpul săpăturilor arheologice din apropierea orașului Ramla, din centrul Israelului, echipa dr. Yossi Zaidner, de la departamentul de arheologie al Universității Ebraice din Ierusalim, a descoperit rămășițe umane preistorice pe care nu le-a putut atribui niciunei specii cunoscute de *Homo*. Rămășițele fosilizate recuperate de arheologi dintr-un sit din Israel ar putea fi ale unui grup de oameni care a trăit în Levant acum mai bine de 100.000 de ani. Oamenii de știință sunt de părere că osemintele descoperite la Neshar Ramla indică un grup asemănător cu *homo sapiens*. Oasele descoperite prezintă o combinație distinctă dintre omul de Neanderthal și trăsături ale primilor oameni, diferită de caracteristicile oamenilor care au trăit în regiune în perioada respectivă. Potrivit arheologilor, oasele umane descoperite datează de acum 140.000 până la 120.000 de ani î.e.n. Au caracteristici comune cu omul de Neanderthal, în special în ceea ce privește dinții și maxilarul, dar și cu

alte tipuri de oameni preistorici, în ceea ce privește craniul. Noua specie diferă însă de omul modern prin absența bărbiei, structura craniului și prezența unor dinți foarte mari, precizează studiul.

Autorii susțin că au găsit, de asemenea, la o adâncime de opt metri, o cantitate semnificativă de oase de animale, cai, cerbi și bouri, precum și unelte de piatră. „Această descoperire impresionantă ne arată că, în această etapă târzie a evoluției umane, au existat mai multe specii de *Homo* care au trăit în același loc și în același timp”, a declarat Yossi Zaidner. Potrivit studiului, alte câteva fosile cu caracteristici similare, descoperite anterior în Israel, pot fi atribuite acestei noi specii de *Homo*. Descoperirea de la Neshar Ramla pune sub semnul întrebării ideea conform căreia omul de Neanderthal a apărut în Europa și ar fi migrat apoi spre sud. Alte studii recente pun, la rândul lor, sub semnul întrebării această teză, luând în discuție ipoteza unui alt grup dispărut de oameni. „Fosilele de la Neshar Ramla ne fac să punem la îndoială această teorie, sugerând că strămoșii neanderthalienilor europeni trăiau deja în Levant în urmă cu 400.000 de ani”, a explicat Israel Hershkovitz, profesor la Universitatea din Tel Aviv.

De ce vârstnicii sunt mai expuși coronavirusului?

Un studiu realizat în Israel explică de ce persoanele în vârstă prezintă un risc crescut de infectare cu noul coronavirus. Pentru teza de doctorat, drd. Reem Dowery, absolvent al Institutului de Tehnologie din Haifa, Israel, a explorat procesul de îmbătrânire al sistemului imunitar și modalitățile de întinerire a acestuia, sub îndrumarea imunologului prof. dr. Doron Melamed. Dowery a explicat în lucrarea sa că limfocitele B, celule ale sistemului imunitar, sunt responsabile de producția pe termen lung de anticorpi eficienți. Acestea se formează ca răspuns la un agent patogen nou, cum ar fi un virus. Expunerile ulterioare la acel agent patogen declanșează un răspuns imunitar accelerat. Oamenii de știință știau deja că formarea limfocitelor B nu este la fel de eficientă în rândul populației vârstnice, aceasta fiind încadrată într-o grupă de risc mai mare atunci când se confruntă cu agenți patogeni noi, cum ar fi coronavirusul SARS-CoV-2. Studiul efectuat în laboratorul dr. Melamed a dezvăluit că, drept consecință a procesului de îmbătrânire, limfocitele B existente utilizează semnale hormonale pentru a împiedica producerea altora noi. Ca rezultat, sistemul imunitar devine mai performant în ceea ce privește reacția față de unii agenți patogeni pe care i-a întâlnit înainte, dar mai puțin capabil să se adapteze la noile amenințări. Căutând o soluție pentru această pro-

blemă, echipa dr. Melamed a colaborat cu departamentele de hematologie și reumatologie de la Centrul Sourasky Medical din Tel Aviv și Rambam Health Care Campus din Haifa. Ei au examinat pacienții vârstnici, care au suferit epuizarea celulelor B, și au descoperit că, după ce s-a îndepărtat o cantitate semnificativă de limfocite B, sistemul imunitar al pacienților a fost întinerit și a început să producă din nou limfocite B cu memorie foarte puternică. Dowery și Melamed propun posibilitatea utilizării unei forme de terapii hormonale pentru a declanșa epuizarea celulelor B și astfel întinerirea sistemului imunitar. Dr. Melamed susține că un alt exemplu este de a lua în considerare utilizarea unei tehnologii diferite de vaccinare în combinație cu actuala strategie de vaccinare pe bază de ARN. Acest lucru poate activa căi imunologice suplimentare care pot compensa modificarea formării memoriei imunologice, susține cercetătorul israelian.

O metodă neinvazivă de diagnosticare a tuberculozei

Cercetătorii de la Institutul Tehnologic din Haifa – prof. Hossam Haick, de la Departamentul de Inginerie Chimică Wolfson de la Technion, alături de dr. Rotem Vishinki – au dezvoltat o metodă revoluționară de diagnosticare a tuberculozei, fără a necesita probe de sânge, raze X sau alte proceduri invazive. Această nouă metodă, denumită A-Patch, folosește un autocolant care absoarbe compușii eliberați de piele. Compușii sunt apoi analizați de un sistem ce utilizează inteligența artificială, care poate determina rapid și cu acuratețe dacă o persoană are sau nu tuberculoză. Studiile clinice cu A-Patch, efectuate în India și Africa de Sud, au arătat o eficacitate ridicată în diagnosticarea tuberculozei, cu o rată de succes de peste 90% și o specificitate de peste 70%. Perspectivele unui mijloc de diagnostic rapid și accesibil pentru tuberculoză reprezintă o reală oportunitate pentru lumea în curs de dezvoltare, unde apar 95% dintre cazurile la nivel mondial. Se estimează că 10 milioane de persoane au contractat tuberculoză în 2019 și 1,4 milioane au murit. Se apreciază că aproximativ o treime din populația lumii ar fi infectată cu bacterii tuberculoase, iar Organizația Mondială a Sănătății a definit această situație drept o urgență globală de sănătate. Deși este disponibil un tratament eficient pentru tuberculoză, diagnosticarea rămâne un obstacol major, cu aproximativ 3 milioane de cazuri ratate anual. Simptomele timpurii ale bolii sunt nespecifice, ceea ce face diagnosticul mult mai dificil. În cazul în care A-Patch se va dovedi de succes, aceeași metodologie și platformă ar putea fi folosită pentru a diagnostica și alte boli și afecțiuni.

Grupaj realizat de DAN DRUȚĂ

Profil de scriitor

Întâlniri cu Paul Cornea

Cred că aveam 18 ani când l-am văzut prima oară pe Paul Cornea; trebuie să fi fost în semestrul II al anului I, fiindcă el preda „Începuturile literaturii române moderne”, curs ce venea după „Literatura română veche” din semestrul I. Pe atunci se făceau 4 ani de studii, nu 3 ca acum, deci e posibil totuși să ne fi întâlnit pentru prima dată în semestrul I al anului II. Că aveam 18 sau 19 ani, că eram în anul I sau trecusem deja în anul II, cert este că de la prima frază spusă de acest Profesor micuț de statură, și care stătea în picioare înapoia catedrei, am devenit foarte atent. În general am fost atent la cursuri, fiindcă am avut norocul unor profesori unii și unul. Dar la cursurile lui Paul Cornea era ceva special. Perioada predată de el nu era de prea mare interes

pentru studenți (o constat pe pielea mea azi, când fac eforturi serioase să-i pasionez pe studenți de Văcărești și Bolintineanu), însă felul în care ținea cursurile Paul Cornea era absolut memorabil. Modul, în primul rând, cum problematiza cele expuse, cum introducea o tensiune a interogației intelectuale și a speculației critice în majoritatea enunțurilor. Informația atât de bogată, în loc să ne sperie, intra în ecuații istoriografice pline de semnificație. Nu e de mirare că nu am lipsit la nici unul dintre cursurile sale, fapt remarcabil, fiindcă eram puțini băieți în an, vreo 10 într-o serie de 100 de studenți.

A doua întâlnire cu Paul Cornea a fost la Master, când cele două serii fuseseră „scuturate” astfel încât rămăseserăm vreo 12 norocoși de a-i vedea de aproape pe câțiva mari profesori: Paul Cornea, Elena Zaharia-Filipaș, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Eugen Negrici... Aici Paul Cornea ne-a predat o cu totul altă materie, pornind de la cartea lui *Introducere în teoria lecturii*, care m-a captivat. Cursul săptămânal cu el, în sala Decanatului, cu toții în jurul unei mese în capătul căreia stătea Profesorul, era o sărbătoare. Am lipsit o singură dată, fiind bolnav, și în săptămâna următoare Paul Cornea m-a întrebat de ce am lipsit și dacă totul e OK. Era extraordinar de atent la fiecare dintre noi, lucru care ne onora nespus și ne dădea o anume importanță în propriii ochi. Tinerii sunt fragili, vulnerabili, uneori anxioși: e bine să le dai încredere în ei înșiși, să-i ascuți realmente, nu doar să-i auzi, să te preocupe viitorul lor profesional.

Următoarele întâlniri, dacă le excludem pe cele legate de cartea noastră de convorbiri (un capitol separat al biografiei mele intelectuale), au fost, la propriu și la figurat, cele în care Paul Cornea îmi vorbea aprins despre... volumele mele. Rareori am avut un cititor mai atent, mai competent și mai critic decât fostul meu Profesor care mi-a citit cărțile „din doască-n doască”. Fie îmi dădea telefon și-mi ținea un expozeu despre cartea mea nouă, fie ne întâlneam la o cafea ori la un ceai și îmi cerea referințe despre cutare scriitor contemporan pe care se întâmplase ca eu să-l citesc și el încă nu. Fie îmi scria pe mail. *Scripta manent*: „Cartea ta n-a rămas însă printre exterioritățile preocupărilor mele. Dimpotrivă, sunt pe cale s-o închei. E o exegeză de maturitate, cu multe idei critice înnoitoare. Mi se pare excelentă găselnița polemicii lui Nichita cu Nichita, uzând de *În dulcele stil clasic*. Mai am, desigur, și alte observații, dar le păstrez pentru un troc (?!); ți le comunic dacă și tu îmi vei trimite repede întrebarea runde a douăsprezecea... Lăsând gluma de o parte, mă tem că nenumăratele tale îndeletniciri să nu ducă la amânări. Oricum, ai izbândit cu cartea și te felicit din toată inima. Chiar era nevoie ca cineva să-l scoată pe Nichita din conul de umbră în care l-au aruncat optzeciștii, fără a-i trece cu vederea frivolitățile și facilitățile. Cu drag, Paul Cornea.” Un mesaj de acum zece ani...

Asemenea rânduri sunt aur prețios pentru mine, așa cum au fost și toate întâlnirile mele cu un mare Profesor, cărturar și mentor.

DANIEL CRISTEA-ENACHE

Bereshit 2 – o nouă misiune israeliană în spațiu

După eșecul misiunii Bereshit din anul 2019, un nou proiect – Bereshit 2 – se conturează în viitorul apropiat. Compania israeliană SpaceIL a reușit strângerea sumei de 70 de milioane de dolari, ca urmare a donațiilor unor antreprenori și filantropi. Proiectată pentru a fi lansată în 2024, misiunea Bereshit 2 va necesita o investiție de 100 de milioane de dolari. De data aceasta, planul este de a lansa în spațiu o navă-mamă din care se vor desprinde două module de aselenizare care se vor plasa unul pe partea vizibilă a Lunii și celălalt, pe partea nevizibilă. Nava-mamă va înconjura Luna timp de câțiva ani și va fi folosită pentru a efectua experimente științifice și activități educaționale cu studenții din Israel și din întreaga lume. „Am de gând să fac tot ce îmi stă în putință pentru a duce Israelul înapoi pe Lună, de data aceasta pentru o dublă aselenizare istorică”, a spus Morris Kahn, președinte al consiliului de administrație al SpaceIL. „Sunt recunoscător donatorilor noștri, care cred în puterea misiunii Bereshit 2 de a inspira o întreagă generație de studenți, pentru credința lor în capacitatea SpaceIL de a îndeplini și a finaliza această misiune provocatoare, care va plasa Israelul în primul eșalon al tehnologiei globale a industriei spațiale”, a declarat Shimon Sarid, CEO al SpaceIL.

FATĂ-N FATĂ !

„Doresc să fac din comunitate un loc unde fiecare să vină cu plăcere, să perpetuez tradițiile, să am grijă de viitor”

Interviu cu dr. ing. **BENJAMINA IDES VLADCOVSCHI**, președinta C.E. IAȘI

Ceea ce răzbate din cuvintele Benjaminei Ides Vladcovschi, președinta comunității ieșene, „cea mai veche și mai importantă din Moldova”, este forța actualității: o comunitate dinamică, conectată la viața socială a metropolei, cu valori prezente și, mai ales, cu perspective de dezvoltare. I-a fost dat s-o conducă și în condiții pandemice. „N-a fost deloc ușor – mărturisește domina sa – să păstrez ritmul și diversitatea acțiunilor comunitare, cu toate activitățile religioase și culturale mutate online. Dar nu m-am lăsat copleșită de probleme.” Noul lider are peste zece ani de experiență: madrihă în tabere de educație iudaică pentru copii, inclusiv tabăra internațională de la Szarvas, directoare la JCC-Iași, două mandate de secretar al comunității, interimat de un an la președinție, după stingerea din viață a regretatului ing. Abraham Ghiltman z.l.

– De când se poate vorbi de prezență evreiască la Iași?

– Din secolul al XV-lea. În vechiul cimitir evreiesc Ciurchi a fost descoperită o piatră tombală din 1467. Comunitatea a evoluat între secolele al XVI-lea și al XVIII-lea, când domnitorii români, conștienți de nevoia de a dezvolta economic târgurile moldovenești, au acordat o serie de facilități evreilor pentru a se stabili în țară. Iașul era atractiv datorită poziționării sale strategice: între drumurile care uneau Marea Neagră și Marea Baltică. Mulți au venit ca să scape de pogromurile din Ucraina și Galiția. Nu numai comerțul, ci și meșteșugurile capătă o dezvoltare considerabilă, grație aportului populației evreiești. Comunitatea devine reședință a hahambașiei și, după decăderea instituției în prima parte a veacului al XIX-lea, important centru hasidic, apoi talmudic, cu renumiți rabini cărturari. A doua parte a secolului al XIX-lea se caracterizează prin amplificarea luptei pentru emancipare. În 1852 apare la Iași prima școală evreiască unde se predă româna. Iașul stimulează și energiile creatoare ale idișului. La 1876, Avram Goldfaden înființează aici primul teatru idiș din lume. Evreii ieșeni participă la Războiul de Independență și la Războiul de Reîntregire a României.

„Camera de Comerț România-Israel oferă sprijin membrilor pentru a găsi parteneri de afaceri în România și în Israel”

Interviu cu **CĂLIN COȘAR**, președintele CCIR-I

Eva Galambos: În luna iunie, cu prilejul vizitei în România a fostului președinte al Israelului, Reuven Rivlin, o numeroasă delegație de oameni de afaceri israelieni a sosit în România. Care au fost rezultatele vizitei și ce rol a jucat Camera de Comerț și Industrie România-Israel (CCIR-I) în realizarea legăturilor dintre oamenii de afaceri din cele două țări?

Călin Coșar: Camera de Comerț și Industrie România-Israel, care recent a împlinit 31 de ani, a fost una dintre gazdele acestei delegații, principalul obiectiv al nostru fiind întărirea schimburilor economice bilaterale dintre România și Israel. Realizarea acestui obiectiv a avut la bază dezvoltarea unui eveniment de networking, cu ocazia acestei vizite, în scopul de a crea un mediu propice pentru dezvoltarea schimburilor antemenționate.

Intellectualii evrei ieșeni se afirmă în plan național și internațional. După ce, prin Constituția din 1923, evreii români sunt încetățeniți, la Iași iau amploare mișcări antisemite, culminând cu Pogromul din iunie 1941, recent comemorat la 80 de ani, cu puternice ecouri în țară și în străinătate. Perioada postbelică se caracterizează printr-o curbă demografică descendentă, cauzată, în bună parte, de *aliya*. Dar viața comunitară își continuă cursul. Deși majoritatea celor 137 de sinagogi și case de rugăciune, câte existau în perioada interbelică, sunt demolate, Sinagoga Mare e renovată, se fac lucrări de întreținere la Cimitirul Păcurari, se înființează un curs de Talmud Tora, un cor al tineretului evreu, este menținut restaurantul ritual.

– Prin ce se deosebește Sinagoga Mare ieșeană de sinagogile cu aceeași denumire din alte comunități?

– Este cea mai veche din România. A fost construită între anii 1670-1671, din inițiativa rabinului Nathan Hanover. Se spune că, înaintea ei, a funcționat în același loc, pe la 1580, o sinagogă din lemn, în cartierul Târgu Cucului. Pe aceeași stradă au mai existat nouă sinagogi, de unde și numele de Strada Sinagogilor. Sinagoga Mare a fost refăcută în 1822, când un incendiu i-a distrus lemnăria și zugră-

– Care au fost domeniile de interes ale membrilor delegației? Au reușit aceștia să-și găsească parteneri în România?

– Reprezentanții companiilor israeliene care au format delegația oamenilor de afaceri au provenit din diverse domenii de activitate, printre care agricultură, medical, smart cities, cibernetică etc. Camera de Comerț și Industrie România-Israel a fost un liant și în perioada de carantină între companiile israeliene și partenerii lor din România. Această delegație poate fi descrisă ca fiind următorul pas în discuțiile care s-au creionat în mediul online prin intermediul platformelor digitale de comunicare.

– Vizita acestei delegații a fost doar un moment al relațiilor bilaterale.

EVA GALAMBOS

(Continuare în pag. 22)

veala interioară. A fost reabilitată și în 1914. Dar abia în anii din urmă, mai precis în 2006, a intrat în reparații capitale. Din 2015 a fost inclusă pe lista monumentelor istorice. A fost reînălțată de Hanuca 2018.

– Ce pot vedea vizitatorii la Muzeul de istorie a evreilor ieșeni?

– Structurat pe două secțiuni, viața religioasă și socio-culturală, muzeul oferă celor interesați posibilitatea de a admira obiecte de cult iudaic, inclusiv o hupa. Vizitatorii pot veni în contact, prin intermediul imaginilor, cu instituții comunitare de învățământ, sănătate, cultură; pot localiza, cu ajutorul unei hărți, pe cartiere, sinagogile, casele de rugăciuni din anii interbelici, când evreii reprezentau 51% din totalul populației; se pot familiariza cu celebrități din cultură, economie, sport. O secțiune aparte e consacrată Pogromului din 1941.

– Cum arată o schiță a prezentului comunitar?

– Avem un Centru Comunitar Evreiesc, Clubul Yahad pentru generația de aur, Corul de Talmud Tora, Corul de copii Idiș Neșumele, formația de muzică klezmer Nigun, Centrul de

asistență socială și medicală, restaurant ritual. Le datorăm lui Rav Yehoshua Aharonovitch, rabin al Iașului și al Moldovei, și oficialului de cult Albert Lozneau, director al JCC, secretar al comunității, faptul de a fi împreună de sărbători. Organizăm conferințe, lansări de carte, vizionări de spectacole, audii muzicale, lecturi din revista *Privenia*, coordonată de consilier Martha Eșanu, responsabilă a Clubului amintit. Avem proiecte comune cu Universitatea „Al.I. Cuza”, cu Biblioteca Centrală Universitară. Cinci ani la rând au funcționat tabere de educație iudaică pentru familii cu copii din Moldova, dar și din țară. Activitate întreruptă, din păcate, de pandemie. Pentru situația educativ-comemorativă din acest an, dedicată victimelor Pogromului, am colaborat cu trupa de teatru de la Palatul Copiilor, cu prof. Ofelia Huțul la expoziția internațională de pictură „Calea Suferinței”, deschisă la Sinagoga Merarilor. La Sinagoga Mare am găzduit o expoziție de tapiserie și desene ale copiilor, cu aceeași tematică.

– Dificultăți?

– De ordin financiar. Avem în administrare 15 cimitire din județele Iași și Vaslui, trei sinagogi: două la Iași, una la Hârlău. În majoritatea localităților unde există cimitire, nu mai trăiește niciun evreu. Lipsa fondurilor ne împiedică să întreținem corespunzător Cimitirul Păcurari care are 32 de hectare. S-ar ajunge la o cheltuielă de circa 100.000 de euro. I-am obținut clasa ca monument istoric în aer liber. Încercăm să obținem fonduri.

– Ce v-ați propus când ați fost aleasă președintă?

– Să fac din comunitate un loc unde fiecare să vină cu plăcere, să perpetuez tradițiile, să am grijă de viitor.

– Vă mulțumesc.

IULIA DELEANU

Moștenirea evreiască a orașului Calcutta

Istoria evreilor din Calcutta, India, începe spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, atunci când un număr important de negustori originari din Alep și Bagdad au ales să se stabilească definitiv în fosta capitală a Indiei Britanice. Comunitatea pe care au fondat-o a devenit centrul diasporei evreiești, vorbitoare de iudeo-arabă, de pe întreg continentul asiatic.

Shalom Cohen a fost primul evreu ajuns în Calcutta în anul 1798, provenit din Siria. Evoluția demografică a orașului indică faptul că, în ultima decadă a secolului al XIX-lea, comunitatea evreiască depășea 3.000 de membri, iar alături de sinagogi, școlile și publicațiile întrețineau o viață evreiască autentică într-un oraș realmente multiethnic. Deși nu există o statistică oficială, în prezent numărul evreilor este redus la câteva zeci, iar cele trei sinagogi, cimitirul și două foste școli sunt întreținute de o familie musulmană. Cu toate că sinagogile găzduiesc astăzi mai mulți turiști decât credincioși, un îngrijitor angajat de mai bine de 60 de ani își amintește încă zilele de sărbătoare în care ele erau pline.

Elisha Twena, secretarul uneia dintre școli, a relatat publicației *New York Times* că bunicii lui au preferat întotdeauna să aibă musulmani aici, pentru „că și ei se închină lui Dumnezeu sau Atotputernicului, ceea ce facem și noi”.

„În Calcutta, familiile evreilor au angajat bucătari musulmani, deoarece ei mâncau doar carne halal”, a precizat Jael Silliman, fondatorul unei arhive digitale despre viața evreiască din oraș.

Ultimii evrei din Calcutta se tem că viitorul comunității va consta doar într-o inscripție pe pietrele funerare și numele unor străzi. Deocamdată, sinagogile sunt menținute pe linia de plutire prin donații și abnegația familiilor.

Strada Ezra, situată în centrul orașului, depune astăzi mărturie despre trecutul acestei comunități. Dovezile documentare sugerează că, la un moment dat, în secolul al XIX-lea, aceasta a fost numită după unul dintre cei mai reprezentativi membri ai săi, David Joseph Ezra. Acțiunile filantropice și implicarea sa civică au dus și la numirea sa în diferite funcții din administrația orașului. În cadrul comunității evreiești, David Joseph Ezra a deținut mai multe poziții de conducere. Totodată, în anul 1887, soția lui Ezra, Mozelle, a fondat Spitalul Ezra din College Street, unitate care face acum parte din Colegiul Medical din Calcutta. Contribuțiile familiei Ezra la dezvoltarea orașului și bunăstarea comunității evreiești din Calcutta au avut un caracter de continuitate. La un capăt al străzii Ezra se află Sinagoga Maghen David, construită în anul 1884 de Elias Ezra în memoria tatălui său.

DAN DRUȚĂ

Casa Muzeelor din Iași – un demers cultural de mare însemnătate

Interviu cu NICOLETA DABIJA, muzeograf

La sfârșitul lunii iulie, la Iași, a avut loc inaugurarea complexului muzeal numit Casa Muzeelor, care reunește cinci spații culturale într-un singur loc. Muzeul Teatrului Evreiesc în România, deschis la Iași – orașul în care s-a înființat, în 1876, primul teatru profesionist de limbă idiș din lume –, are menirea de a reconstitui cele mai importante momente din istoria teatrului evreiesc, valorificând astfel o tradiție veche de 145 de ani. Nicoleta Dabija, muzeograf la Muzeul Național al Literaturii Române Iași și unul dintre principalii organizatori ai proiectului, ne-a vorbit despre însemnătatea acestui demers cultural din capitala Moldovei.

– *Vorbiți-mi, vă rog, despre premisele și inițiativa înființării Muzeului Teatrului Evreiesc în România.*

– Inițiativa înființării unui muzeu al teatrului evreiesc îi aparține managerului Muzeului Național al Literaturii Române Iași, scriitorul Lucian Dan Teodorovici, care l-a gândit, pentru Casa Muzeelor și în Casa Muzeelor, în continuarea Muzeului Pogromului de la Iași, din dorința de a arăta o parte frumoasă, luminoasă, respectiv contribuția evreilor la dezvoltarea culturală a aceluiași oraș în care s-a întâmplat ulterior, în al Doilea Război Mondial, cea mai teribilă izbucnire antisemită de pe teritoriul țării noastre. Se știe că prima trupă profesionistă de limbă idiș din lume a fost înființată la Iași, în 1876, de Avram Goldfaden. Între 1949-1963 a funcționat aici și Teatrul Evreiesc de Stat. Desigur, trupele de la începuturi au colindat țara și țările, a existat Teatrul Barașum la București (1941-1944), apoi, în 1948, în aceeași clădire, și-a continuat activitatea Teatrul Evreiesc de Stat care, iată, e deschis și astăzi. Se cuvenea, așadar, să ia ființă și un Muzeu al Teatrului Evreiesc în România și, din fericire, acest proiect să se nască chiar în locul în care, în urmă cu 145 de ani,

se naștea teatrul în limba idiș. Muzeul Teatrului Evreiesc în România își dedică cele 11 săli expoziționale lui Avram Goldfaden și începuturilor teatrului evreiesc, plus celor trei teatre de stat enumerate anterior, din Iași și din București, punctând astfel momentele importante ale istoriei teatrului evreiesc de la noi.

– *Care au fost principalele momente ale acestui demers?*

– În munca propriu-zisă de documentare nu am întâmpinat prea multe probleme. Există, din fericire, cartea lui Israil Bercovici, *O sută de ani de teatru evreiesc, 1876-1976*, ca o Biblie în domeniu. Spre alte surse m-a îndrumat dr. Felicia Waldman care a fost consultantul acestui proiect muzeal. Partea mai complicată a intervenit în următoarea etapă: obținerea de documente, fotografii, obiecte reprezentative pentru teatrul evreiesc. Sigur, teatrul este o artă efemeră. Sigur, teatrul evreiesc a avut, asemenea evreilor, o soartă mai vitregă, multe materiale s-au pierdut ori au fost făcute pierdute. Totuși nu mi-am închipuit că ar putea rămâne atât de puțin în urma unor actori, regizori, scenografi etc. care au bucurat generații întregi cu arta lor. Am apelat la generozitatea

oamenilor din instituții, care știam că ne-ar putea ajuta să ne ducem la bun sfârșit proiectul. Mă refer la Teatrul Evreiesc de Stat din București, Comunitatea Evreilor Iași, Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România „Wilhelm Filderman”, Arhivele Naționale de Stat Iași. Le mulțumesc pe această cale. Sunt însă convinsă că mai există persoane în posesia unor materiale legate de teatrul evreiesc, poate rude ori prieteni ai actorilor, poate colecționari privați... La ei n-am ajuns. Dar dacă vor citi acest interviu, m-aș bucura să fie dispuși să doneze Muzeului Teatrului Evreiesc în România, din Iași, astfel de documente, fotografii, obiecte de recuzită, costume etc., să putem îmbogăți expoziția permanentă, dar și să organizăm expoziții temporare pe tematici legate de teatrul evreiesc.

– *Cum a fost receptată această inaugurare?*

– Casa Muzeelor, din care face parte, cum am spus, și Muzeul Teatrului Evreiesc în România, a fost deschisă pe 22 iulie 2021. N-a trecut mult timp de atunci, în schimb, deja au trecut să vadă expozițiile permanente câteva mii de vizitatori. Reacțiile sunt pozitive, publicul e încântat atât de diversitatea pe care o descoperă în cele cinci muzee (Muzeul Teatrului Evreiesc în România, Muzeul Pogromului de la Iași, Muzeul Literaturii Române, Muzeul Poezie(i) și Muzeul Copilăriei în Comunism), cât și de conceptul modern al acestora, cumva altfel decât cel cu care s-au obișnuit oamenii atunci când pronunță cuvântul „muzeu”, și, mai ales, sintagma „muzeu din România”.

– *Ce proiecte de viitor ar urma să fie desfășurate în cadrul acestui complex muzeal?*

– Avem multe în gând și poate nu vor rămâne doar la nivelul gândului. În primul rând, Casa Muzeelor va deveni Casa FILIT. Se va întâmpla în timpul Festivalului de Literatură și Traducere Iași, care anul acesta va avea loc între 20 și 24 octombrie. Apoi, dorim să facem proiecte mari și mici, toate însă valoroase și de impact, cât mai actuale și vii, pentru fiecare muzeu în parte, ba chiar și pentru anumite săli expoziționale. În ceea ce privește Muzeul Teatrului Evreiesc în România, lucrul pe care, în calitate de muzeograf, mi-l doresc cel mai mult, este ca Festivalul Internațional de Teatru Idiș, al Teatrului Evreiesc de Stat din București, să se desfășoare de la anul în parteneriat cu Muzeul Național al Literaturii Române Iași.

– *Vă mulțumesc.*

DAN DRUȚĂ

Jamie Lee Curtis finanțează restaurarea sinagogii din Mátészalka

Actrița evreică americană Jamie Lee Curtis a anunțat că, în memoria tatălui ei, Tony Curtis (1925-2010), va susține financiar restaurarea sinagogii pe care o frecventau bunicii ei paterni, originari din Mátészalka, Ungaria. Conform publicației *Kveller*, printr-un parteneriat cu primarul orașului, actrița va sprijini transformarea sinagogii într-un „centru comunitar pentru festivități, artă și muzică”. Deși „sinagoga este goală acum, (...) clădirea este o dovadă a celor care au trăit acolo”. Actrița a vizitat Mátészalka pentru a vedea Muzeul memorial „Tony Curtis”, dedicat tatălui ei, aflat pe aceeași stradă cu sinagoga menționată.

Tony Curtis (Bernard Schwartz) s-a născut la New York. Părinții lui, Helen și Emanuel Schwartz, au emigrat în SUA din Mátészalka. Sinagoga din oraș a fost construită în 1857 și a ajutat la dezvoltarea comunitară evreiască locală. În 1941 orașul avea circa 1.550 de evrei. În 1944, aceștia au fost trimiși la Auschwitz, unde cei mai mulți au fost uciși. După război s-au întors în oraș aproximativ 150 de evrei, dar după Revoluția Ungară împotriva ocupației sovietice (1956), mulți evrei maghiari au emigrat în Israel și în America de Nord. În prezent, în Mátészalka nu mai trăiesc evrei.

CLAUDIA BOSOI

Prezențe evreiești la Festivalul ENESCU

Ediția a XXV-a a Festivalului Enescu a sărbătorit 140 de ani de la nașterea compozitorului român. În program au figurat 37 de lucrări enesciene. De la prima ediție, acum 63 de ani, când Menuhin, discipol și promotor al muzicii maestrului său, împreună cu Oistrach, au ridicat sala în picioare după *Concertul pentru două viori* de Bach, și până azi, festivalul a fost onorat de mari artiști evrei de pretutindeni. Unii – Maxim Vengerov, Joshua Bell, Shlomo Mintz – participanți și la alte ediții. Alții – Gil Shaham, Avishai Cohen, Ádám Fischer – pentru prima oară pe afișele de concert. Sunt doar câteva nume.

Libretul pentru Oedip – ce cunoaște, în prezent, un interes crescând în Europa și în lume – a fost scris de Edmond Fleg, cofondator, din 1949, al Asociației de Prietenii Iudeo-Creștine din Franța. Referindu-se la Enescu în contextul muzicii clasice românești de secol XX, Vladimir Jurovski, directorul artistic al festivalului, l-a amintit, în conferința de presă din deschidere, și pe Anatol Vieru. Mai mult: a semnalat includerea în program a lucrării sale *Memorial* spre cinstirea memoriei victimelor Pogromului de la Iași, de la care s-au împlinit 80 de ani tot în 2021. Vieru, supraviețuitor al Pogromului, a scris lucrarea în 1990, fiind interpretată în premieră în 1991, la 50 de ani de la Pogrom, în Beer Sheva, sub bagheta lui Mendi Rodan, și el supraviețuitor al aceluiași Pogrom. „Numai într-o singură zi – a spus Jurovski la conferință – au fost uciși peste 13.000 de evrei.” În anii Holocaustului, împreună cu regretatul lăncuș Tăcărman, au fost un trio transformat în prietenie pe viață. În festival, Jurovski a dirijat *Memorialul* la Sala Mare a Palatului, cu Rundfunk Sinfonieorchester Berlin. Orchestra a interpretat și *Mathis der Maler* de Paul Hindemith, metaforă a opoziției compozitorului față de ideologia nazistă, nevoit să ia calea exilului după venirea naziștilor la putere, din cauza originilor „neariene” ale soției sale.

Nu numai muzicieni evrei, ci și actori evrei de primă mărime au fost prezenți la festival. Un exemplu: în seria *Bucureștii creativ*, la Muzeul Național Cotroceni, Maia Morgenstern a fost recitatorul spectacolului *Pierrot Lunaire* op. 21 de Arnold Schoenberg.

Ravel, Mendelssohn, Mahler au figurat în programele de concert. A fost încă o ediție de festival în care urmașii regelui muzician David s-au afirmat cu brio.

IULIA DELEANU

Teatrul Evreiesc de Stat din București celebrează 72 de ani

La data de 1 august 1948 a fost înființat Teatrul Evreiesc de Stat din București. După mai mult de șapte decenii de la momentul apariției primului teatru idiș profesionist – la Iași, în anul 1876, grație lui Avram Goldfaden –, atât în București cât și, un an mai târziu, la Iași funcționau două noi instituții de cultură care aveau să pună în lumina reflectoarelor opere semnificative ale dramaturgiei idiș. Clădirea din strada dr. Iuliu Barasch a devenit sediul permanent al trupei de teatru, deja binecunoscută de public în urma spectacolelor susținute sub egida IKUF. Au fost montate piese de rezonanță, precum *Tevie Lăptarul*, *Lozul cel mare*, *Comoara*, *Sender Blank*, *Nathan Înțeleptul*, *Vioara lui Stempenu* sau binecunoscuta *Vrăjitoare* a lui Avram Goldfaden, ilustrând creațiile unor clasici ai dramaturgiei evreiești (Shalom Alehem, I.L. Peretz, S. Ansky, Iacob Gordin, H. Leivik), dar și ale unor dramaturgi evrei din România (Mihail Sebastian, Aurel Baranga, Alexandru Sever, Dumitru Solomon) și din lume (Arthur Miller, Israel Horovitz, Mario Diament). Dincolo de talentul actoricesc, ilustrat de Lea Koenig, Tricy Abramovici, Sevilla Pastor, Carol Marcovici, Leonie Waldman-Eliad, Bebe Bercovici, Carol Feldman sau Rudi Rosenfeld, se disting contribuțiile unor personalități precum regizorul George Teodorescu, dirijorul emerit Haim Schwartzman,

actorul și regizorul Adrian Lupu, dar și ale altor numeroși membri ai orchestrei, referenți și secretari literari.

După anul 1990, regizorul Harry Eliad preia conducerea Teatrului Evreiesc de Stat, acesta continuând menirea instituției de a promova limba și cultura idiș din România. Repertoriul cunoaște o diversificare tematică, iar trupa teatrului, îmbogățită cu nume noi încă din anii '80-'90 – Theodor Danetti, Cornel Ciuperescu, Andrei Finți, Nicolae Călugărița, Dorina Păunescu, Maia Morgenstern, Roxana Guttman, Mihai Ciucă – completează astfel tradiția începută acum 73 de ani. Direcția instituției trece în coordonarea actriței Maia Morgenstern începând cu anul 2012, iar Teatrul Evreiesc de Stat oferă publicului spectator un repertoriu vast, care ilustrează o simbioză între tradiție și actualitate.

Începând cu anul 2016, Teatrul Evreiesc de Stat organizează la București Festivalul Internațional de Teatru Idiș TES FEST, împlinindu-și menirea de a conserva și promova limba și cultura idiș prin intermediul unui spectru larg de evenimente teatrale și culturale.

În această perioadă, Teatrul Evreiesc de Stat organizează o serie de evenimente artistice desfășurate în aer liber, grație parteneriatelor cu diverse alte instituții de cultură din Capitală.

DAN DRUȚĂ

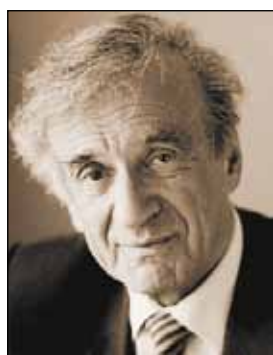
Elie Wiesel și comunicarea despre Holocaust

Seminarul de Cercetare Interdisciplinară a Religiiilor și Ideologiilor, un grup de dezbateri și cercetare format din tineri cercetători de la Universitatea Babeș-Bolyai (UBB) din Cluj-Napoca și de la alte universități și instituții din țară și din străinătate, împreună cu Școala Doctorală de Comunicare, Relații Publice și Publicitate a Facultății de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării (FSPAC) și cu Centrul de Filosofie Aplicată din cadrul Facultății de Istorie și Filosofie, ale UBB, au organizat conferința „Modele de comunicare la Elie Wiesel, între colapsul limbajului și obligativitatea mărturiei”. A conferențiat Alina Mărincean, doctorand FSPAC și muzeograf la Casa memorială „Elie Wiesel” din Sighetu Marmăției, moderator fiind prof. univ. dr. Sandu Frunză (UBB), cercetător, între altele, în domeniul filosofiei post-Holocaust.

Subiectul conferinței face parte dintr-o cercetare mai amplă a doctorandei, cu titlul „Perspectiva lui Elie Wiesel asupra genocidului, ca paradigmă de interpretare a violenței politice”. În urma unor observații și măsurători înregistrate la Muzeul Maramureșan și la Casa memorială „Elie Wiesel” din Sighet, vorbitoarea a constatat că, „dacă în SUA se dez-

voltă temerea că memoria-listica, muzealizarea și comemorarea Holocaustului vor contribui la eroziunea memoriei acestuia, în România subiectul Holocaustului stă sub incidența unor informații neclare; se manifestă un interes spre senzațional, spre romantizarea subiectului, spre forme de reprezentare ușor accesibile publicului, din perspectivă istorică, culturală, politică, socială și civică.”

În memoriile supraviețuitorilor Holocaustului se regăsește sindromul vinei – vizibil și la Elie Wiesel –, al celor care se întreabă de ce ei au trăit, iar cei dragi lor, nu. În supraviețuirea lui Elie Wiesel a contat datorită asumată față de Creator și față de creație: „M-am identificat cu martorul pentru că rolul unui supraviețuitor este de a depune mărturie.” Totuși, la început a ales „argumentul tăcerii ca modalitate de comunicare”. Similar înțelepciunii lui Iov care, în momentul pierderii absolute,

tace șapte zile și șapte nopți, lui Elie Wiesel i-au trebuit zece ani până când a început să scrie despre Holocaust. Voia să fie sigur că va alege cuvintele cele mai potrivite – cuvinte simple, stil lapidar, nu vorbe mari care pot fi transformate în rutină. Comunicarea era înțeleasă de el ca rostire, reconciliere, educație, relaționare, politică, poveste.

Preocupat de componenta lingvistică, el vorbea șase limbi pe care le stăpânea în toată complexitatea. În afară de română, folosea: idișul pentru intimitatea emoțiilor; maghiara cu prietenii; franceza era limba eliberării; ebraica îi definea universul religios și național; engleza a devenit limba unei vieți noi. A recurs și la muzică; un element puțin cunoscut este că Elie Wiesel a condus un cor, a compus o cantată. Pentru că „nimic nu e mai tragic decât atunci când mesagerul își transmite mesajul, dar nimic nu se schimbă”, el face apel la acțiune, înțelegând sensibilitatea ca pe o trăsătură conotată pozitiv. Să fim sensibili la tot ce se întâmplă în jurul nostru este unul dintre cele mai importante mesaje ale operei lui Elie Wiesel. De aceea, în viziunea sa, opusul dragostei nu este ura, ci indiferența.

CLAUDIA BOSOI

„Amintiri pe portativ” despre Iancu Țucărman

JCC București și Asociația culturală „Iancu Țucărman – Maria Popa” au organizat, în data de 1 august 2021, la sediul din strada Popa Soare, un eveniment în memoria lui Iancu Țucărman, intitulat „Amintiri pe portativ”. Directorul JCC Adrian Gueron a subliniat că Iancu Țucărman a fost implicat în multe feluri în activitățile JCC, de la viața comunitară la educație și muzică. La Radio Shalom a realizat ani la rând, în fiecare săptămână, emisiunea „Mari muzicieni”, dusă mai departe de Maria Popa. În plan uman, era generos, altruist, un voluntar activ, a arătat vorbitorul.

Maria Popa a precizat că inițiativa acestui omagiu a venit de la pianista Mihaela Manea, masterandă a Universității de Muzică și Arte dramatice din Viena, al cărei talent a fost descoperit de Iancu Țucărman, când Mihaela avea 13 ani, la propunerea lui Bujor Prelepceanu, directorul Filarmonicii din Iași. Muzica l-a însoțit pe Iancu Țucărman întreaga viață. În copilărie auzea muzică sinagogală, la Iași. A continuat ascultând plăci la patefon și luând lecții de vioară cu tatăl lui Iosif Sava (care a spus atunci despre copilul Iancu că l-a depășit pe tatăl în virtuozitate). Deși nu a considerat că poate deveni un violonist profesionist, Iancu Țucărman a rămas toată viața un meloman și a avut un dar special în a descoperi tinere talente pe care le-a susținut și financiar cu ajutorul Fundației „Adriana și Martin Sternin”.

Dan Cavassi, violoncelist la Filarmonica „George Enescu” din Capitală, s-a numărat printre prietenii lui Iancu Țucărman. Se întâlneau deseori în sălile de concert, mai ales la București și Sinaia. Fiul lui, Aron, violonist, a fost sprijinit de Iancu Țucărman pentru obținerea unei burse

„Sternin”. Vorbitorul i-a admirat celui omagiat vasta competență în domeniul muzical, precum și înțelepciunea cu care cântărea tot ce vedea și auzea.

Adrian Stanache, maestru de cor la Constanța, l-a cunoscut pe Iancu Țucărman în ultimii ani ai vieții. S-a apropiat de el pentru a aprofunda muzica evreiască. Două lucruri l-au fascinat la Iancu Țucărman: dragostea pentru muzică și cultură, care l-a ținut în viață după Pogromul de la Iași, și devotamentul cu care a cultivat tinerele talente. Deși vorbitorul este un profesionist în domeniul muzical, a avut foarte mult de învățat de la Iancu Țucărman.

Pianista Mihaela Manea s-a arătat onorată să fie prima care îi aduce un omagiu muzical lui Iancu Țucărman, în semn de mulțumire pentru tot ceea ce a făcut acesta pentru tinerii muzicieni din România. Ea a susținut un recital în care a interpretat compoziții ale lui Mozart, Chopin și Prokofiev – compozitori pe care Iancu Țucărman îi iubea foarte mult.

De asemenea, a fost difuzat un fragment dintr-un interviu intitulat „Muzica, povestea supraviețuirii”, luat lui Iancu Țucărman de Cristina Toma pentru emisiunea „Întâlniri capitale”, de la București FM, despre perioada copilăriei.

CLAUDIA BOSOI

Shtisel la muzeu!

și care portrează viața, cu bune și cu rele, a unei familii – Shtisel – din cartierul Geula al Ierusalimului. Este un serial în care se vorbește mult idiș, iar ceea ce este mai important este că două foste actrițe faimoase ale scenei Teatrului Evreiesc de Stat – Hanna Rieber și Lea Koenig – au jucat în primele două sezoane ale serialului.

În data de 18 Elul 5781 (25 august 2021), o zi importantă în hasidism, deoarece este ziua de naștere a lui Baal Shem Tov și a rabinului Shneur Zalman din Liadi, peste tot în lume se organizează „farbrengen”, întâlniri pline de antren, cu muzică, mâncare, dar și cu învățătură! O astfel de întrunire a avut loc și la București, în organizarea Fundației Habad România. La sinagoga Yeshua Tova, în prezența rabinilor Naftali Deutsch, Itzhak Raskin și a prim-rabinului FCER Rafael Shaffer, s-a desfășurat o astfel de sărbătoare în cinstea noului an, un moment potrivit pentru cuvântări înălțătoare, pentru muzică, veselie și gusturi ierusalimitene (pregătite de Chef Zvika Kroizer, din Ierusalim). Legătura dintre serialul Shtisel și „farbrengen”-ul din București o face persoana lui Avrom Bursteyn, președintele Asociației Klezmerilor din Ierusalim, interpret

de muzică klezmer, dar și actor. Anshin este numele personajului său din serialul Shtisel, Bursteyn fiind proprietarul restaurantului atât în serial, cât și în viața reală. Trupa de klezmeri din Ierusalim desfășoară un turneu în toată Europa, un amplu periplu ce a debutat la București, continuând la Cluj-Napoca, apoi Düsseldorf ș.a.

Surpriza plăcută a fost că Avrom Bursteyn și-a dorit foarte mult ca în cele câteva ore petrecute în București să viziteze Muzeul de Istorie și Cultură a Evreilor din România, precum și Teatrul Evreiesc de Stat. Împreună cu colegii săi, a cântat și a urât L'chaim, a fost profund impresionat de frumusețea Templului Unirea Sfântă și de cea a muzeului adăpostit de acesta, a aflat detalii despre istoria evreilor din România, emoționat până la lacrimi în sala Heder, dedicată școlii și educației evreiești.

AUREL IOVIȚU

Colocviu iudeo-creștin la Stânceni (august 2021)

În 5 august a.c., la Schitul Carmelitelor din Stânceni (jud. Harghita), după doi ani de repaus nedorit cauzat de pandemie, s-a desfășurat, ca o continuare a întâlnirilor inițiate în 2013 de Maica Éliane, un colocviu deosebit, având ca subiect relațiile dintre evrei și creștini, eveniment la care a fost din nou invitată și Comunitatea Evreilor din Târgu Mureș. Colocviul a fost onorat de prezența PS Cristian Crișan, episcop de Alba Iulia și Făgăraș.

Au participat prof. univ. dr. Monica Broșteanu, prof. univ. dr. Francisca Băltăceanu, de la Universitatea din București, Rafael Shaffer, prim-rabin al FCER-CM, în dialog prin Zoom cu pr. Edouard Divry (Toulouse, Franța), lector Tarcziu Șerban, de la Facultatea de Teologie din București, diaconul Alexandru Ioniță, de la Facultatea de Teologie din Sibiu, drd. Daniel Totu din Târgu Mureș, precum și Alexander Winoogradski-Frenkel (Ierusalim, Israel).

Am ales să rezum doar două dintre lucrările prezentate: cea a prim-rabinului Rafael Shaffer, cu titlul „Tăierea împrejur a inimii”, și a pr. Alexandru Ioniță, „Prezentarea proiectului Jewish-Orthodox Christian Dialogue (OJCD)”, cerându-mi scuze pentru subiectivitatea alegerii.

Prim-rabin Rafael Shaffer subliniază că legământul patriarhului Avraham, înțeles și practicat de milenii în sensul său literal, capătă, prin tăierea împrejur a acoperământului inimii, un înalt sens spiritual. Explicarea acestui sens o găsim la Onkelos și la Rabi Ionathan ben Uziel, amândoi traducând-o prin „Și îndepărtați prostia inimilor voastre”. Cum poate fi îndepărtată prostia? Fără îndoială, suntem puși în fața unui punct de vedere remarcabil de actual. Nimic mai potrivit pentru finalul expunerii domnului prim-rabin, decât acest citat: „Chiar mai mult de atât ne-a promis profetul Iehzekel: «Vă voi da o inimă nouă și voi pune în voi un duh nou; voi scoate din trupul vostru inima de piatră și vă voi da o inimă de carne» (36:26).”

Pr. Alexandru Ioniță motivează lansarea proiectului OJCD, pornind de la constatarea că, „spre deosebire de bisericile creștine din tradiția protestantă sau catolică, bisericile ortodoxe nu cunosc maniera revizionistă inițiată în secolul al XX-lea mai ales în vestul Europei”, precizând pertinent că Biserica Ortodoxă funcționează și trăiește mai ales prin Liturgia sa. De aceea, subliniază autorul, „dacă dorim să cunoaștem atitudinea tradițională, cristalizată de-a lungul multor secole, a Bisericii Ortodoxe față de un subiect precum iudaismul, Liturgia, cu toate expresiile sale textuale, artistice, performative, este o resursă inestimabilă și scopul proiectului este crearea instrumentului pentru pregătirea unor discuții cu o solidă argumentare științifică”.

Mulțumim și pe această cale mamei Éliane pentru ospitalitate, pentru remarcabila activitate a domniei sale în serviciul ecumenismului.

DUB VASILE
august 2021

FCER deplânge trecerea la cele veșnice a prof. ȘTEFAN CAZIMIR

Conducerea Federației Comunităților Evreiești din România a aflat cu profundă durere și imens regret de trecerea în neființă a domnului Prof. (Emeritus) univ. dr. Ștefan Cazimir, intelectual de înaltă ținută, recunoscut și apreciat om de cultură. Prin dispariția sa, nu doar comunitatea evreiască suferă o uriașă pierdere, ci și societatea română, în general.

Într-un text postat pe pagina oficială de Facebook a organizației se arată că Ștefan Cazimir a fost „unul dintre cei mai importanți filologi români contemporani, fiind considerat cel mai de seamă cunosător și critic contemporan al operei lui I.L. Caragiale. Deloc întâmplător, pentru că și Ștefan Cazimir era dăruit cu un simț al umorului extraordinar.

Rămâne memorabilă prezența sa, alături de prietenul și fostul său student, regretatul poet și om de teatru Aurel Storin, la una dintre edițiile festivalului Pro Etnica de la Sighișoara, când cei doi au încântat publicul printr-o disertație – presărată cu zeci de glume – despre umorul evreiesc.

Tot inspirat de Caragiale, după Revoluția din 1989 Ștefan Cazimir a fondat Partidul Liber-Schimbist, iar prin prezența sa în Parlament a încercat să aducă echilibru și concordie în politica românească a acelei vremi.

Autor a numeroase cărți foarte valoroase, Ștefan Cazimir a fost unul dintre cei mai importanți membri ai Consiliului Editorial al Editurii Hasefer. Personalitatea sa și moralitatea impecabilă au dus, în mod firesc, la deținerea funcției de Președinte al Comisiei de Etică și Mediere a FCER.

În rândul comunității evreiești, Ștefan Cazimir activa neobosit în viața culturală, participând la numeroase evenimente literare și artistice. Generos, împărțea cu plăcere celor din jur multe lucruri din vastele sale cunoștințe, fiind o adevărată „enciclopedie umană”. Totodată, sfaturile sale de viață erau neprețuite.

Baruch Dayan Ha Emet! Fie-i memoria binecuvântată!

Să-ți fie amintirea binecuvântată!

Profesorul Ștefan Cazimir a murit joi, 5 august 2021; pe 10 noiembrie a.c. ar fi împlinit 89 de ani.

Unul dintre cei mai importanți filologi și critici literari contemporani, Ștefan Cazimir este considerat și cel mai important cunosător și critic al operei lui Ion Luca Caragiale. A devenit doctor în filologie română în anul 1976 cu teza *Aspecte ale comicului la Caragiale*. A fost profesor al Facultății de Litere a Universității din București până

S-a stins din viață ȘTEFAN CAZIMIR

în 2002 și membru al Uniunii Scriitorilor din România. În viața politică a debutat în anul 1990, ca președinte fondator al Partidului Liber-Schimbist, și a fost deputat în trei legislaturi (1990-1992, 1992-1996, 2000-2004). În cadrul Federației Comunităților Evreiești din România el a ocupat funcția de președinte al Comisiei de Etică și Mediere.

Înhumarea sa a avut loc la Cimitirul Evreiesc din Șoseaua Giurgiului (București), vineri, 6 august, în prezența unor membri ai familiei, colaboratori și prieteni. FCER a fost reprezentată de secretarul general Eduard Kupferberg, iar Comunitatea Evreilor București, de președintele acesteia, ing. Paul Schwartz.

Secretarul general al FCER, Eduard Kupferberg, a dat citire mesajului consilierului prezidențial Sergiu Nistor (reprodus integral mai jos) care a transmis un mesaj de condoleanțe familiei și comunității evreiești. Eduard Kupferberg a amintit că Ștefan Cazimir a fost un membru devotat al comunității evreiești, ani de-a rândul el conducând cu înțelepciune și spirit de dreptate Comisia de Etică și Mediere: „Era un om blând, care întotdeauna avea zâmbetul pe buze, totdeauna avea un cuvânt de duh de spus.” Secretarul general al FCER a transmis familiei celui plecat dintre noi un mesaj de condoleanțe din partea conducerii Federației.

Un mesaj din partea prim-rabinului Rafael Shaffer a fost transmis de Ery Pervulescu. „Când îmi aduc aminte de regretatul profesor Ștefan Cazimir, îmi aduc aminte de zâmbetul care îi umplea ochii. Un zâmbet înțelept, binevoitor și șugubă. Avea o rară sensibilitate pentru limba română pe care o folosea cu măiestrie. Profund și cumpătat, se bucura să ne descrețească frunțile cu minunatele sale glume. Oricât aș fi fost de grăbit, când îl întâlneam mă opream să vorbesc cu el, să mai deprind ceva din înțelepciunea sa. Cuvintele lui nu le voi mai auzi. Amintirea lui va rămâne însă vie prin cărțile pe care ni le-a lăsat. Fie-i memoria binecuvântată!”

Ing. Paul Schwartz l-a caracterizat pe prof. Ștefan Cazimir drept „un gigant al culturii române”, iar lipsa lui în cultură se va simți, a apreciat vorbitorul. Referindu-se la inedita inițiativă politică a sa, Partidul Liber-Schimbist, președintele CEB a precizat că profesorul a dorit binele poporului român, iar o asemenea personalitate va lăsa un gol în viața publică și nu numai.

DAN DRUȚĂ

„A lăsat o moștenire valoroasă culturii române”

Sergiu Nistor, consilier prezidențial, a transmis FCER un mesaj de condoleanțe la trecerea la cele veșnice a prof. Ștefan Cazimir. Redăm mai jos textul integral:

„Cu adâncă tristețe, la trecerea la cele veșnice a renumitului Profesor Emerit Univ. Dr. Ștefan Cazimir, doresc să vă adresez sincerele mele condoleanțe. Personalitate remarcabilă, intelectual erudit de înaltă ținută morală și membru de seamă al comunității evreiești, Ștefan Cazimir a lăsat o moștenire valoroasă culturii române prin rodnică sa activitate în domeniul filologiei. Apreciat în mod deosebit ca cercetător al operei lui I.L. Caragiale, căruia i-a dedicat una dintre cele mai profunde exegeze din istoria literaturii române, Ștefan Cazimir a format studenți, a fost o permanentă sursă de inspirație pentru semenii, o călăuză

și un prieten pentru toți cei care i-au împărțit dedicația și valorile, în viața culturală și politică.

Fie ca amintirea sa să fie prețuită pe mai departe de către cei care l-au cunoscut, iar personalitatea sa luminoasă să inspire generațiile care îl vor întâlni pe Ștefan Cazimir citindu-i opera sa strălucită de filolog și distins polemist politic.

Odihnă veșnică Profesorului Ștefan Cazimir!”

Profesorul care ne-a obișnuit să gândim liber când nu aveam libertate

„Cred în înțelepciunea piticului din poezia mea de școală, apărută în *Lumea copiilor*, purtător al unei căciulițe cu darul de a-l face invizibil, protector în fața lumii, dintotdeauna brutală”, se autodefinia profesorul Ștefan Cazimir z.l. (1932-2021) într-o confesiune târzie pe o bancă în Cișmigiu. Trăitor sub trei dictaturi – legionară, antonesciană, totalitaristă – a avut nevoie toată viața de acest scut. Viață încheiată cu aceeași discreție. Devenit profesor într-un sistem politic care favoriza falsitatea și impostura, încerca să inducă studenților obișnuința de a gândi liber. O făcea și la cercul științific de literatură modernă, în anii mei de studenție. Își scria prelegerile cronometrându-le, pentru că omul de la catedră trebuia să știe în orice clipă dacă se încadrează în timpul prevăzut. Dar asta nu interzicea ivirea și dezvoltarea unor asociații spontane, aluziile la actualitate, inserțiile anecdotice. Plimbările cu studenții pe Aleea Scriitorilor din Cișmigiu, continuate pe străzi vechi ale Bucureștiului, opririle în fața unor case cu plăcuțe de marmură – „aici a locuit și a creat între anii...” – deveneau cursuri *sui generis* de literatură. Între profesor și studenți se crea o osmoză mai puternică decât în sală.

Sudura Cazimir-Caragiale s-a creat în timp. A pornit de la teza sa de doctorat, *Aspecte ale comicului la Caragiale*, unde recunoștea – parafrază a unui verset din Kohelet – că „teoriile sunt trecătoare, răsul este veșnic”, argumentând că „a vorbi despre tradiția comicului caragialesc înseamnă în largă măsură a face istoria răsului românesc”. Convingere care l-a determinat să gireze teza de doctorat cu o temă pe aceeași lungime de undă a unuiia dintre emulii săi, Aurel Storin: „Teatrul românesc de revistă”, prima sa ieșire în lumea academică.

Dintre cărțile sale, istoricul literar considera piesă de rezistență *Alfabeta de tranziție*, analiză a epocii 1830-1860, perioadă de mari transformări pentru Țările Române, în care „formele” se identificau provizoriu cu „fondul”, cu scopul de a-l genera, fiindcă „forme fără fond n-au existat niciodată”. Limbajul de tranziție nu făcea decât să răspundă acestei stări de fapt, atunci și acum. Autorul ajungea la concluzia că „nu există domeniu al culturii noastre moderne care să fi debutat în alt chip, nu există instituție care să fi ocolit acest stadiu”. Lucru experimentat și existențial, după '89, când, fondator și președinte al Partidului Liber-Schimbist, partidul spiritului critic rafinat, care l-a și condus în Parlament, îl caracteriza drept „amplă notă de subsol a *Scrisorii pierdute*”.

Profesorul a fost apropiat de comunitate în anii în care destui intelectuali evrei o ignorau. A colaborat la *Revisita Culturii Mozaic*, ulterior *Realitatea evreiască*, la Hasefer, a făcut parte

din Consiliul de Conducere al FCER și din Consiliul Editorial al Hasefer.

Aș fi dorit ca-n toamna viitoare să fac un interviu cu el: ar fi împlinit 90 de ani. Rămâne doar un pelerinaj în Cișmigiu.

IULIA DELEANU

Un ingenios bine temperat

Data fiind proeminentă și originală sa personalitate, OMUL Ștefan Cazimir era plin de surprize. Cu slăbiciunea sa pentru muzica de fanfară și pentru instrumentul de suflat althorn. Cu bizară sa „expertiză” în drapele, în heraldică, în studierea stemelor și în cunoașterea imnurilor naționale – pe care, la o adică, le putea intona impetuos. Cu atracția sa pentru speția considerată minoră a epigramei și a anecdotelor pe care le debita cu aplomb, ori cu înclinația sa spre caricatură. Cu gustul său pentru calambururi și paradoxuri... Cu saltul făcut din tainica și tihnită viață din bibliotecă în bășcălia publică, în viața agitată a furtunii schimbătoare a politicii; și, să nu uităm, numele pe care l-a dat partidului înființat de el, Partidul Liber-Schimbist (premoniție teribilă în vremuri ce păreau serioase, grave, dar și pline de speranțe!). Cu mobilitatea și versatilitatea specialistului în a explora „pionierii romanului”, „tensiunea lirică”, de a vibra la opera lui Eminescu, de a-l elogia (chiar pasișându-l) pe Odobescu. Cu vocația sa de a explora universul celui mai proeminent comediant. Cu marea curiozitate în a fixa destinul și profilul unor militari ajunși la cârma statelor (vezi *Sabia și imperiul*).

Aș invoca aici, în același sens, propunerea profesorului meu de la filologie (grupa 559!) de a muta un seminar... în Cișmigiu, unde natura părea anume „regizată” pentru a orchestra, într-o clipă, universul romantic al poemelor! O inițiativă cu atât mai inedită, cu cât nu venea de la un *frondeur*, ci de la un dascăl serios, protocolar, pedant. Numai că, dincolo de aparența conformist-burgeză a bărbatului în costum gri, cămașă impecabilă și cravată, dincolo de cei 5000 de ani de acasă sau de educația primită în familie, se afla altceva: un spirit dintre cele mai *dezarmărginite*: un (veșnic) ingenios (mereu) bine temperat!

Dascălul evita familiaritățile. Se adresa însă afabil și ținea cursul într-un climat colocvial, știind – mare lucru! – să și asculte opiniile învățăceilor.

Profesorul și, desigur, cercetătorul istoriei literare era un cărturar de mare clasă. O enciclopedie vie, o ființă de mare erudiție, dublată de o memorie ieșită din comun, ca și de un ascuțit spirit al limbii, al forței și expresivității cuvântului sau efectului oratoric.

Încânta, stârnea admirație, intriga, contraria, amuza: prin ușurința cu care alterna rigoarea și sobrietatea cu tonul jucăuș. Prin subtilul său *esprit de finesse*, prin predilecția pentru umor, ironie – când blândă, când tăioasă, *pince-sans-rire*.

Câștiga auditoriul prin investigația minuțioasă, sagace și doctă, prin autoritatea argumentelor, prin îndrăzneala asociațiilor și a revelațiilor comunicate cu patimă și bucurie. Spirit iscoditor și plin de fantezie, era apt de cele mai nebanuite analogii și asociații. Avea un tăiș de laser în analize și o remarcabilă putere de sinteză, semnalând esențe eterne și universale ori mode pitorești... Așa îl recomandă și solidele sale cărți ce surprind specificul tradiției și al devenirii noastre culturale și care întind, ➡

S-a stins din viață ȘTEFAN CAZIMIR

→ totodată, elegante punți peste timp și în universalitate.

Aplecarea lui Ștefan Cazimir asupra autorului *Scrisorii pierdute* s-a finalizat în numeroase studii și eseuri strălucite privind epoca, viașnea, atributele comicului, recursul inspirat la kitsch etc.

„Ceea ce a spus Caragiale despre noi rămâne turnat în bronzul eternității... Noi nu izbutim a evada din forma în care ne-a prins Caragiale”, scria exegetul insistând asupra contemporaneității și actualității marului clasic.

În ciuda dezinvolturii acestei constatări, sunt convinsă că profeția lui, „din această dilemă nu puteți ieși...”, îl neliniștea și îl întrista totodată. Mai ales în ultimii ani ai vieții, când teatrul lumii devenise atât de grotesc și absurd și țara plină de umor din ce în ce mai tristă...

NATALIA STANCU

In memoriam Ștefan Cazimir

S-a stins din viață Ștefan Cazimir, reputat istoric literar și eseist. Născut pe 10 noiembrie 1932, la Iași, a făcut liceul la Piatra Neamț și apoi a urmat Facultatea de Filologie a Universității din București, absolvită în 1955. Devine în 1955 cadru didactic la aceeași facultate și, din 1967, doctor în Filologie cu o teză despre „Aspecte ale comicului la Caragiale”. Debutul editorial avusese loc cu cinci ani în urmă, cu antologia comentată *Pionierii romanului românesc*. A realizat și alte antologii, una de amintiri despre Caragiale, alta a umorului liric. A îngrijit ediții din același Caragiale, precum și din N. Gane, Delavrancea, Aricescu, Bujoreanu, Filimon. A

colaborat la *România literară*, *Viața românească*, *Steaua*, *Lucefărul*, *Revista de istorie și teorie literară*, *Realitatea evreiască*. Opera lui este a unuia dintre cei mai importanți istorici literari postbelici, însumând volume ca *Tensiunea lirică* (1971), *Stelele cardinale. Eseu despre Eminescu* (1975), *Pygmalion. Eseu de mitologie comparată* (1982), *Nu numai Caragiale* (1984), *Alfabetul de tranziție* (1986), *I.L. Caragiale față de kitschul* (1988), *Honeste scribere* (2000), *Sabia și Imperiul* (2017).

A fost deputat în Parlamentul României și fondator al Partidului Liber-Schimbist. A fost distins în 1984 cu Premiul de critică, eseu, istorie literară al Asociației Scriitorilor din București și în 2018 cu Premiul *Opera Omnia* al Filialei de Critică, Istorie literară și Eseistică a Uniunii Scriitorilor din România.

Prin dispariția lui Ștefan Cazimir, Uniunea Scriitorilor din România și întreaga noastră lume literară suferă o grea pierdere.

Uniunea Scriitorilor din România

La dispariția unui mare spirit!

Cu mare tristețe am aflat despre trecerea în neființă a unui mare prieten, distinsul profesor Ștefan Cazimir, apropiat al meu și al epigramei, care ne-a onorat cu studii, comentarii și chiar cu excelente epigrame. Nu pot vorbi eu despre cariera sa de filolog, caragialist, om politic ș.a.m.d., dar ca mentor și suflet dedicat epigramei pot și țin să-i mulțumesc pentru marea onoare de ne fi fost alături!

Asta deși, cu umorul său inconfundabil, Ștefan Cazimir s-a autocaracterizat perfect, modest și autoiro-

nic: „De s-ar fi dat poruncă-n țară / Epigrașiștii toți să piară, / Vă spun cu sufletul curat / Că aș muri nevinovat!”

La una dintre edițiile Festivalului Internațional de Poezie și Epigramă *Romeo și Julieta la Mizil*, am mers împreună, cum am făcut de nenumărate ori, și, sesizând faptul că Ștefan Cazimir, dotat de la o vreme cu o respectabilă chelie, fusese așezat taman lângă o reclamă la un șampon a unui generos sponsor, am citit o replică spontană: „Mă-ncântă mult și pot s-admir / Efectu-acesta de bonton, / Să-l văd pe domnul Cazimir / Lâng-o reclamă la șampon.” Mai mult decât reacția frenetică a sălii, m-a încântat hohotul de râs sincer și vijelios al „atacatului” care a știut întotdeauna să aprecieze un spirit, o glumă, o epigramă bună.

Am marea mândrie de a fi fost nu numai contemporan cu o asemenea personalitate, ci și printre prietenii săi, domnia sa apreciind în mod deosebit evoluția revistei *EPIGRAMA* și participând cu drag la furnizarea de materiale.

Ultima sa epigramă, trimisă pentru nr. 97, este o dovadă a ironiei sale fine și percutante: Vorbește Putin / Primejdii reale vă așteaptă, / Voi cei din UE sau din NATO, / De-ați trece linia cea dreaptă... / Pe care încă n-am trasat-o!”

Adio, mare prieten! Adio, stimate Maestre!

LAURENȚIU GHIȚĂ,
redactor-șef al revistei
EPIGRAMA, publicație a UER

Vă invităm să citiți în pagina 24 articolul semnat de Răzvan Voncu, intitulat **Nedespărțirea de Ștefan Cazimir**.

ICR Tel Aviv: memoriile unor reporteri radio

Institutul Cultural Român de la Tel Aviv a organizat, la sfârșitul lunii iulie, un eveniment dedicat activității unor jurnaliști evrei care au emigrat din România comunistă și au lucrat la mari posturi de radio, precum BBC, Vocea Americii, Europa Liberă, Kol Israel. Moderatorul a fost Martin Salamon, directorul ICR Tel Aviv, care a subliniat că punctul de pornire al întâlnirii îl constituie volumul de memorii *Viața trece ca un glonț. Memoriile unui reporter BBC*, al lui Dorian Galbinski (Editura Humanitas, 2020).

Dorian Galbinski a povestit, prin Zoom, că până în decembrie 1989 nu avea ecouri de la ascultătorii români, pentru că nimeni nu îndrăznea să scrie unui post de radio din străinătate. Foarte rar venea câte o scrisoare printr-o terță persoană, dar nu-i putea răspunde acelui ascultător nici la radio, nici printr-o altă scrisoare, pentru a nu-l pune în pericol. După 1989 lucrurile s-au schimbat. Primea sute de scrisori pe lună, așa că a realizat o emisiune săptămânală în care acestea erau citite și comentate, într-un dialog cu ascultătorii care a durat până în 2008, când s-a închis postul de radio. Meseria de redactor la BBC, la secția de limbă română de la Londra, unde a lucrat 38 de ani, i s-a potrivit ca o mânășă și nu crede să existe o alta care să îi fi putut oferi mai multe satisfacții. Dorian Galbinski a ajuns acolo la 25 de ani, cu doi ani de facultate, fără să știe nimic despre jurnalism; a fost format de BBC, prin cursurile la care a fost trimis și prin experiența directă. „BBC-ul mi s-a potrivit caracterului, modulului de a vedea lumea și viața; mi-a plăcut întotdeauna să mă pun în pantofii celui alt și să văd și punctul lui de vedere – exact ce făcea BBC-ul. Odată ce înțelegai principiile generale ale postului de radio, erai lăsat să-ți faci meseria așa cum credeați tu că este cel mai bine. A funcționat perfect acest sistem.”

A urmat o masă rotundă cu Martin Salamon, Michael Lavie (împreună cu care Dorian Galbinski a făcut *aliya*,

în 1965) și Gad Ben-Itzhak, fost jurnalist la emisiunea în limba română de la postul de radio Kol Israel.

Michael Lavie a punctat momentele-cheie ale prieteniei cu Dorian Galbinski, de la întâlnirea pe vaporul plecat din Napoli spre Ereț Israel, experiența kibutului, a serviciului militar și a războiului, până în prezent: „Noi nu am plecat în Israel din sionism, am crezut că ajungem în Occident și, de fapt, am ajuns în Orient.”

Gad Ben-Itzhak a subliniat că radioul Kol Israel a fost interesat în mod special de problemele evreilor din diaspora. El a adus în discuție și Legea Radiodifuziunii Israeliene, care le acorda jurnaliștilor un statut deosebit.

Alți jurnaliști evrei români cu o carieră în domeniu sunt Iosif Klein Medeșan, redactor la BBC, Vocea Americii și Europa Liberă, și Michael Shafir, redactor la Kol Israel (secția de știri pentru străinătate) și la Europa Liberă (1965-1967, 1985-2005). Ei au intervenit prin Zoom și au împărtășit experiențele personale.

Pentru Iosif Klein Medeșan, cele trei redacții la care a lucrat au fost „trei iubiri”, cea mai mare fiind Europa Liberă, la care a ajuns mai târziu.

Michael Shafir a povestit cu umor că Europa Liberă datoră procentul uriaș de ascultători fideli din România, peste 60%, celui mai bun redactor-șef pe care l-a

avut: „Toți cred mă refer la Noël Bernard. Cu toate acestea, redactorul meu șef genial a fost Nicolae Ceaușescu. Dacă am fi avut oricare alt conducător, lumea n-ar fi avut timp de noi. Când ai două ore de televiziune în care îi vezi pe Tovarășul și Tovarășa și ți se povestește cum s-a împlinit planul înainte de timp, e preferabil să ascuți posturi de radio străine, iar noi transmitem mai multe ore pe zi.” El a declarat: „Eu nu m-am îndrăgostit niciodată de meseria de jurnalist, dar este o meserie extraordinară, fără de care nu există democrație. (...) Prima pălărie [de profesor] mă definește de la început până la sfârșit.”

CLAUDIA BOSOI

Un tur al Muzeului Evreilor din Turcia

Într-un eveniment online organizat de instituția Qesher din Budapesta, prin care se desfășoară prelegeri interactive despre varietatea comunităților evreiești din întreaga lume, Muzeul Evreilor din Turcia a fost prezentat de directoarea Nisya İşman Allovi. Manifestarea a fost moderată de Dóra Koranyi din Ungaria și de Sebastian Mizrahi din Venezuela.

Muzeul se află la Istanbul și a fost înființat de Fundația „500 de ani”, care datează din 1992, la 500 de ani de când evreii expulzați din Spania trăiau preponderent în pace în Turcia. Muzeul a fost inaugurat în 2001, în interiorul Sinagogii Zulfaris (numită astfel după „Zulf-ü Arus”, „Părul miresei”, pentru numeroasele nunți evreiești care se oficiau aici), din cartierul Karaköy, și este singurul muzeu de istorie evreiască din Turcia. Din 2015, muzeul a fost mutat într-un sediu mai mare, în centrul orașului, aproape de turnul Galata, pe aceeași stradă cu Sinagoga Neve Şalom („Oază de pace”, în ebraică). În prezent, în Turcia mai trăiesc aproximativ 15.000 de evrei.

Vizitatorii pot vedea artefacte, haine specifice, fotografiile de familie, documente care atestă o prezență evreiască de peste o jumătate de mileniu. După 1930, cam 200 de oameni de știință evrei din Germania și Austria au fost primiți în universitățile din Turcia, cu acordul președintelui Atatürk. Obiectele folosite sau create de ei – microscop, cărți – se află în colecția muzeului. În secțiunea „Iudaica” se află obiecte liturgice – suluri de Tora, mezuză, minore, kipe, Meghilat Ester, diferite modele de hanuchii –, de interes mai ales pentru copii, aceștia fiind încurajați să le atingă. Atractivă este și secțiunea culinară, în care vizitatorii își pot trimite pe e-mail rețete din bucătăria sefardă, pe care să le încerce acasă. De asemenea, sunt expuse partituri cu muzică sefardă care poate fi ascultată la căști. Există o hartă interactivă a Turciei, cu principalele zone în care se concentrează populația evreiască – în vestul țării –, cu informații despre sinagogi, școli, cimitire.

Componenta educativă a muzeului este urmărită îndeaproape. O cercetare a arătat că doar 5% dintre studenții turci care vizitează muzeul cunosc cuvântul „Holocaust”. Pentru a contracara acest fenomen, muzeul prezintă expoziții despre Anne Frank și despre diplomați spanioli care, în al Doilea Război Mondial, au salvat evrei de la deportare și exterminare. Totodată, este promovat conceptul de „rezistență pozitivă”, inițiat de compozitorul și pianistul Renan Koen, prin care tinerii de toate religiile sunt încurajați să învețe despre Holocaust și să sancționeze orice formă de violență.

Alte activități propuse de muzeu sunt organizarea de concerte muzicale, seri de lectură și proiecții de filme, găzduirea unor expoziții de artă contemporană, celebrarea anuală a Zilei Europei a Culturii Iudaice (în 2019 s-a înregistrat un record de vizitatori în acea zi – 2.300). Se susțin ateliere de pregătire a Sederului de Pesah. Este în derulare un proiect de istorie orală, cu poveștile de viață a 65 de participanți, înregistrări la capătul cărora se vor face un film documentar, o expoziție și o carte. Muzeul este și editorul ziarului săptămânal *Şalom*, care apare în limba turcă, având o pagină în ladino, iar o dată pe lună instituția organizează tururi ghidate la Galata, Hasköy, Balat etc., dedicate prezentării patrimoniului evreiesc local.

CLAUDIA BOSOI

Sinagoga în ruine de la Vidin devine centru cultural

De 40 de ani, sinagoga din Vidin, construită în secolul al XIX-lea, este în ruine. Din clădirea impresionantă au rămas doar zidurile năpădite de iederă, iar picturile complicate de pe coloanele clădirii abia mai pot fi deslușite. Unul dintre turnuri lipsește cu desăvârșire, dărâmat în urma bombardamentelor din timpul celui de al Doilea Război Mondial. Lipsește și acoperișul. Oricum, sinagoga nu ar putea fi folosită, deoarece comunitatea evreilor din localitate cu greu ar mai putea aduna un *minian*.

Dar în următoarele șase luni sinagoga va prinde o viață nouă, devenind un centru cultural și intercomunitar atât pentru evrei, cât și pentru neevrei. Pentru această transformare au fost alocate 6 milioane de dolari. Municipality de la Vidin speră ca acest demers să nu se limiteze numai la restaurarea unei clădiri vechi, ci să contribuie la revigorarea orașului, a cărui populație scade rapid.

Nu a fost întotdeauna așa. În 1894, când a fost ridicată sinagoga, Vidinul se afla pe calea unei industrializări rapide. Arhitectul austriac Friedrich Grünanger a proiectat sinagoga precum o clădire monumentală, cu două etaje și la fiecare colț câte un turn care se zărea de la distanță. Interiorul era împodobit cu vitralii și picturi delicate. Modelul îl reprezenta Marea Sinagogă din Viena. În acea perioadă, la Vidin trăiau 1.500 de evrei reprezentând 10% din populația orașului, iar în ajunul celui de al Doilea Război Mondial acest număr ajunsese la 2.000.

Cu toate că Bulgaria nu i-a deportat pe evrei în timpul celui de al Doilea Război Mondial, cu excepția celor din Macedonia ocupată, după crearea Statului Israel, Bulgaria i-a stimulat pe evrei să emigreze, ceea ce s-a și întâmplat. În 1949, la Vidin rămăseseră doar 17 familii de evrei și numărul lor a scăzut prin căsătoriile mixte.

Astăzi, potrivit Rosei Marinova,

președinta Comunității Evreilor din Vidin, în oraș mai trăiesc aproximativ 12 evrei, doar jumătate participând la evenimentele organizate de comunitate. „Nu mai avem sinagogă, dar ne reunim de Roș Hașana și de alte sărbători”, spune ea. Cu câțiva ani în urmă, la Vidin a fost ridicat un monument în parcul central al orașului, în memoria comunității evreilor, odinioară atât de activă.

În perioada comunistă, ministerul bulgar al culturii a încercat să renoveze clădirea, dar lucrările au fost întrerupte după căderea comunismului. Ea a fost restituită comunității evreilor din Bulgaria, dar, în starea în care se afla, nu mai putea fi folosită.

Maxim Delcev, director pentru educație al Organizației Șalom din Bulgaria, a declarat că, deși era vorba de una dintre cele mai frumoase sinagogi din țară, nu au existat fonduri și, oricum, nu merita investiția în condițiile în care, peste 20 de ani,

probabil nu va mai trăi niciun evreu la Vidin. De aceea, Organizația Șalom și-a arătat satisfacția atunci când autoritățile de la Vidin au propus transformarea sinagogii într-un centru cultural, cu ajutorul unor fonduri europene în valoare de 6 milioane de dolari. Speranța autorităților de la Vidin este că reabilitarea sinagogii va duce la creșterea numărului de turiști. Construcția centrului a început și se preconizează că se va finaliza în 2022. Acesta se va numi Centrul cultural „Jules Pascin”, în memoria marelui artist originar din Vidin. Centrul va adăposti o expoziție permanentă, dedicată istoriei comunității evreilor din oraș. (E.G.)

La Sovata, monument dedicat medicului...

(Urmare din pag. 14)

Doctorul Gidali a fost un

om serios și sobru, care își iubea profesia și s-a încăpățânat să iubească Sovata care nu l-a iubit întotdeauna. La o vârstă matură a avut curajul să-și întemeieze o nouă familie, să îndure umilințele unor colegi veleitari, mizeriile comunismului, când a fost depedat de vila în care locuia împreună cu familia.

Consolarea lui era munca de zi cu zi, faptul că salva oameni, că învăța mereu, că avea o legătură strânsă de colaborare cu medicul Marius Sturdiu (1876-1954), care își făcuse studiile la Viena. A fost promotorul balneologiei în România, membru de onoare al Academiei Române.

Monumentul, executat din andezit, șlefuit cu măiestrie de talentatul sculptor Bocskai Vince, este o picătură pentru eternitate.

„Camera de Comerț România-Israel...”

(Urmare din pag. 17)

Cum ați caracteriza, în general, colaborarea economică și comercială cu partea israeliană și prin ce mijloace sprijină Camera existerea acestor relații?

– Într-adevăr, această vizită a avut o expunere media foarte mare; în activitatea noastră de zi cu zi depunem toate eforturile pentru interconectarea celor două medii de afaceri. În ceea ce privește instrumentele utilizate de Camera de Comerț și Industrie România-Israel pentru dezvoltarea acestei colaborări, vă pot spune că dispunem de o paletă foarte largă și variată, din care putem selecta diferite acțiuni în funcție de tipul de colaborare solicitată, de solicitantul sau mediul/forma în care această colaborare urmează a fi realizată.

– Este limpede că Israelul a pătruns pe piața românească și că în România trăiesc mulți oameni de afaceri israelieni. Cum ați caracteriza prezența firmelor românești în Israel și ce face Camera pentru a promova firmele românești? Ce produse sunt căutate pe piața israeliană?

– În primul rând, trebuie să menționez faptul că peste 400.000 de locuitori din totalul de 9 milioane de locuitori ai Statului Israel au fie dublă cetățenie, fie origini românești.

Majoritatea produselor care ajung în Israel din România sunt agroalimentare, de la cereale la animale vii sau alte produse finite destinate consumului direct. În ceea ce privește serviciile, domeniul turistic este unul foarte dezvoltat, operatorii turistici din România au mereu în oferta lor destinații turistice renumite din Israel. În ceea ce privește activitatea Camerei, oferim suport companiilor membre pentru identificarea potențialilor parteneri de afaceri din Statul Israel. Totodată, trebuie menționată și colaborarea strânsă pe care o avem cu reprezentanții statului român în Statul Israel și aici fac referire la Ambasada României în Israel, la Departamentul Economic și la Consulatul de la Haifa.

– Cum vedeți în perspectivă dezvoltarea relațiilor economice și comerciale bilaterale?

– În acest moment România are, în raport cu Statul Israel, o balanță comercială pozitivă. Două treimi din valoarea totală a schimburilor bilaterale este reprezentată de exportul produselor și serviciilor românești pe piața israeliană. Cealaltă treime din valoarea menționată o reprezintă importul României.

– Mulțumesc.

Luna Tișrei și sărbătorile sale

(Urmare din pag. 8)

Acestei zile îi este consacrat un tratat talmudic special, numit chiar Roș Hașana. Este ziua înscrierii fiecărei făpturi în Cartea Vieții pentru anul care începe. Rugăciunea *Şemone Esre* (Cele 18 Bindecuvântări) este înlocuită cu *Tefilat Şeva* (Cele 7 Bindecuvântări), care este repetată (*Mahzor*). Rugăciunea *Unetane Tokef* (Și dacă pute-re) menționează ideea înscrierii în Cartea Vieții, a hotărârii lui Dumnezeu asupra sorții fiecărui om în noul an. Această rugăciune este recitată și de lom Kipur. Altă rugăciune care include ruga pentru înscrierea cu un an bun este *Avinu Malkeinu* (Tatăl nostru, Regele nostru), care este recitată în toate cele Zece Zile Înfricoșătoare sau de pocăință (*Iamim Noraim*) care încep de Roș Hașana. În timpul rugăciunii se sună din șofar (trâmbiță), sunetele îndemnând spre pocăință și îndreptare, spre calea cea bună.

În cele Zece Zile Înfricoșătoare are loc procesul fiecărui om în fața lui Dumnezeu. În aceste zile este recitată rugăciunea iertării păcatelor (*Slihot*). Cele Zece Zile Înfricoșătoare culminează cu lom Kipur, ultima dintre ele, 10 Tișrei, ziua iertării, a pecetuirii sorții fiecărui om în noul an. Este cea mai sfântă zi a anului. Tora o menționează ca un Șabat al Șabaturilor (Vaikra / Leviticul 23, 27). Este o zi de post, care începe în seara de ajun și conti-

nuă întreaga zi până la apariția a trei stele pe cer, după rugăciunea de *Neila* (Închidere). Rugăciunea din seara de ajun de lom Kipur începe cu *Kol Nidre* (Toate Făgăduințele), rugăciune cântată pe o melodie specială. Este o cerere de amânare a pedepsei pentru păcatele comise, de la un an la altul, „de la acest lom Kipur până la următorul lom Kipur care vine la noi cu bine”. Fiecare evreu își mărturisește păcatele în fața lui Dumnezeu la sfârșitul fiecărei recitări a rugăciunii speciale a Celor 7 Bindecuvântări (*Tefilat Şeva*). Rugăciunea este făcută la plural, ceea ce indică răspunderea colectivă. Conform explicațiilor talmudice, soarta celor drepti (*tadikim*) este hotărâtă de Roș Hașana; soarta oamenilor obișnuiți, care sunt majoritatea ființelor omenești, este decisă de lom Kipur; soarta celor păcătoși este decisă de Hoșana Raba (Ziua Marii Mântuirii), la 21 Tișrei. Dar nimeni nu știe în ce categorie este, așa că trebuie să se roage pentru iertarea păcatelor lui și ale întregului popor al lui Israel în fiecare din aceste zile. Urarea de Roș Hașana este *Şana Tova*, să fii înscris în Cartea Vieții cu un an bun, iar de lom Kipur urarea este *Gmar Hatima Tova*, să termini cu o pecetuire bună.

A treia sărbătoare din luna Tișrei este Sucot (Sărbătoarea Colibelor), cunoscută ca Sărbătoarea Bucuriei. Sucot durează șapte zile, începând la 15 Tișrei (Vaikra / Leviticul 23, 33).

După o zi (în afara Israelului, două zile) urmează o perioadă de șase (respectiv de cinci) zile de semi-sărbătoare (*Hol Hamoed*). Sucot simbolizează egalitatea socială: tot poporul – bogați și săraci – stă în colibe. Sunt binecuvântate cele patru plante care simbolizează unitatea poporului: fructul arborelui frumos (*etrog*, chitra), ramură de palmier (*kapot tamarim* sau *lulav*), rămurele de mirt (*hadas*), crenguțe de salcie (*arav*). Fiecare plantă simbolizează o parte a poporului, în funcție de studiul Torei și de îndeplinirea poruncilor ei. În ziua de Șabat este citită cartea Kohelet / Ecclesiastul. Ultima zi de Sucot este Hoșana Raba. După ea urmează sărbătoarea *Şemini Ațeret* (Adunarea din a opta zi) (Vaikra / Leviticul 23, 36), la 22 Tișrei, celebrată două zile în afara Israelului, a doua zi fiind *Simhat Tora* (Bucuria Torei), când se termină lectura unui ciclu anual al Torei și începe altul. În Israel, ambele sunt celebrate în aceeași zi. De *Simhat Tora*, toate sururile de Tora sunt scoase din Chivotul Sfânt și plimbate în sinagogă, atât la rugăciunea de seară, cât și la rugăciunea de dimineață. Se dansează cu Tora.

Să ajute Bunul Dumnezeu să fim înscrisi cu un an bun în Cartea Vieții, atât fiii lui Israel, cât și toți oamenii, indiferent de naționalitate și confesiune. Să intrăm într-un an de sănătate, bucurie și pace, să ne corectăm greșelile și să mergem pe calea cea bună.

Keshet XVII...

(Urmare din pag. 5)

Felicia Waldman a subliniat

o idee centrală din filmul lui Attal: luând în derâdere stereotipurile, evreii le fac ineficiente. Tragedia a fost o caracteristică a poporului evreu și numai prin umor a putut fi depășită: „Râsul desființează răul, nu te poate afecta ceva de care râzi.” Vorbitorii a trecut în revistă câteva dintre stereotipurile care îi însoțesc constant pe evrei și care apar în film: toți evreii sunt bogați, toți evreii se ajută între ei. Și exagerările pozitive sunt o formă de antisemitism. Stereotipul generalizează o situație particulară: în România, marea majoritate a populației evreiești era formată din așkenazi, dintre care cei mai mulți se aflau la limita sărăciei. Printre sefarzi au fost personalități cu o situație materială foarte bună, mai vizibili în societate, drept care toți evreii au fost priviți ca fiind bogați. De unde stereotipul evreului bogat? De la învățarea practică de mic copil. Învățarea este o bază a iudaismului – nu numai o poruncă a Torei, ci și singurul mod de supraviețuire. În condiții de expulzare, discriminare, persecuție etc., „ceea ce ai în cap nu îți poate lua nimeni”, a demonstrat vorbitoarea.

Elias Canetti, 40 de ani de la decernarea Premiului Nobel

Elias Canetti (1905-1994), considerat unul dintre cei mai distinși scriitori ai secolului al XX-lea, a primit Premiul Nobel pentru Literatură în anul 1981. Născut într-o familie evreiască sefardă, aproape de Dunăre, la Ruse,

în Bulgaria, el ilustrează destinul unui itinerant, acesta putând fi unul dintre motivele înclinației sale pentru minuțiozitate și psihologie socială. De pildă, lucrarea sa *Masse und Macht* (*Masele și puterea*), publicată în anul 1960, a fost rezultatul a peste 20 de ani de cercetare și meditație, urmată de alți 11 ani consacrați scrisului. „Mi-am dat seama că se poate dedica o viață întreagă pentru una sau două lucrări, iar răbdarea, pe care o admirasem întotdeauna, a dobândit o dimensiune monumentală pentru mine.”

După cum mărturisește într-unul dintre volumele sale de memorii, *Limba salvată*, Canetti a crescut între magazinul bunicului (*butica* bunicului) și casa părinților, într-o atmosferă multietnică în care se vorbeau aproape toate limbile pământului – ladino, germana literară a părinților, bulgara copiilor din vecini, greaca și albaneza clienților... Până la urmă, contactul multilingvistic poate fi considerat un mod de a revendica multiple identități. O însușire moștenită de la părinți: se căsătoriseră la Viena, iar inimile lor rămăseseră acolo; au păstrat limba germană ca limbă de intimitate, vor-

bind ladino doar cu copiii și cu restul familiei. De asemenea, ambii avuseră aspirații artistice, mama sa în teatru, iar tatăl său în muzică. Nici limba română nu lipsește din generosul univers cultural căruia i s-a expus în mod involuntar, doica sa fiind originară din Giurgiu, iar în scrierile sale povestește despre unele drumeții făcute în România.

Romanul său *Die Blendung* (*Orbirea*) îl apropie de siluetele altor vienezi celebri, precum Robert Musil sau Hermann Broch. Povestește Canetti că și-a imaginat acest roman – publicat la vârsta de doar 26 de ani – ca fiind unul dintr-o serie ce ar fi fost intitulată *Comedia umană a nebuniei*. Se pare însă că doar romanul despre „omul de carte” (așa cum era supranumit Kien în primele proiecte) a văzut lumina tiparului, și nu altele despre celelalte forme de pasiuni împinse la extrem.

Un detaliu mai puțin cunoscut referitor la momentul acordării Premiului Nobel pentru Literatură a fost dezacordul a doi membri ai comisiei, care au mărturisit presei că sunt nemulțumiți de rezultatul final. Unul dintre principalii contracandidați, susținut de cei doi, era scriitoarea americană Joyce Carol Oates. Sintetizând destinul literar al lui Canetti, declarația Academiei Suedeze cu privire la premiul conferit amintea că „opera literară a lui Elias Canetti poate părea divizată, cuprinzând atât de multe genuri”. De asemenea, *Orbirea* a fost descris ca „un mare roman” care „poartă un sentiment al fantasticului și demoniului, precum cel al măștrilor ruși din secolul al XIX-lea, Gogol și Dostoievski”.

DAN DRUȚĂ

Ultimul rol al LEONIEI WALDMAN ELIAD

Premiera cu „Motke Hoțul”, de Shalom Ash, a avut loc în decembrie 2014. Teatrul Evreiesc era în renovare, spectacolele îi erau găzduite în diverse săli. Așteptam un moment favorabil să vizionez spectacolul a cărui premieră o ratasem, fără să-mi treacă prin minte că acela va fi ultimul în care juca LEONIE WALDMAN ELIAD.

Da, am văzut și revăzut pe internet o scenă în care evoluează Leonie, dând viață personajului Miss Golde; aceeași voce limpede dintotdeauna, aceeași siluetă de invidiat, aceeași formă fizică sugerând o vârstă mult mai tânără decât cea reală... Cine s-ar fi așteptat ca stagiunea 2015/16 să înceapă fără ea?! Chiar dacă unii ar spune că, mă rog, avea totuși o vârstă, consider un deces prematur, nedrept, pentru o persoană a cărei viață echilibrată se reflecta în însușirile mai sus menționate.

Când întâlnesc persoane născute în același an cu Leonie, aflate în viață, mă întreb, cu ciudă, de ce această posibilitate n-a existat și pentru Leonie care mai avea mult de oferit, ale cărei apariții încă bucurau și încântau. Pe de altă parte, mă întreb: dacă acum Leonie ar fi în viață, cu mintea perfect limpede, dar, la 89 de ani, incapabilă să mai evolueze pe scenă, cum ar fi suportat această situație?! Ideea că dacă ar fi rămas în viață, dar departe de scenă, suferința ei ar fi fost uriașă este singurul argument, cât de cât consolator, dacă se poate vorbi de consolare...

CARMEN FOCȘA

☆ DECESE ☆ COMEMORĂRI ☆

Cu aceeași tristețe comemorăm 20 de ani de când ne-a părăsit, trecând în eternitate, buna, draga noastră ANA SCHREIBER. Să-i fie sufletul înconjurat de lumină și Dumnezeu să-i dăruiască pacea și odihna veșnică împreună cu Rudi, soțul ei, și fiul lor Albert (Abi).

FAMILIA

Academician prof. dr. Florica Dimitrescu-Niculescu deplânge cu mare durere neașteptata plecare dintre noi, joi, 5 august a.c., a prof. dr. **ȘT. CAZIMIR** (1932-2021) de la Facultatea de Litere a Universității din București, eminent critic și istoric literar, spirit ascuțit și conștiință civică, iar după Revoluție, o voce liberă, distinctă a societății civile românești, personalitate marcantă, profund democratică a vieții noastre publice, fost deputat.

Înmormântarea a avut loc vineri, 6 august, la Cimitirul Evreiesc din Calea Giurgiului, din București.

Soției sale, dragii noastre Marica, gânduri calde de îmbărbătare și curaj.

FILE DE CALENDAR

Evrei născuți în luna octombrie

Nicolae Cajal – medic, academician, profesor, născut la București, 1 octombrie 1919. Președinte al FCER (1994-2004). Decedat la București, 2004.

Vitaly Lazarevici Ginzburg – fizician, născut la Moscova, 4 octombrie 1916. Premiul Nobel pentru fizică, 2003. Decedat la Moscova, 2009.

Nachum Gutman – pictor, născut la Telenești, Basarabia, 5 octombrie 1898, imigrat în Palestina, 1905. Premiul Israel, 1978. Decedat în Israel, 1980.

Niels Henrik David Bohr – fizician, născut la Copenhaga, 7 octombrie 1885. Premiul Nobel pentru fizică, 1922. Decedat la Copenhaga, 1962.

Yechezkel Landau – rabin, autor al cărții *Noda beYehuda*, oponent al Haskalei, născut la Opatow, Polonia, 8 octombrie 1713. Rabin la Praga, 1755. Decedat la Praga, 1793.

Dvora Mosenzon Omer – scriitoare, născută în kibuțul Maoz Haim, 9 octombrie 1932. Premiul Israel, 2006. Decedată la Kfar Mates, Israel, 2013.

Harold Pinter, dramaturg, născut la Londra, 10 octombrie 1930. Premiul Nobel pentru literatură, 2005. Decedat la Londra, 2008. Teatrul londonez de comedie îi poartă numele.

Hannah Arendt – filosof și teoretician politic, născută la Linden, Germania, 14 octombrie 1906, refugiată în SUA, 1941. Decedată la New York, 1975. Premiul *Hannah Arendt Prize* instituit în memoria ei.

Angelica Rozeanu (Adelstein) – jucătoare de tenis, născută la București, 15 octombrie 1921. Campioană mondială, 1950-1955; 17 medalii de aur. Emigrată în Israel, 1960. Decedată la Haifa, 2006.

David Ben-Gurion (Grun) – lider sionist și om politic, născut la Plonsk, Polonia, 16 octombrie 1886, imigrat în Palestina, 1906. Primul prim-ministru al Israelului, 17.05.1948 - 26.01.1954 și 3.11.1955 - 26.06.1963. Decedat la Ramat Gan, 1973, înmormântat la Sde-Boker.

Henri Louis Bergson (Berekson) – filosof, născut la Paris, 18 octombrie 1859. Premiul Nobel pentru literatură, 1927. Decedat la Paris, 1941; umilit de ocupanții nazisti.

Mihail Sebastian (Iosif Mendel Hechter) – scriitor, dramaturg, născut la Brăila, 18 octombrie 1907. Printre scrieri: *De două mii de ani*; *Jurnal 1935-1944*; *Steaua fără nume*; *Jocul de-a vacanța*. Decedat la București, 1945.

Benjamin Netanyahu – om politic, născut la Tel Aviv, 21 octombrie 1949. Prim-ministru al Israelului, 18.06.1996 - 06.07.1999 și 18.12.2012 - 13.06.2021; primul prim-ministru născut în Israel după întemeierea Statului.

Levi Eshkol (Shkolnik) – om politic, născut la Oratov, Kiev, la 25 octombrie 1895, imigrat în Palestina, 1914. Prim-ministru al Israelului, 21.06.1963 - 26.02.1969. Decedat în funcție, 26 februarie 1969, Ierusalim.

Martin Gilbert – istoric, născut la Londra, 25 octombrie 1936. Autor a 88 de cărți de istorie, unele de istoria evreilor. Înnobilat cu titlul *Sir*, 1990. Decedat la Londra, 2015.

Yevgheny Maksimovici Primakov (Yona Finkelstein) – arabist și om politic, născut la Kiev, 29 octombrie 1929. Membru al Academiei de Științe a Rusiei. Prim-ministru al Rusiei, 11.09.1998 - 12.05.1999. Și-a afirmat originea evreiască. Decedat la Moscova, 2015.

Ruth Kluger – scriitoare și istoric literar, născută la Viena, 30 octombrie 1931, deportată la Theresienstadt, 1942, apoi la Auschwitz și la Gross-Rosen, eliberată în 1945, emigrată în

SUA, 1947. Decedată la Irvine, California, 5 octombrie 2020.

Evrei decedați în luna octombrie

Teresa de Avila – teologă și scriitoare, fiica unui maran, născută la Avila, Spania, 1515. Persecutată de Inchiziție pentru practici iudaice. Decedată la Salamanca, 4 octombrie 1582, sanctificată de Biserica Catolică sub numele Santa Teresa de Jesus, 1622.

Otto Fritz Meyerhof – medic și biochimist, născut la Hanovra, Germania, 1884. Premiul Nobel pentru medicină, 1922. Refugiat în SUA, 1940. Decedat la Philadelphia, 6 octombrie 1951.

André Maurois (Émile Salomon Wilhelm Herzog) – scriitor, născut la Elbeuf, Franța, 1885. Membru al Academiei Franceze, 1938. În exil în Canada, 1940; activ în France Libre; revenit în Franța. Decedat la Neuilly-sur-Seine, 9 octombrie 1967.

Jacques Derrida – filosof, născut la El Biar, Algeria, 1930. Profesor universitar, Paris, autor a circa 40 de cărți de filosofie, literatură, drept. Decedat la Paris, 9 octombrie 2004.

Yehoshua Kenaz (Glass) – scriitor, născut la Petah Tikva, 1937. Premiul Bialik, 1995. Romanul *Infiltrare* este considerat unul dintre cele mai importante 10 romane din literatura israeliană. Decedat la Petah Tikva, 12 octombrie 2020.

Reuven Rubin (Zelicovici) – pictor, născut la Galați, 1893, emigrat în Palestina, 1923. Premiul Israel, 1973. Ambasador al Israelului în România, 1948-1950. Decedat la Tel Aviv, 13 octombrie 1974.

Leonard (Louis) **Bernstein** – compozitor, dirijor, pianist, născut la Lawrence, Mass., SUA, 1918. Muzică clasică, balet, operă. Decedat la New York, 14 octombrie 1990.

Harold Bloom – critic literar și filosof, născut la New York, 1930. Cărți traduse în 40 de limbi. Decedat la New Haven, Connecticut, 14 octombrie 2019.

Moshe Dayan – general și om politic israelian, născut în kibuțul Deganya Alef, 1915. Ministru al apărării, 5.06.1967 - 3.06.1974; ministru de externe, 20.06.1977 - 23.10.1979. Decedat la Tel Aviv, 16 octombrie 1981.

Antonio José da Silva o Judeu – dramaturg, născut în Brazilia, 1705, într-o familie de marani readuși forțat la Lisabona. Condamnat de Inchiziție pentru practica religiei iudaice și ars pe rug (autodafé) în Portugalia, 18 octombrie 1739.

Pierre Mendes France – om politic, născut la Paris, 1907. Refugiat în Anglia, 1941, activ în France Libre. Prim-ministru al Franței, 19.06.1954 - 23.02.1955. Prieten al Israelului. Decedat la Paris, 18 octombrie 1982.

Yehoshua Blau – filolog, născut la Cluj, 1919, emigrat în Palestina, 1938. Premiul Israel, 1985. Președintele Academiei Limbii Ebraice, membru al Academiei Israeliene de Științe. Decedat la Ierusalim, 20 octombrie 2020.

Arthur Schnitzler – scriitor, născut la Viena, 1862. Romane în care modernismul se reunește cu lupta împotriva antisemitismului. Decedat la Viena, 21 octombrie 1931.

David Fyodorovici Oistrach – violonist, născut la Odessa, 1908. Ordinul Lenin, 1946 și 1966. Decedat la Moscova, 24 octombrie 1974. Asteroidul 42516 a primit numele lui și al fiului său, Igor Oistrach.

Claude Levi-Strauss – antropolog, printre fondatorii antropologiei moderne, născut la Bruxelles, 1908, format la Paris. Refugiat în SUA, 1940; revenit în Franța, 1948. Decedat la Paris, 30 octombrie 2009.

LUCIAN-ZEEV HERȘCOVICI

Ofensiva teatrului-dans

Noutate prin anii '60 ai secolului trecut, formă de spectacol din ce în ce mai diversificată în ultimele decenii, *teatrul-dans* se află într-o adevărată ofensivă și efervescentă. Protagonistii săi cuceresc prin creativitate, prin șocul imaginilor scenice, prin sincretismul între tensiunea teatrului și energia corpurilor, prin osmoza cuvânt-atitudine-gest, prin punțile surprinse între memorie și trăirile vii, prin vasele comunicante ale emoției, ideii și gândului.

Nu întâmplător, Gala Hop de anul acesta, ediția a XXIV-a, găzduită la început de septembrie de Alba Lulia, a avut în centru *Dans – Actorul ca fenomen al teatrului actual*. O temă ilustrată deopotrivă de evoluții ale tinerilor concurenți, de spectacolele invitate, de expoziția de fotografie a lui Mircea Albuțiu.

Cum mottoul manifestării a fost *Caragiale – o lume în mișcare*, cap de afiș a fost **Gigi Căciuleanu**. Distinsul coreograf, preocupat intens, obsesiv de universul marelui clasic, a fost prezent în Gală cu *A fi și a nu fi Caragiale mereu actual*.

Valorificare a poemelor geniului comediei, montarea s-a dovedit incitantă prin libertatea improvizăției și a vulturilor fanteziei. Iar interpretii – Paul Ilea, Ana și Bogdan Iacob – s-au impus, desigur, prin talent și tehnicitate, dar și prin originalitatea articulării spiritului vital în forme și semne ce transmit o vibrată emoție. Tot Gigi Căciuleanu a adus la Alba Lulia și spectacolul *Jungla Têvé* – de la Teatrul Dramaturgilor Români – în care s-a bizuit pe expresivitatea plină de har a lui Lari Giorgescu și a Alinei Petrică. „Trăim într-o permanentă și nemiloasă Junglă în mișcare... domestică, urbană, socială, politică...” Atent la „prostia naturală ce închide drumuri și dărâmă poduri”, cu efecte grave asupra individului, Căciuleanu aduce în prim-plan „jungla reflectată în atâtea imagini preluate de camerele TV”.

Cam în aceeași perioadă, la faimosul Festival de la Sibiu a fost aplaudat spectacolul *Familia Addams*, montat la Teatrul Excelsior de **Răzvan Mazilu**, alt creator emblematic. Se observă, cred eu, o deosebire de limbaj și o evoluție a *speciei* între teatrul-dans al începuturilor și cel al Dans-Actorilor de azi.

Aș vrea să închei articolul amintind de **Miriam Răducanu**. Deschizând drumul acestei arte de avangardă, ea are meritul uriaș de a-i fi anticipat (și probat) metamorfozele și evoluțiile. Ca o Preoteasă profetică!

NATALIA STANCU

Interesele partidului și interesul național

Trădarea nu mai e de mult un motiv de revoltă în politica românească, după cum spuneau Farfuridi și Brânzovenescu: „...dacă e trădare, adică dacă o cer interesele partidului, fie”, „Dar cel puțin s-o știm și noi!”

Dar, la fel ca în piesa lui Caragiale, nu poate ști tot partidul dacă interesele formațiunii cer o trădare. Și ar mai fi ceva: decizia USR-Plus de a-și trăda partenerii de guvernare prin depunerea unei moțiuni de cenzură în cârdășie cu AUR nu trădează numai o formațiune împreună cu care formase Executivul (vorbind numai de PNL, pentru că UDMR e cumva în afara scandalului), ci și ideea unei alianțe de dreapta, deja compromisă pe multă vreme. Făcându-se „frate cu” AUR până trece puntea, USR-Plus a reușit și trădarea interesului național. În treacăt fie spus, trădarea USR nu ar trebui să fie o mare surpriză, pentru că, așa cum scriam și în RE 570-71, după alegerile locale din 2020, majoritățile sunt dificil de obținut și de menținut atunci „când unul dintre parteneri (USR-Plus) declară din start că principala preocupare o constituie *mulțumirea propriului electorat*, nu atingerea obiectivelor” comune și deja agreate.

Indiferent dacă ești votant de dreapta sau de stânga, nu ai vrea să asisti la a doua trădare a sezonului de alegeri interne în USR-Plus și PNL, și anume constituirea unui guvern minoritar PNL-UDMR, menținut la Palatul Victoria în funcție de bunul plac al PSD. De ce asta? Pentru că acum nici social-democrații nu vor să vină la guvernare, din pricina situației economice dificile (inflație de 5,3% în august față de aceeași lună din 2020, curs valutar crescut atât din cauza importurilor mari de la finele oricărui an, cât și a crizei politice, umflarea prețurilor la utilități, generată de liberalizarea haotică a pieței energiei), concomitent cu o criză sanitară greu de gestionat. Prin susținerea unui guvern minoritar, PSD ar slăbi însă baza electorală a PNL, UDMR fiind iarăși în afara discuției, datorită faptului că alegătorii săi sunt motivați pe criterii etnice, nu politice. Astfel, la alegerile parlamentare, social-democrații ar putea lua cât mai multe voturi din partea indecișilor și a dezamăgiților. Nu mai vorbim de familiile care vor apărea în PNL după Congres, indiferent cine îl câștigă, în cazul unei apropieri de PSD. În plus, Fitch Rating spune că o revizuire negativă a ratingului României (care ar afecta împrumuturile și investițiile) este posibilă, deoarece „este incert cât de mult va fi capabil sau dispus să promoveze reforme sensibile în domeniile sănătății, salariilor, pensiilor și justiției un

guvern minoritar PNL sau un nou guvern condus de PSD”, ceea ce „ar putea întârzia și mai mult aprobarea de către Comisia Europeană a PNRR (Planul Național de Redresare și Reziliență)”.

Ne-am lămurit în ce ar consta potențiala trădare a interesului național din partea PNL (apropierea de PSD, dorită numai de cei care o văd ca pe unica metodă de a rămâne la guvernare). Să ne mai amintim că tot scandalul cu USR a început de la „urgența” de a aproba Planul „Anghel Saligny”, motivată doar de dorința lui Cițu de a demonstra primarilor că el trebuie votat la Congres, pentru că numai el le poate da bani, precum și de intempestiva remaniere a lui Stelian Ion, fostul ministru al Justiției din partea USR. Așa înțelegem că actuala criză guvernamentală a fost una provocată doar de dorința premierului de a ajunge la Congres cu aceste avantaje de partea lui. Vorba lui Farfuridi, trădare să fie, dacă o cer interesele partidului, sau măcar ale unei părți din partid. Iar Florin Cițu, care se aut prezintă pe Instagram ca Superman, s-a dovedit că e un lider dintre cei care consideră că „Statul sunt eu”!

Totuși, în acest joc al trădărilor, în care în mod neconstituțional a fost împiedicată de PNL și PSD inclusiv depunerea unei moțiuni de cenzură, USR a comis suprema trădare, cea a interesului național, prin apropierea de AUR, pentru a depune moțiunea de cenzură. În primul rând, „Salvatorii României” – că doar USR este „Uniunea Salvați România!” – au decis să își dărâme un adversar politic (pe Florin Cițu) prin scoaterea în prim planul politicii românești a AUR. În condițiile în care în România nu există nici un partid care să poată lua singur 51% din voturi, Alianța pentru Uniunea Românilor ar putea fi oricând cooptată de o formațiune sau alta pentru atingerea majorității parlamentare, făcând astfel din AUR un fel de arbitru al politicii românești.

Apoi, cu puțină imaginație, dacă o îmbrăcăm pe Diana Șoșocă (fostă membră AUR) în cămașă verde, cu diagonală și pistol și o trimitem să oprească vaccinările, și le dăm aceeași uniformă și membrilor AUR – care l-au luat cu forța pe Florin Roman (PNL) de la conducerea ședinței comune a deputaților și senatorilor, aruncându-i foile în față, trăgându-i scaunul de sub el și dându-i Ancăi Dragu (USR-Plus) microfonul –, putem avea o imagine a felului în care România ar putea fi condusă de un partid aliat cu AUR.

S-a mai întâmpat... **ALX. MARINESCU**

Nedespărțirea de Ștefan Cazimir

Ne-a părăsit, în acest anotimp al incertitudinii, unul dintre oamenii pe care ne bazăm: profesorul, criticul și istoricul literar Ștefan Cazimir. Plecarea sa lasă un gol la FCER, în literatura română, în paginile *Realității evreiești* (unde intervențiile sale erau întotdeauna de referință), în cele ale *României literare* (unde era, de ani de zile, titularul unei rubrici de mare interes).

Dar, pe lângă toate acestea, dispariția sa lasă un gol și în sufletele celor care i-au fost apropiați, ale miilor de studenți pe care i-a format, ale foștilor săi colegi din Parlamentul României, în mijlocul cărora a adus nu o dată spiritul rațiunii, umorul și normalitatea.

Căci Ștefan Cazimir – fie-i amintirea binecuvântată! – a fost nu numai o personalitate literară, ci și un om pe care te puteai baza. Ceea ce, în zilele noastre, e tot mai rar, din păcate... Te puteai baza că te citește cu mintea deschisă și îți comunică, deschis și cordial, opinia sa. Te puteai baza, dacă îi solicitai sprijinul, nu numai că îl vei primi, ci că va face tot ce se poate ca să primești un sprijin de cel mai înalt nivel. Dacă îi cereai sfatul, nu primeai vorbe goale, ci un sfat cumpănit, temeinic și autentic, un sfat pe care l-ar fi urmat el însuși. Om de înaltă moralitate, trăia spontan porunca de a-l privi pe aproapele său ca pe sine însuși.

Era discret cu suferințele prin care a trecut, însă nu le uita. Supraviețuitor al „Trenurilor Morții”, a fost un spirit democratic și umanist chiar și într-o epocă în care pronunțarea acestor cuvinte te putea trimite după gratii. Nu și-a ascuns niciodată evreitatea și

a slujit cultura română cu un devotament specific marilor cărturari evrei români. Strălucit vorbitor de română, o enciclopedie literară și culturală, Ștefan Cazimir a dăruit, în același timp, și Federației Comunităților Evreiești din România din puterea sa de muncă, din onestitatea sa ireproșabilă, din echilibrul omeniei sale, participând neabătut, în pofida vârstei și a neajunsurilor unei sănătăți nu întotdeauna bune, la activitățile necesare comunității.

Mă impresiona optimismul său, exprimat sub forma bucuriei și a unui râs sănătos, neprefăcut. Deși lucid și atent, implicat în viața socială și chiar în politică, nu l-am văzut niciodată descurajat, abandonând partida. A crezut până la capăt în puterea Bineului, în forța culturii și a educației, iar îndoilele (pe care le va fi avut, ca noi toți) le-a convertit în și mai multă muncă, și mai multă determinare de a-și profesa convingerile.

Era și un om de mare discreție și eleganță în relațiile cu semenii. Își alegea, desigur, interlocutorii și nu o făcea la întâmplare. Însă nu a lăsat niciodată succesul să îi erodeze cordialitatea, nici înalta intelectualitate să se preschimbe în aroganță. Apreciez enorm bunătatea cu care îmi corectă greșelile de ebraică sau erorile de informație literară: o făcea ca să mă ajute să cresc, nu ca să mă coboare în propriii mei ochi. Am învățat mult de la el, chiar dacă nu-l deranjam prea des, știind cât de mult lucrează. S-a oferit, totuși, să mă învețe ebraica gratuit, ofertă pe care – vai! – n-am știut să o „înșfac” pe loc, crezând (de fapt, înșelându-mă!) că mai avem timp...

N-am mai avut. Profesorul s-a stins repede, ca o lumânare care a ars toată viața cu o flacără puternică. Nu-l voi, nu-l vom uita niciodată.

RĂZVAN VONCU

Prețul unui abonament pe un an este de 30 lei. Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunitățile evreiești din localitatea respectivă. **ABONAȚII SUNT RUGAȚI SĂ COMPLETEZE ADRESA EXPEDITORULUI PE CUPON!** Pentru cei din București – la sediul F.C.E.R. din str. Sfânta Vineri nr. 9 – 11, cod poștal 030202. Cod fiscal F.C.E.R.: 7426470. Abonamentele se mai pot achita și prin mandate poștale, la oficiile poștale din localitate, în contul FCER, la FIRST BANK, SUCURSALA BUCUR OBOR, Contul IBAN: RO66PIRB4236745798003000 (RON), RO03PIRB4236745798002000 (USD), RO37PIRB4236745798001000 (EUR). Pentru EUROPA, un abonament pe un an costă 45 de euro (cu toate taxele incluse). Pentru EXTRA EUROPA, un abonament costă 95 de dolari USA (cu toate taxele incluse). Pentru Israel, un abonament pe un an costă 40 de dolari USA.

REALITATEA EVREIASCĂ

REDACTIA: București,
str. Maria Rosetti, nr. 17, sector 2
COD POȘTAL 020481 OP 9
Tel. / fax: 021-322.75.60
www.jewishfed.ro
realitateevreiasca@gmail.com
Serie nouă a
REVISTEI CULTULUI MOZAIK
Fondată în 1956
de Șef-Rabin Dr. Moses Rosen

Redactor-șef:
Alexandru MARINESCU

Redactori:
Dr. Claudia BOSOI
Iulia DELEANU
Dan DRUȚĂ
Luciana FRIEDMANN
Eva GALAMBOS (senior editor)
George GÎLEA
Ileana BUCULEI

Foto: Sandu CĂLȚIA
Secretar de redacție: Emilia HRISTEA
DTP: Gabriel IONESCU

Tiparul executat de
Tipografia TIPOART IDEA STUDIO
București
Tel.: 0723.531.624

Potrivit art. 206 C.P., responsabilitatea juridică pentru conținutul fiecărui text aparține autorului. Redacția nu împărtășește în mod obligatoriu punctele de vedere exprimate în articolele semnate de colaboratori. Redacția nu primește spre publicare decât articole scrise cu diacritice.

Relații, administrator:
Mihail TUNSOIU, tel. 021-314.96.90
distributie@gmail.com

